

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata
1. évfolyam 4. szám
2005. november

Vörösmarty Mihály
és Reviczky Gyula verse,
Besenyei Lajos, Cs. Varga István,
Czibere Tibor, Hoffmann Rózsa,
Jelenits István, Jeney Edit,
Pehm G. Antal, Joseph Ratzinger,
Sasvári István, Széll Kálmán,
Szőke Ágnes, Veres Tamás,
Zsugyel János
Kerekasztal-beszélgetés
a szenvedélybetegségek
megelőzéséről, kezeléséről
a miskolci
egyházi középiskolákban

Demeter István grafikái

A szerkesztőbizottság:
*Demjén Péter, Kozslikné Szabó Mariann, Mezei István,
Papp András, Rivasz-Tóth Gyula, Sasvári István,
Taraczközi Gerzson, Turcsik Ferenc, Várhelyi Krisztina*

Felelős szerkesztő: *Gróf Lajos*

Tördelés: *Keglovics János*, Miskolc

Szerkesztőség (levélcím):
3535 Miskolc, Puskás Tivadar u. 1.
Telefon: (46) 337-598
E-mail: lajos.grof@freemail.hu

Kiadja a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és Értékek Alapítvány támogatásával
Felelős kiadó: *dr. Rivasz-Tóth Gyula*

VÖRÖSMARTY MIHÁLY

Országháza

*A hazának nincsen háza,
Mert fiainak
Nem hazája;
Büszke fajnak
Küzdő pályá,
Melyen az magát rongálja,
Kincsnek, vérnek rosz gazdája.
És oh szegény! Roszra, jóra
Még szavazni jár dobszóra.
Ura s rabja millióknak
Kik gyűlölnék és dacolnak;
Zsarnok, szolga egy személyben
Ki magával sincs békében.
S vaseszével
Jégszívével
Fölmerül a külfaj árja,
A meleg vért általjárja,
És a nemzet áll fagyottan
Tompá, zsibbadt fájdalomban.
Nincsen egy szó
Összehangzó
Honfiaknak ajakáról,
Nincsen egy tett
Az eggyé lett
Nemzet élete fájáról.*

*A hazának nincsen háza. Mért?
Volt idő, midőn nevére
Fölkelének, s amit kére
Nem keresvén cifra szóban,
Ami a szív legmélyén van,
Adtak drága bért, adtak érte vért.
Most midőn leszállt a béke
S a vérontó harcnak vége,
S a hazának,
Mint anyának,
Aki gyermekei körében
Áll ragyogva örömeiben,
Földेरülne boldog napja:
Most fejét szenny s gyász takarja.
Földön futva,
Bujdokolva,
Mint hivatlan vendég száll be
A szegény s kaján telekbe,
Hol nevét rútt ferditésben
Ismerek csak átokképen.
Neve: szolgálj és ne láss bért.
Neve: adj pénzt és ne tudd mért.
Neve: halj meg más javáért.
Neve szegény, neve átok:
Ezzé lett magyar hazátok.
(1846)*

(Százötven éve, 1855. november 19-én halt meg Vörösmarty Mihály)

JOSEPH RATZINGER

Ökör és szamár a jászolnál

Karácsony ünnepén mindannyian szívünkben kívánjuk, hogy hajszolt jelenünkbe egy kis nyugalom és öröm költözzék, hogy megérintsen bennünket Istenünk jósága, és így új erőt merítsünk a továbbhaladáshoz. Amikor a karácsony nekünk szóló üzenetéről akarunk elmélkedni, talán hasznos lehet, ha vetünk egy pillantást az ünnep kialakulásának történetére.

Az egyházi év ünnepei először nem Krisztus születése, hanem a feltámadásába vetett hit köré rendeződtek. A keresztények eredendő ünnepe így nem a karácsony, hanem a húsvét. Hiszen valójában csupán a feltámadás alapozta meg és engedte egyházzá szerveződni a keresztény hitet. Ezért már Antiochiai Szent Ignác is úgy jellemzi a keresztényeket, mint akik „már nem a szombatot tartják meg, hanem az Úr napja szerint élnek”: kereszténynek lenni a feltámadásból eredő húsvét szerinti életet jelenti, amelyre minden vasárnap emmlékezünk. Elsőként Római Hippolitosz jelölte meg Jézus születése napjaként december 25-ét, 204 körül írt Dániel-kommentárjában. Bo Reicke bázeli egzegéta is utalt az ünnepek rendjére, amely szerint Lukács evangéliuma a Keresztelő és Jézus születését egymásra vonatkoztatja. Ebből az következne, hogy evangéliumában már Lukács is december 25-ét tételezi Jézus születésnapjának. Ezen a napon emlékeztek meg akkoriban a Makkabeus Júdás által bevezetett templomszentelési ünnepről, s így Jézus születésének dátuma egyben azt is jelképezné, hogy általa, aki Isten világosságaként ragyogott fel a téli éjszakában, a templom valóban megszentelődött: Isten közénk érkezett a földre.

Bárhogy legyen is, karácsony ünnepe határozott formát a kereszténységben belül csak a 4. században öltött, amikor kiszorította a győzedelmes napisten római ünnepét, és Krisztus születését mint az igazi világosság győzelmét értelmezte. Bo Reicke feljegyzéseiből egyértelműen kiderül, hogy ezáltal a pogány ünnepnek a kereszténységbe való beolvasztása mellett egy régi zsidó-keresztény hagyomány is folytatódik.

SZENT FERENC A KARÁCSONYRÓL

Mindenesetre karácsony emberi melegsége, amely következtében ez az ünnep megelőzte a feltámadás ünnepét, csak a középkorban alakult ki. A karácsonyi ünnep ezen új vonásának felerősödésében nagy szerepet játszott Assisi Szent Ferenc mély szeretete az ember Jézus, a velünk lakó Isten iránt. Ferenc első életrajzírója, Celandó Tamás így szól erről második életrajzában: „A gyermek Jézus születését minden más ünnepnél örvendezőbb lélekkel ülte meg; azt szokta mondani, hogy ez az ünnepek ünnepe, melyen a kisdeddé lett Isten emberi emlőkön csüggött. Gondolatban mohó vágygal simogatta végig a maga elé képzelte gyermeki tagokat, és a Kisdéd iránti részvét,

mely mélyen beleszántott lelkébe, arra készítette, hogy gyermek módjára édes szavakat gügyögjön. Jézus neve olyan volt szájában, mint a lépesmész.” Ebből a lelkületből fakad aztán a híres grecciói karácsonyi ünnepség, amelyre a Szentföldön és a Santa Maria Maggiorében tett látogatása ösztönözhetette. Mozgatója az emberhez és Istenhez való közelség és a valóság vágya volt, az a kívánság, hogy egészen jelenvalóként élhesse át Betlehemnek, Jézus születésének örömét, s továbbadhassa ezt barátainak.

Ahogy Celanói Tamás ír erről a jászolos szentestéről, megindító, és döntően hozzájárult ahhoz, hogy a jászolállítás, e szép szokás elterjedhetett. Joggal mondhatjuk hát, hogy a grecciói éjszaka valósággal újra megajándékozta karácsony ünnepével a kereszténységet, úgy, hogy annak üzenete, különös melegsége és emberisége, Istenünk emberisége át tudta járni a lelkeket, és a hitnek új dimenziókat adott. A feltámadás ünnepe Istennek a halált legyőző és az eljövendő világba vetett reményre tanító hatalmára irányította a figyelmet. Karácsonykor azonban Isten védtelen szeretete, alázata és jósága válik láthatóvá, amely kiszolgáltatja magát nekünk ebben a világban, s amely által az életnek és a szeretetnek egy új módjára akar megtanítani minket.

GRECCIO SZEREPE KARÁCSONY ÜNNEPLÉSÉBEN

Talán érdemes feltenni a kérdést: hol van tulajdonképpen Greccio, ami ilyen jelentős szerephez jutott a hit történetében? Greccio kicsi helység Umbriában, a Rieti-völgyben, nem messze Rómától, északkeletre. Tavak és hegyek kölcsönzik ennek a vidéknek azt a különleges varázsát és szépségét, amely ma is megérint minket, annál is inkább, mert a turizmus alig zavarja meg békéjét. A 638 méter magasságban lévő grecciói konvent megőrzött valamit a kezdetek egyszerűségéből, szerény maradt, mint a lábainál elterülő kis falu, az erdő ölen, mely, mint Isten Szegénykéje napjaiban, marasztal, szemlélődésre hív. Celanói Tamás azt írja erről, hogy Ferenc különösen szerette ennek a településnek a lakóit, szegénységük és egyszerűségük miatt; gyakran eljött ide, hogy megpihenjen, vonzotta az a kicsi, szegényes és magányos cella, ahol zavartalanul átadhatta magát a mennyei dolgok szemlélésének. Az ember szegénységét, egyszerűségét és hallgatását, a teremtés szavát jelentette e hely Assisi szentje számára. Így válhatott ez a hely Betlehemévé, s így írhatta be újra Betlehem nevét és titkát a lelkek térképébe.

De térjünk vissza 1223 szentestéjéhez. Greccio vidékét Assisi szegényeinek rendelkezésére bocsátotta egy János nevű nemes úr, akiről Celanói Tamás elmondja, hogy származása és nagy tekintélye ellenére „a vér nemességét semmibe sem véve, egyedül a lélek nemességére törekedett”. Ezért szerette őt Ferenc. Jánosról tehát megtudjuk, hogy azon az éjszakán csodálatos látomás kegyelmében részesült. A jászol szalmáján egy kisgyermeket látott mozdulatlanul feküdni, akit azonban Szent Ferenc közelsége mintegy kiragadott álmából. A szerző hozzát teszi: „és nem is volt egészen alaptalan ez a látomás. Mert lám, a kised Jézus sokak szívében egészen feledésbe merült; most ellenben Isten kegyelméből szolgálának, Szent Ferencnek segítségével megint életre támadt, és kitörölhetetlenül mélyen belevésődött az emberek emlékezetébe”.

A VELÜNK LAKÓ ISTEN

E képben jól tükröződik, mi az az újdonság, amelyet Ferenc szívet-lelket átjáró hitével a keresztény karácsonynak ajándékozott: a gyermek Jézusban rejlő isteni kinyilatkoztatás felfedezését. Isten így lett valóban „Emmánuellé”, velünk lakó Istenné, akitől sem magasság, sem távolság el nem választhat: gyermekként olyan közel hajolt hozzánk, hogy félelem nélkül szólíthatjuk gyermeki közvetlenséggel „te”-nek.

A gyermek Jézusban válik leginkább nyilvánvalóvá Isten szeretetének védtelensége: Isten fegyverek nélkül jön, mert nem kívülről akar meghódítani, hanem belülről akar megnyerni, átalakítani minket. Ha valami legyőzheti az emberi önfejtéséget, erőszakosságot, önzést, akkor az a gyermek gyámoltalansága. Isten ezt öltötte magára, hogy így győzzön le minket, s vezessen vissza bennünket önmagunkhoz.

Ne feledkezzünk meg eközben arról, hogy Jézus legfőbb méltósága „a Fiú”: Isten fia isteni méltóságát az a szó jelöli, amely Jézust örök gyermeknek nevezi. Gyermeksége megfelel a „Fiú” istenségének. Gyermeksége így útmutatás, hogyan juthatunk el Istenhez, a megdicsőüléshez. Így kell értenünk szavait: „Ha meg nem tértek és olyanok nem lesztek, mint a gyermek, nem mentek be a mennyek országába” (Mt 18,3).

Aki karácsony titkát nem értette meg, az a keresztény lét lényeges elemét nem értette meg. Aki ezt nem fogadta el, nem juthat Isten országába. Erre emlékeztette Ferenc saját korát, s minden utánuk következő kort.

A grecciói barlangban a szent éjszakán Ferenc utasításai szerint ott állt az ökör és a szamár is. Azt mondta ugyanis a nemes Jánosnak: „Teljes valójában fel akarom eleveníteni a betlehemi kisded emlékezetét, és tulajdon testi szeméimmel akarom szemlélni gyermeki korlátoltságának kényelmetlenségeit, látni akarom, hogyan helyeztetett a jászolba és hogyan feküdt az ökör és a szamár előtt a szénán”.

AZ ÖKÖR ÉS A SZAMÁR MINT JELKÉP

Azóta az ökör és a szamár hozzá tartozik minden jászolábrázoláshoz. De hogy kerültek oda? Hiszen az Újszövetség karácsonyi elbeszéléseiben nincs szó róluk. Ha alaposabban utánajárunk ennek a kérdésnek, olyan ténnyel szembesülünk, amely a karácsonyi szokásrendszer, az egyház karácsonyi és húsvéti liturgiája és a népi jámborság szempontjából egyaránt fontos.

Az ökör és a szamár ugyanis nem egyszerűen a jámbor fantázia szüleményei: az egyháznak az Ó- és Újszövetség egységébe vetett hite által váltak a karácsony kísérőivé. Izajásnál ugyanis ezt olvassuk: „Az ökör megismeri gazdáját, és a szamár urának jászlát; Izrael azonban nem ismer engem, népem nem ért meg” (Iz 1,3).

Az egyházatyák ezeket a szavakat próféciaként értelmezték, amely Isten új népére, a zsidókat és pogányokat egybeölelő egyházra utal. Isten szemében minden ember, legyen akár zsidó, akár pogány, ahogyan az ökör és a szamár, értelem és felismerés

híján volt, akiknek azonban a jászolban fekvő gyermek felnyitotta a szemüket, hogy felismerjék gazdájukat, urukat.

A középkori karácsony-ábrázolásokon mindig újra szemünkbe ötlük, hogy szinte emberi arcvonásokat hordoz ez a két állat, értőn és tisztelettel állnak és hajolnak meg a gyermek titka előtt. Érthető, hiszen e két állat olyan jelkép, amely az egyház titkát rejtette, titkunkat, akik az Örökkévalóhoz képest olyanok vagyunk, akár a számár és az ökör, akiknek a szent éjszakán nyílik meg a szemük, hogy felismerjék jászolban fekvő Urukát.

De valóban felismerjük-e őt? Ha a jászolhoz állítjuk a szamarat és az ökröt, Izajás *egész* mondatának eszünkbe kell jutnia, amely bizony nemcsak az evangélium, a jövődő felismerés ígérete, hanem ítélet is a jelen vaksága felett. Az ökör és a számár felismeri, „Izrael azonban nem ismer engem, népem nem ért meg”.

Ki ma a számár és az ökör, ki a „népem”, az értetlen? Miről ismeredik meg az ökör és a számár, miről az „én népem”? Egyáltalán, miért van az, hogy az értelem nélküli megérti, az értelem pedig vak?

Ennek megértéséhez vissza kell térnünk az egyházatyákkal az első karácsonyhoz. Ki nem ismerte fel? És ki igen? S miért volt ez így?

Heródes nem ismerte fel: akkor sem értett meg semmit, amikor a gyerekekről meséltek neki, hatalomvágya és az azzal járó üldözési képzetek egyre jobban elvakították (Mt 2,3). Nem ismerte fel „vele együtt egész Jeruzsálem” (uo.). Nem ismerték fel a puha ruhákba öltözött finom emberek (Mt 11,8). A tanult emberek, a Biblia-tudósok, az írásmagyarázók, akik, bár ismerték a megfelelő bibliai verset, mégsem fogtak föl semmit sem (Mt 2,6).

Velük szemben felismerték a pásztorok, a bölcsek, Mária és József. Történhetett-e másképp? Az istállóban, ahol a gyermek Jézus fekszik, nincsenek finom emberek, az bizony az ökör és a számár otthona.

De hogy is állunk mi? Azért vagyunk olyan messze az istállótól, mert túl finomak és okosak vagyunk hozzá? Nem bonyolódunk-e mi is annyira tudós bibliamagyarázatokba, az igazi történeti helyszín keresésébe, nem váltunk-e vakká, és talán észre sem vesszük a gyermeket? Nem telepedtünk-e meg túl jól „Jeruzsálemünkben”, palotánkban, önmagunkban, nagyképűségünkben, üldözési képzetekben ahhoz, hogy éjszánként meghalljuk az angyalok szavát, odamenjünk és hódoljunk a gyermeknek?

Ezen az éjszakán kérdőn fordul felénk az ökör és a számár: népem nem ért meg engem, megérted-e *te* az Úr szavát? Mikor az ismerős figurákat a jászol köré állítjuk, arra kellene kérnünk Istent, hogy adja a szívünkbe azt az egyszerűséget, amely a gyermekben felismeri az urat, ahogyan egykor Ferenc Greccióban. Akkor velünk is megtörténhetne, amit Lukács szavaihoz hasonlóan (Lk 2,20) Celanói Tamás ír a grecciói éjféli mise résztvevőiről, az első szenteste pásztorairól: ki-ki örvendezve tért vissza otthonába.

(Ratzinger bíboros cikkét pápává választása után tették fel az internetre, a Vigilia honlapjára.)

A két út, amely bölcsességre vezet

Ezen az ünnepen is meghívást kaptunk az Isten Igéjének terített asztalához, hogy lelki szemeink előtt megjelenhessen Szent István király, akinek életében – a maga módján, a maga körülményei között – ezek az Igék beteljesedtek, életté váltak.

Egy-egy szent ünnepe mindig meghívás számunkra, hogy a magunk útját komolyabban vegyük, és ezen az úton Krisztust kövessük. Amikor mi, keresztény magyarok, magyar keresztények Szent Istvánt, első királyunkat ünnepeljük, ezzel a mentálitással, éber szívvel hallgatunk bele az evangélium üzenetébe, amely benne és népében életté vált.

Senki nem képes megérteni egy másik ember gondolkodásmódját, életútját, amíg meg nem találja életének legbensőbb indítóokait, legmélyebb erőforrását. Szent Istvánt ünnepelve, ebben az esztendőben ez tehát a kérdésünk: mi az, ami Szent Istvánnak erőt adott, mi az, ami az ő életének, emberségének számtalan összetevőjét egységes eggyé forrasztotta?

Olvasva a krónikák beszámolóit, egy sokoldalú ember jelenik meg előttünk, akinek életében számtalan döntés, cselekvés és történés áll össze egységes egésszé, külön-külön nehezen értelmezhető, sőt egymásnak néha – úgy tűnik – ellentmondó elemekből. Nagy baj, sőt egyenesen bűn, ha akár Szent István életében, akár más emberek életében ezeket a történeteket, összetevőket szétszedjük, az egész mögött meghúzódó legmélyebb indítékokat nem megérteni akarjuk, hanem azt keressük, hogyan tudnánk éppen aktuális érdekeink érvényesítésére felhasználni őket. Szent István gyakran áldozata ennek a törekvésnek. Egy pogány származású fejedelem, aki keresztény királlyá válik, erőskezű uralkodó és törvényhozó, ezzel szemben jámbor, belső élettel élő irgalmas ember... és még sorolhatnánk személyiségének ezt a sok – néha ellentmondásosnak látszó – összetevőjét. Mindebből egyetlen összetevőt kiragadni – csak egyről beszélni, és nem keresni azt a legbensőbb indítékot, ami mindent összetart és egységes egésszé kovácsol –, súlyos hiba, sőt bűn. Azt jelenti, hogy Szent Istvánt is felhasználjuk valamire.

Mi, keresztények nem engedhetjük meg magunknak, hogy bárkit is saját magunk igazolására használjunk fel, sem Szent Istvánt, sem mást. Ahogy a Példabeszédek könyve mondja, tudatos odafigyelésre kell sarkallnunk magunkat: *„Hallgasd meg, fiam, fogadd el szavaimat, akkor megsokasodnak életed esztendei. Megmutatom neked a bölcsesség útját, egyenes lesz az út, amelyen vezetek”* (Péld 4,10). Ellentmondva tehát mindenféle felhasználási törekvésnek, mindenféle aktuális, rövidtávú, önző célnak, megkérdézzük: mit mond nekünk ma Szent István?

Az Intelmekben olvasunk néhány, számára és Imre fia számára fontos tanácsot. Ezeknek egymásutánisága, sorrendje, nagyon sokat elárul Szent István belső életéről, gondolkodásmódjáról, arról az egységesítő erőről, ami egész emberré, egésszé em-

berré tette. Az első helyen a katolikus hit megőrzéséről beszél: „*Akik ugyanis hamisat hisznek, vagy akik a hitet jó cselekedetekkel teljessé nem teszik, fel nem ékesítik, minthogy a hit tettek híján meghal, sem itt nem uralkodnak tisztességgel, sem az örök uradalomban vagy koronában nem lesz részük.*” (Szent István király intelmei Imre herceghez 1.)

A Jézus Krisztusba vetett hit, az evangéliumi látásmód az az egységesítő erő, amin keresztül Szent István királyt megérteni és értelmezni lehet. Intelmeit is ez a hit, evangéliumi meggyőződés járja át. A krónikák három jelzővel illetik Szent Istvánt egész Európában, „*iustus, pius et pacificus*”, azaz, igazságos, jámbor és békeszerető. Szent István királyt evangéliumi embernek ismerik, aki két utat jár egyszerre. Jár a jámborságnak mélységeket kereső útján – ez az imádság, a szemlélődés, a kontempláció útja. Ugyanakkor jár a cselekvés külső útján. Folyamatosan keresi, hogy mi következik a belső imádságban születő felismerésekből a cselekvés síkján. Ez a két, egymást feltételező út termi meg azt a bölcsességet, amiről ő maga is nagyon gyakran szól.

Eszembe jut ennek kapcsán egy ferences atya, aki az év utolsó napján vissza szokott vonulni a csendességbe, remeteségbe, hogy imádsággal köszönjön el életének elmúlt korszakától, egyben nekivágva annak, ami éppen indulóban van. Legutóbb is megkérdezte magától, hogy az új esztendőre mit kell kérnie az Úrtól. Spontán pattant ki lelkéből a válasz: szeretetet. Elgondolkodott. Igen, nagyobb szeretetre mindig szükség van. A fontosabb kérdés mégis inkább az, hogyan kell szeretni, hogyan kell helyesen szeretni itt és most? Mit kér tőlem ebben a helyzetben a szeretet? Erre csak a bölcsesség tudja a választ. Az atya végül a bölcsességért imádkozott.

Szent Istvánt is a helyes szeretethez egy-egy adott helyzetben az a bölcsesség vezette el, ami a befelé, a mélységek felé vivő imádság útján, ugyanakkor a kifelé, a határozott cselekvés útján való járásból születik. A kettő elválaszthatatlan egymástól. Úgy tűnik, hogy életünknek vannak szakaszai, amikor nagyon intenzív imaéletet élünk, s vannak szakaszai, amikor a cselekvés erőteljesebb és hangsúlyosabb. Viszonylag ritkán fordul elő, hogy a kettő összhangban, harmonikusan van jelen bennünk. Márpedig ez a bölcsesség útja. Akármennyit imádkozhatunk, ha abból tettek nem fakadnak, nem sokat használ. Ugyanakkor bármennyit teszünk, ha az nem imádságból fakad, nem sok fogantatja lesz, mert nincs meg benne az a bölcsesség, ami megmutatja itt és most, hogyan kell helyesen cselekedni, szeretni.

Szent Istvánt úgy látjuk evangéliumi emberként magunk előtt, mint akinek bölcsessége van. Képes felismerni, akarni és tenni a jót, mert van belső élete, van erőforrása. Tudja azt is, hogy mielőtt az általa meghozott törvények segítségével szembeszáll a pogánysággal, előbb saját pogányságát kell legyőznie.

Ez a fiatal uralkodó, aki annak idején apjával együtt megkeresztelkedett, megkapta az első vértanú, Szent István nevét – amit apja, Géza, ugyanúgy megkapott, de soha nem használt –, pogány körülmények között nőtt fel. Pogány vér folyt az ereiben. Apja félig pogány, félig keresztény, aki eljutott a kereszténység küszöbéig, de azt igazán nem lépte át soha. Nem is akarta talán, mert elég gazdagnak és hatalmasnak tartotta magát ahhoz, hogy egyszerre két úrnak is szolgáljon. Nem tudott keresztény gyökereket, keresztény öntudatot fiára áthagyományozni. Viszont Szent Adalbert – aki Istvánt

megbérálta –, műveltsége, mély hite és evangéliumi látásmódja révén, rendkívüli hatást gyakorolt Istvánra. Még így is, a küzdelem jelentős részét – aki egy kicsit is ismeri a keresztény életet, és átélte ezeket a küzdelmeket, az tudja – neki magának kellett megvívnia. Egy emberöltő alatt neki kellett legyőznie elsősorban önmagában, a véreben, tagjaiban, tudattalanjában átörökölt ősi pogányságot, látásmódot, érzésvilágot. Szent István mindezt nem tehette volna meg, ha nem lett volna egy hitelesen belülről fakadó evangéliumi orientációja; ha nem az Isten Lelkének dinamizmusából merítette volna az erőt. Legyőzte a pogányságot saját magában, felvette a hit pajzsát és az üdvösség sisakját, ahogy maga mondja és ajánlja fiának, Imrének is. Így volt képes szembeszállni a külső pogánysággal is. Mert ahogy saját magában megtapasztalta az ellenállást, ahogy saját magához egyszerre kellett határozottnak és irgalmasnak, türelmesnek lennie, hogy kibontakozhasson a kegyelem által az új élet, ugyanígy népével szemben is.

A kegyelem erejéből, az evangélium útmutatása szerint képes akaratának érvényt szerezni. De csak azért, mert mielőtt a saját akaratát megtanulta érvényesíteni, ahogy egy uralkodónak kell – s erre mindenkinek szüksége van, akire feladatot és embereket bízta –, megtanulta a saját akaratát alávetni, mindenekelőtt az Isten akaratának. Az ilyenfajta uralkodói akaratért és tekintélyért az embernek leginkább önmagával kell sokat harcolnia, hogy az önző, definiálhatatlan, testből, az ösztönökből származó hajtóerők megtisztult akaratá, jóakarattá nemesüljenek. Csak a megtisztult, igaz szívből fakadó akaratnak jár ki az érvényesülés joga. Erre István képes volt, mert megtanulta magát alávetni az Isten igazságának és akaratának. Ezért van az, hogy az európai keresztény uralkodók viszonylatában az első magyar keresztény király hallatlan tekintélyre tett szert. Rendkívüli jelenség a maga korában.

Szent István azzal a pogánysággal szállt szembe, ami nagyon hasonlít az újkori pogányságra. Ez a pogányság az ő korában sem volt ateista, ahogy ma az újpogányság sem az. Pál apostol szerint a pogányság nem azonos az ateizmussal. A pogányság lényege az az életforma, amely életével és erkölceivel nem adja meg a dicsőséget Istennek, hanem a saját dicsőségét keresi. Márpedig a maga dicsőségét kereső ember olyan isteneket alkot magának, akiknek lehetőleg nincsen akaratuk. Ezért olyan divatosak ma a személytelen istenképek, ilyen istenképeket hordozó vallások. Ha az Isten ugyanis nem személy és nincs akarata, akkor nem kell alávetnem magam neki.

Az újpogányság ugyanabból az alapvetően téves meggyőződésből fakad, amire a hamis humanizmus is épül, hogy ti. az Isten akarata és az ember akarata alapvetően ellentétben van egymással. De ez nem igaz. Az embernek az igazi, megtisztult és emberséges jóakarata nincs ellentétben Isten akaratával. A bennünk lakó ösztönös hajtóerők viszont összetéveszthetők az akaratval, ezek viszont újra és újra ellentétbe kerülnek az Isten akaratával.

Mi, keresztények Jézustól tudjuk, hogy az Isten nem riválisunk, nem a tudás elsikkasztója, hanem jóakarató Atya. Ezért sebzett emberségünknek hozzá kell hasonlítani, képessé kell válnunk a jóakaratra. Meg kell tanulnunk akarni! A keresztény nem akaratgyenge ember. A keresztény nem az, aki Isten akarata mögé bújva állandóan

menekül a felelősségvállalás elől. Szent István életében pontosan azt látjuk, hogy miközben imádkozó, szemlélődő ember, meri a cselekvésnek azt a keskeny ösvényét járni, amelyen az ember soha nem lehet biztos abban, hogy igaza van-e, vagy nem. Ha valaki abszolút biztos abban, hogy igaza van, akkor nagy valószínűséggel nincs igaza. A cselekvésnél mindig kockázatot kell vállalni, de ennek a sikerei és kudarcai adják meg nekünk azt a bölcsességet, amelyre annyira szükségünk van. Meg kell tanulnunk akarni, és ezzel szembeállni az újpogánysággal, ami nem a jóakarathat veti alá magát.

Magyarországon, Európában és az egész világon egyre több a természeti csapás. Vagy talán csak többet hallunk róluk. De tény, hogy egyre többször halljuk, házak alapjait mosta el az ár, egyre gyakrabban fenyegetnek azok a veszélyek, melyek „házakat” döntenek romba, egzisztenciákat, nemzeteket, gazdaságokat fenyegetnek teljes összeomlással. Üzenetértékük van ezeknek az eseményeknek. Az alapokra kell nagyon figyelni, az alapokat kell megerősíteni, különben elvész a felépítmény. Szent István üzenete éppen ez: az alapokra, arra az egységesítő erőre kell összpontosítanunk, aki maga az evangélium, Jézus Krisztus. Példája imádságra és cselekvésre sarkall, hogy bölcsességet tanuljunk.

Adja meg nekünk az Isten, Szent István király közbenjárására a bölcs, cselekvőképes jóakaratot.

*(Elhangzott a vasgyári Szent István-templom búcsúünnepén,
2005. augusztus 20-án.)*

A család jövője a tudásalapú társadalomban

A téma, amelyről ma beszélgetünk, a család, és mindjárt egy veszélyre hívom fel a figyelmet. Magyarországon, és szerte a világon megfigyelhetők bizonyos kedvezőtlen folyamatok, úgy mondanám, társadalmi környezetszennyezés folyik. Harcolunk a természeti környezetszennyeződés ellen, ami ma már az emberiség létének határait fenyegeti, hiszen jól tudjuk, hogy az ember egyfajta felfuvalkodott állapotában azt hiszi, hogy a természet ura, és mindent megtesz azért, hogy tönkretégye azt a természetes környezetet, amelyben él. Kivágta a fákat, szennyezi a levegőt, az ivóvizet, a föld ásványi kincseit kirabolja. Ülnek itt velünk olyan fiatalok, akiknek a jövője szempontjából ezek a kérdések rendkívül veszélyesek és izgalmasak.

Ma már azt mondják, ne menjünk a napra, mert bőrrákot kapunk. Az emberiség egészen belül ugrásszerűen nő a bőrrákosok aránya. Tudjuk, hogy miért. A földet körülvevő burok a szennyeződések miatt állandóan romlik, szakad, „megy szét”. De ugyanígy mondhatnánk, vigyázz, ne igyál vizet, mert... Tehát eljutottunk oda, hogy ezt a természetadta ajándékot megvásároljuk és palackokból isszuk, és hadd ne folytassam tovább. Ezek rendkívül nagy problémák. Maga a természeti szennyeződés az életünk egyik kulcskérdése.

Nem erről beszélünk, de fontosnak tartottam, hogy szóljak erről is, mert a dolgok összefüggenek egymással. Természet a társadalommal, társadalom a családdal. Az emberek felfogása, mentalitása, az, hogy nem vigyáznak arra, ami érték, és tönkreteszik, nem látják meg azt a határt, ami alapvető fontosságú, hogy az ember biológiai lény. Levegő kell neki, ennie, innia kell egészséges dolgokat. Ha erre nem figyelünk, óriási bajok származhatnak belőle, és ma már tudjuk, hogy ezek a folyamatok több területen a küszöbértéken belül kerültek. Sajnos, a világ olyan, és erre a Római Klub, és más, hasonló szervezetek régóta felhívták a figyelmet, hogy ahol az emberek szegények – és a Föld kétharmada szegény –, ott nincs pénz arra, hogy védjék a környezetüket. Éhen halnak, ha nem eszik meg azt, ami ott terem.

Sajnos a gazdag országokat nem lehet rávenni arra, hogy a földön élő emberek számára teremtsenek meg egy elviselhető világot. Ez külön téma lehetne, most nem erről beszélünk, csak azért említettem, mert összefügg a bennünket most érdeklő társadalmi környezetszennyezéssel. Ez is nagy veszély. Ha belegondolunk, a glóbusz egyre kisebbé válik. Abban az értelemben, hogy nem probléma eljutni a világ bármely részére. Gondoljunk arra, hogy száz évvel ezelőtt Miskolcra Pestre utazni nagy kaland volt. Továbbutazni Bécsbe, nagy vállalkozás. Ma már ott tartunk, hogy ha Budapesten megreggelizünk, Washingtonban ebédelhetünk, és én nemrég jártam Mexikó Cityben, 9-kor indultunk és délután 4-kor már ott voltam. Tehát roppant kicsivé vált a Föld. Pár óra alatt körbe lehet utazni.

Ez azt jelenti, hogy nemcsak a közlekedés, hanem a szellemi és eszmei áramlatok is

szabadon jönnek-mennek. Tehát a Föld másik oldaláról hozzánk jönnek olyan hatások, amelyek a mi életünkre közvetlen hatást gyakorolnak. Ez nagyon lényeges dolog, és hozzátehetek örömteli tényeket is: a kilencvenes évek, a magyarországi rendszerváltás időszaka számunkra hozott egy olyan szabadságot, ami mára állandósult. A határaink megnyíltak, szabadon utazhatunk bárhová. Csak milyen a világ? Ahogy egy árvíznél is előbb a szennyes áradat zúdul le, ugyanúgy a mi országunkba, a nagy szabadságunk révén, gát és gátlás nélkül zúdultak be azok a nemkívánatos hatások, amelyek számunkra nem kis gondot okoznak. Ahhoz jóval több idő kell, hogy ennek a szabadságnak a pozitív hatásait is érzékeljük.

A TÁRSADALMI KÖRNYEZETSZENNYEZÉS VESZÉLYEI

Nézzék meg a közéletünket, a médiát, újságokat, rádiót, televíziót. Mi az, amit legelőször átvettünk Amerikától, a nyugati társadalmaktól? Nem sorolom, mindenki tudja. Ezek szabadon, gát nélkül jönnek és nagy gondot okoznak. Ebben a nagy áradatban nagyon keveset lehet találni arról a témáról, amiről ma beszélgetünk. Hány olyan film, interjú van, ami egy nyugodt, kiegyensúlyozott, békés családról szól? Ahol szeretetben, békében élnek az emberek, ahol a gyerek nevelkedik. Ilyet alig lehet látni, vagy egyáltalán nincs. Bárhová kapcsol az ember, teljesen más modellt lát, brutalitást, erőszakot.

Ugyanez igaz azokra a nagy veszélyekre – és most itt elsősorban a drogra gondolok –, amelyek szintén szabadon áramlanak hozzánk. Most már ugyan próbálkoznak a védekezéssel, de korábban úgy tartották, hogy Magyarország az egyik legkönnyebb terepe a drogkereskedőknek, mert a szabadság révén könnyen lehetett jönni-menni, ezekkel kereskedni. Nem folytatom tovább a példákat arról, amit mi társadalmi környezetszennyezésnek nevezünk, és legalább olyan fontos tényező, mint a természet szennyezése.

Úgy látom, jelen pillanatban még csak esélye sincs annak, hogy a közeljövőben komoly tisztulás történjen. El kell telnie talán évtizedeknek is ahhoz, hogy azzal a szabadsággal, amelyet kaptunk, úgy éljünk, ahogy élni kell, és el kell telnie több évtizednek ahhoz, hogy a dolgok a maguk értékére letisztuljanak.

Itt vagyunk a harmadik évezred elején. Gyakran megkérdezik, hogy ebben a rohanó világban mi a szerepe a családnak? Van-e szükség még családra, van-e létjogosultsága? Ha nézzük az adatokat, rendkívül elszomorító képet kapunk. Elég, ha csak a válások számára gondolunk. Ez így van nálunk is, még ha talán valamivel kedvezőbb a helyzet, mint számos környező országban. Pedig a mi országunk és a mi népünk alapvetően családcentrikus és gyermekszerető. Ez a tény némileg kedvezőbb helyzetet teremt.

A család a harmadik évezredben is, ugyanúgy, mint eddig, a társadalom alappillére lesz. Egy társadalom minősége, szintje, arculata alapvetően függ attól, hogy a család mennyire erős. Egy állam akkor erős, ha a családok stabilak, egységesek és

erősek. 2003 januárjában volt a Fülöp-szigeteken a családok világkongresszusa, ahol megfogalmazódott, hogy jó híre van a harmadik évezrednek, a keresztény családok adják az alapját és bázisát ennek a rohanó világnak. Azt hiszem, a kérdést nem úgy kell feltenni, van-e még szükség családokra, hanem hogy mi a szerepe, jelentősége a családnak a harmadik évezredben, a mai, modern világban, amit többek között tudás alapú társadalomnak is nevezünk.

A szerepek módosulnak, hiszen a mai világban a család minden tagja állandóan tanulásra készítetett. Sokat beszélünk az élethosszig való tanulásról. Az a modell megszűnt, hogy a gyerekek tanulnak, a szülők nem. A felmérések szerint egy életben ötször-hatszor kell pályát, vagy szakmát változtatni. Ez arra készíteti a szülőket is, hogy tanuljanak, a gyerekek hasonlóképpen, hiszen leérettségiznek, aztán valamilyen szakmát tanulnak, diplomát szereznek, de még az is elévül négy-öt év alatt, ha a tanulást nem folytatják. Érzékelhető, hogy a család szerepe minden korábbi korszaktól eltérő. Egy tanulás- és tudásorientált családnak kell lenni, ami nagyobb értéket jelent. Az informatikai fejlődés a családi egységet is eléri, hiszen egyre több olyan hely lesz, ahol az internet jelen van. Ez a tanulás, a tudásszerzés szempontjából nagyon fontos, mert kitágítja azt a kört, amelyben a család él és működik. Szent meggyőződés, hogy a család képezheti a 21. század alapközösségét, amelyben élni lehet, amelyben a tudomány és a gazdaság fejlődhet.

Az eddigi példák mutatták az emberiség történetében, hogy minden próbálkozás sikertelen volt, ami a család szerepét háttérbe helyezte. Hiába teremtenek akármilyen gazdasági jólétet, azok a gyerekek, akik nem családban nevelkedtek, sérült felnőttek lettek. Nem tudták semmivel pótolni azt, amit egy gyermek csak egy családban kaphat meg. Nem is lehet kérdés, hogy azt az életmodellt, ami megjelenik a magatartáskultúrában, a hitben, a viselkedési normákban, az életszemléletben, a gyermek születésétől fogva a családban veszi magára. Ezt nem pótolja az iskola, amely ugyan korrekciókra képes, de ha mindez a családból a nevelés, a példa kapcsán nem jön a gyerekekkel, nem lehet pótolni. Az egyetemen már különösen nem.

AZ EGYENJOGÚSÁG MISZTIFIKÁLÁSÁNAK KÖVETKEZMÉNYEI

Abból a szempontból nem vagyunk jó helyzetben Magyarországon, hogy az elmúlt évtizedekben, különösen a kommunista uralom időszakában a családok szerepének az értelmezése eldeformálódott. A közösségi életnek számtalan formáját kínálták, a szocialista brigádmozgalomtól kezdve azzal, hogy ezekben teljesedjenek ki az emberek, közösségekben éljenek. A férfiak, a nők, a szülőknek a szerepét is eltorzították, hiszen az egyenjogúság egyoldalú misztifikálása oda vezetett, hogy a családokban nem volt meg az a légkör, az esti beszélgetések, a hétvégi együttlétek, amelyek a gyermekek számára nélkülözhetetlenek. A gyerekek egész életüket, a bölcsődétől, óvodától kezdve nem a családban, hanem valamilyen közösségben töltötték.

Ez kiegészül azzal, hogy a vallás és a hit ezekben az évtizedekben a családok legtöbb-

jében – tisztelet a kivételnek – általában nem volt jelen, vagy nem úgy, ahogy kellett volna. Mi, az egyetemen is érezzük ezt mind a mai napig, hogy nagyon sok hozzánk kerülő fiatal számára ezek a kérdések nem úgy jelennek meg, ahogy kellene. Hála Istennek, az egyetemi lelkészség nagyon sokat tesz ennek korrigálására, de ők is látják, hogy milyen szűk az a kör, amelyben fogékonyak a fiatalok a hitre, és hoztak magukkal otthonról valamilyen kötődést. Ha a család nem úgy működött, ahogy kellene és hiányzott a legfontosabb összetartó ereje, a hit is, akkor nem csoda, hogy nagyon sok fiatal teng-leng, és nem találja a helyét. Ez is mutatja, hogy a család szerepét nem szabad és nem lehet kétségbe vonni, mert ha ez a szerep nem úgy jelenik meg, ahogy kellene, mindig megjelennek azok a káros hatások, melyek a társadalom egészében is jelen vannak. Mert a család problémái a társadalomé is, ahogy fordítva is igaz, a társadalom problémái visszahatnak a családokra. Ott látom a legnagyobb problémát a családpolitikában, hogy ezt az alapvető ténytet nem ismerik fel, hogy a legfontosabb egysége a társadalomnak, a család, hogyan él, milyen légkörben, szellemiségben, anyagi, gazdasági jólétben, vagy rosszlétben. Ez az állam számára is közvetlen hatással van, mert nem képzelhető el egészséges, dinamikus társadalom egészséges családok nélkül. Nem képzelhető egészséges gazdaság sem nélkülük, ahogy a példák mutatják az ötvenes-hatvanas évekből.

A család és a társadalom szoros kapcsolata egyértelmű. Ezért nem lehet érteni, hogy a szociálpolitikában, a családpolitikában miért nem kapnak a családok olyan szerepet, amelyet kapniuk kellene, hiszen ismét hangsúlyozom, tőlük függ a társadalmi jólét, haladás, a társadalom általános színvonala.

A családban a központi figura a gyermek. A felnőttek közötti kapcsolat meghatározza a család légkört. A hívő ember számára a család, a házasság szentsége olyan dolog, aminek a megsértése, felrúgása nem fogadható el. Ezek a családok meggondolják, hogy szétrobbantható-e a család egysége, különösen, ha van egy-két gyerek is, akinek a sorsa tőlük függ. Egy hívő ember felelőssége Isten, de önmaga előtt is sokkal nagyobb annál, semhogy ezt megtegye.

Milyen hatások érik a gyermeket? Egy meleg légkörű, szeretetteljes családban a gyerek magával viszi azokat az érzelmi töltéseket, amelyek őt egészséges felnőtt emberré teszik. Ennek hiányában viszont sok sérülés és baj éri, s milyen megdöbbenve halljuk, amikor sokan azt mondják, hogy a mai társadalom neurotikus. Egy statisztika szerint a Föld lakóinak 30 százaléka jár ideggyógyászati kezelésre, pszichológushoz, és az iskoláskorú gyermekeknek a fele különböző speciális pszichológiai bánásmódot igényel.

A CSALÁD STABILITÁST, BIZTONSÁGOT AD

Ezek a számok abból fakadnak, hogy nincs meg az a támasz, az a stabil hely, amit családnak nevezünk. Ez igaz a szakmára, a munkára, a karrierre, a sikerre is. A sikeres emberek mögött mindig ott a családi háttér, amelyre támaszkodhatnak, épít-

hetnek. Ad olyan stabilitást, biztonságot, amely az élet nehézségeivel szemben az embernek erőt és lendületet ad. Egy szétzilált családi háttérrel nem lehet nagyot alkotni. Nem véletlen, hogy vannak olyan cégek, ahol ez is szempont: ők nem alkalmaznak bizonytalan, zilált családi hátterű egyént, mert ezek nem tudnak úgy teljesíteni, ahogy kell.

A karrier szempontjából a mai kor negatív hordalékának tartom a túlzottan egyenjogúsított női szerepeket, amelynek a szingli magatartás és lét a végeredménye. (Ezek a dolgok persze az egyedül élő férfiakra is vonatkoznak, most azért beszélek a nőkről, mert életünk a fogamzásunktól kezdve mégiscsak az anyához kapcsolódik.) Sokan megfélemlenek arról az alapvető küldetésről, hogy miért is vagyunk a földön eddig a pár évtizedig. Azért, hogy dolgozzunk, alkossunk valamit, de azért is, hogy utódot hozzunk létre, és a jövőt, az emberiség jövőjét biztosítsuk. Számomra érthetetlen az a felfogás, amikor egy egészséges fiatal emberben, fiatal nőben felvetődik a gondolat, hogy számára csak egyetlen fontos cél van, a siker és a karrier. Ezért él, más nem érdeklí. A gyerek idegesíti, nem is szerepel az életmodellben. De akkor mi végre él ezen a világon?

Hívő ember számára ez az életfelfogás idegen. Hogy az életet, a földi létet, annak szerepét, jelentőségét hajlandó valaki ennyire szimplifikáltan tekinteni. Karrier, siker, anyagi javak – nem ebben áll a földi lét lényege és értelme. Ez nagy gondot okoz, de bízom abban, hogy ezek a tendenciák idővel módosulnak, változnak.

Szólni kell arról a jelenségről is, amelyet ma „mássággként” jelenítenek meg. Úgy gondolom, ahogy az Isten megteremtette az embert, a férfit és a nőt, arra, hogy együtt éljenek, és ahogy az Írás mondja, sokasodjatok és szaporodjatok, ebben jelenik meg az igazság: azért vagyunk a Földön, hogy éljünk és szaporodjunk, sokasodjunk. Nem akarok ebben a témában mélyebben elmerülni, de engem mélységesen felháborítanak azok a jelenségek, amelyek a különböző mássággként megjelentetett dolgoknak adnak óriási publicitást, ne adj Isten, még modell formájában, médiában, színpadon próbálják ezeket népszerűsíteni a „szabadságjogok” ürügyén. Ez is a társadalmi környezetszennyezés állapota. Ezeket a dolgokat úgy tekintem, ezeket a – mondjam így – biológiai eltéréseket, hogy nem bűn persze, de az már az, ha társadalmi formává, modelltévé akarjuk beállítani, kínálgatjuk, népszerűsítjük. Ez számomra nagyon idegen, és a család számára is végzetesen káros. Én azt gondolom, hogy az egészséges társadalom alapfeltétele, hogy férfiak és nők éljenek együtt, gyerekek szülessenek, akik viszik tovább az életet, a társadalom fejlődését. Ezért is mondom, hogy ezt a modellt nem lehet figyelmen kívül hagyni. Az egészséges embernek van egy természetes igénye a családi létre.

Az a társadalmi értékrend-válság, amely most megjelenik Magyarországon és az egész világon, a mi helyzetünkben is nehézséget jelent. A televíziót néző fiatal számára a modell nem ez: tanulj, dolgozz keményen, ha ezt teszed, sikeres leszel, jól keresel, jómódban élsz, a jövőd záloga a kemény munka, a tanulás, a tudás. Látja az ellenpéldákat, amikor értéktelen, tanulatlan, semmihez nem értő emberek válnak modelltévé, valóságshow-k főszereplőivé, irigyelt, és mindenki által utánzótt(!) – ez a legveszélye-

sebb – modellekké, és nem az, aki keményen dolgozik és tanul. Úgy hiszem, hogy ez nagy problémát és igazi értékválságot jelent.

Ugyanezt mondhatnám a családdal kapcsolatban. Utaltam erre a beszélgetés elején is. Nem azt látja a tévét néző fiatal, hogy a te életed akkor fog kiteljesedni, ha egy családban élsz, ha gyerekeid lesznek, hanem azt, hogy a legkülönbözőbb, hetenkénti partnermódosításokról zeng a sajtó, hogy most ki kit hagyott ott. Nem az a minta, hogy egy stabil életformára törekedjék valaki. Ez is értékzavar, helytelen „értékek” kínálatát jelenti, ami ellen a családdal, a család létével lehet legjobban harcolni. Egy ilyen előadás nem oldja meg a problémát, csak a családon belüli minta, modell, a családi léggör képes a helyes irányba tolni, irányítani a fiatalokat.

A CSALÁD STABILITÁSÁNAK GAZDASÁGI FELTÉTELEI

Nem hagyhatom ki közgazdászként sem, hogy az anyagi tényezőkről ne beszéljek. A család életének, sikerének, stabilitásának van egy komoly anyagi, gazdasági feltétele. Az, hogy egy családban nyugalom, béke, jó léggör, szeretet legyen, annak feltétele egy minimális mértékben elvárható anyagi színvonal. Elég sokat foglalkozunk ezzel a kérdéssel. Azt látjuk, hogy a kormányzatok a családok gyermekvállalását gazdaságilag nem segítik. Felmérések azt bizonyítják, ha egy családba gyermek születik, a gyerekevelés költségeinek 30 százaléka az, amit az állam, a társadalom magára vállal, a többi 70 százalékkal, mint többletkiadással kell számolni. Saját családi példát is tudok mondani: a lányom, aki második gyermekét szülte, bár bíró, otthon akar maradni három évig a gyerekekkel. Eltelt az első időszak, utána a gyed következett, 60 ezer Ft/fő. Kétéves kortól 20 ezer forint, amit kap a gyerek után. Itt a modell: pelenkára kevés ez a pénz. Nyilvánvaló, hogy a családnak komoly anyagi erőforrásokat kell összerakni ahhoz, hogy a második jövevény megfelelőképpen éljen. Más szóval, a családnak le kell mondania sok mindenről, hogy vállalhasson egy újabb gyermeket.

Az igaz, hogy egy gyermeket nem szabad gazdasági tényezőként kezelni. A gyerek az Isten ajándéka, öröm, áldás, de hát ezek a kérdések mégis, szükségképpen felmerülnek. Azt hiszem, ezen a területen nem történt komoly változás. Én még az Orbán-kormány idején bekerültem egy olyan bizottságba, amelyik ezzel foglalkozik, a népesedési kormánybizottságba, amely tovább működött még a Medgyessy-kormány idején is, de most megszűnt, és nem lett olyan hozadéka, ami a családos embereket, akár a családi segély, vagy pótlék, vagy lakástámogatás terén segítené.

A fő kérdésnek a család szempontjából az anya helyzetét látom. Amíg az anyák arra kényszerülnek, hogy válasszanak gyerek és/vagy munka és kereset között, addig nagy bajok lesznek. Most így merül fel a kérdés, mert egy fiatal kismama, aki egyetemet végzett, és a diplomáját is szeretné hasznosítani, ha két gyermeket szül, kiesik és nem talál vissza a munkájához, és nincs meg az a lehetőség, hogy dolgozhasson, egyre nehezebb a gyerekeket elhelyezni. Ezt a problémakört nem is akarom befejezni, mert nincs is rá recept, de az biztos, hogy ez nagyon fontos tényezője a családok életének.

Ha arról beszélünk, hogy mi lesz velünk, a magyarsággal, 20, 30, vagy 50 év múlva, azt is figyelembe kell venni, hogy már ma többen halunk meg, mint ahány újszülött a világra jön. Fogy a magyar nemzet, és 2050 tájékára nyolcmillió létszámot lehet prognosztizálni, ami nyolcvan–száz év múlva hatmillióra csökkenhet.

Ha ezek a folyamatok nem állnak meg, a magyarság léte forog veszélyben. Ez nem kitalált, és mesterségesen felnagyított dolog, a trend ez, és ha így marad, kritikus helyzet elé nézünk. Azt hiszem, hogy ez az egyik alapkérdés. A magyar családok helyzetéről és a magyar nemzet jövőjéről kell beszélni. Nagyon sok felfogás szempontjából a kérdés nem így merül fel. Egy országos rádióállomáson egy fiatal riporternő erről beszélgetve azt kérdezte egy professzortól: na és miért olyan nagy baj, ha csak hatmillió magyar lesz? Jön másik négy millió Afrikából és az arab országokból és majd eltartják a magyarokat, dolgozik az a négy millió. Ebből érezkelhetjük ezt az óriási veszélyt. Darab, darab, kit érdekel, hogy magyar, vagy nem magyar. Nagy baj, hogy ilyen kérdések egyáltalán felmerülhetnek. Ez a hölgy nem aggódik a magyarokért, valóban kerülhet ide sok idegen, Afrikában, Ázsiában túlnépesedés van, örömmel jönnek ide.

Ez egy újabb probléma, a nemzetközi migráció, ami az egész családkérdést másképpen veti fel. Mi is szembesülünk már a kínai „áradattal”. Nem lehetünk nyugodtak, mert ha a prognózisok igaznak bizonyulnak, a következő években tíz kisgyerek közül kilenc Ázsiában és Afrikában fog megszületni. Kínában és Indiában több egyetemista korú fiatal él, mint a többi fejlődő országban együttvéve.

Ha ezeket a számokat nézzük, egy darabig még lehet ezt az éhező és tanulatlan tömeget feltartani a határokon, de egy idő után már a határőrség erre nem lesz elegendő, megindul az áradat. Pontosan a Miskolci Egyetemen történt egy fél évvel ezelőtt, hogy kiderült, jöttek hozzánk afgán és más ázsiai diákok harmincan–negyvenen, és utána eltűntek. Csak akkor derült ki, hogy nincsenek, amikor nem jöttek vizsgázni. Nyilvánvalóan nem tudtak másképp bejutni az országba, csak úgy, hogy egyetemi hallgatói státust kértek. Befizet egy évre 3600 dollárt, és jöhet. Bejön Magyarországra, ahogy tavaly is jöttek harmincvalahányan egy angol nyelvű kurzusra. A nevüket nem tudták elmondani angolul, nulla volt a felkészültségük, de nem is azért jöttek, hogy tanuljanak. Beiratkoznak és abban a percben felszívódnak. Ugyanilyenek a nemzetközi konferenciák. Kiküldenek egy előadót, visszaigazoljuk, hogy várjuk ekkor és ekkor. Ezzel be tud jönni, és „eltűnik”, valahol Európában. Ezt csak példaként mondtam, hogy ezt a folyamatot nem lehet megállítani, pedig komoly veszélyt jelent a mi számunkra.

SÉRÜLT A CSALÁDOK SZELLEMISSÉGE

A 21. században, a tudásalapú társadalom századában is a család, és bátran mondom, a keresztény család, olyan üzenet, hogy ez a század erre az alapra építközhet, és ezért kell nekünk, mindenkinek, mindent megtenni azért, hogy a családot, a család szentségét óvjuk, őrizzük és lássuk át lelkiekben is fontosságát és jelentőségét. A 20.

század rengeteg bajt okozott a magyar családoknak. Gondoljunk az első és a második világháborúra. Szinte nincs olyan magyar család, amelyik ne sérült volna, hogy az apa, vagy a fiú ne esett volna el, ne került volna fogságba. Sérült családok tömege keletkezett, nem is beszélve Trianonról. Gondoljunk aztán az 1945 utáni időszakra, amikor a családok szerepének egy ideológiai indíttatású szétrombolása történt. Ahol a hit és a vallás, úgymond, megtűrt dolog volt. Óriási kárt okozott a családok szellemiségében az, amikor a családi és a társadalmi érték között ellentmondás volt. Amikor egy gyerek a családjában – hívő családról beszélek – úgy nevelkedett, de azt mondták neki az iskolában, hogy mindez hazugság, ilyen nincs. Frusztrált állapotba kerültek nagyon sokan, hacsak nem volt egy nagyon erős, stabil hitbéli alapja valakinek. Több tíz-, vagy százezren váltak a fiatalok közül ennek hatására nem teljes értékű, zavart lelkületű emberekké. A 20. század tehát nem volt a mi századunk ilyen értelemben, de én bízom abban, hogy az előttünk lévő évszázad nem ilyen lesz, hanem egyfajta gazdasági jólétre épülő, hitben gazdag családmodell, amely megadja a lehetőséget a gyerekek kiteljesedéséhez, harmonikus fejlődéséhez és ez a sok szennyáradat, amely bennünket is zavar, eltűnik majd, ahogy árvíz után is eltűnik a hordalék, a szemét.

Sajnos, nekünk nincsenek évszázados hagyományaink a demokráciában. Mi most kezdtük, tizenvalahány éve. Könnyű az angoloknak, könnyű az amerikaiaknak és másoknak, ott már sok minden letisztult. Nálunk ez a folyamat gyorsabb lesz, mint ott, nem kell száz évet várni rá, és biztos vagyok abban, hogy a következő évtizedben már egy lecsendesült társadalmi mozgástér lesz jellemző nálunk is. Valljuk be, ma az egész politikai légkör megintcsak a családoknak nem kedvez. Legjobb példa erre a kettős állampolgárságról szóló szavazás volt, amikor családokon belül is kialakultak viták.

Bízom abban is, hogy az egész oktatási rendszer is átalakul, mindenki teszi a dolgát, a családmodell és az iskolamodell, ezeknek szellemisége egymást erősíti majd. Ebből a rendszerből kerülhetnek ki olyan fiatalok, akik számára a világ egységes képben értelmezhető, és nem zavartan néznek körül, hogy hol az igazság? Ez be is fog következni, persze ezért sokat kell tennünk, nekünk, felnőtteknek, akik tehetünk valamit iskolákban, egyetemeken, az élet különböző pontjain.

Nagyon fontosnak tartom a hit, a vallás szerepét ezen a területen is, és önök tudják, hogy a Miskolci Egyetemen ez nem titkolt szellemiség. Nem titkolt, hogy a miskolci egy magyar egyetem, amely sok szempontból keresztény szellemiségre épült, megadva a mozgástérrel mindenkinek a szellemi és hitbéli elkötelezettségének gyakorlására, ez nagyon fontos az egészséges egyetemi élet kialakításához.

A tanévnyitó ünnepségünkre meghívtam vezető egyházi személyiségeket, püspököket, másokat, volt, aki hozzá is szólt, és utána többen szóvá tették, hogy egy állami egyetem hogy engedheti meg magának, hogy egyházi személyiségek jelen legyenek, amikor a francia forradalom óta az állam és az egyház különválása egyértelműen megtörtént, amire az a válaszom, hogy az egyháznak és az államnak egymás kezét fogva kell a család és a társadalom jövőjét erősíteni. Amilyen mélyen most vagyunk, nagyon

kellenek az egymást erősítő hatások. Korunk pestisének tekintik, hogy a negatívumok és a bajok erősítik egymást, és nem a pozitív hatások rakódnak egymásra. Nekünk az a feladatunk, hogy erősítsük egymást, hogy munkánk végterméke egy stabil, egészségesen gondolkodó hívő magyar értelmiségi legyen.

Egy nemzet, amelyik ad magára, az először önmaga akar lenni, egy magyar magyar akar lenni, és csak utána európai. Ez a világ rendje. Én először a magyar nemzetet, a saját hazámat akarom szebbé-jobbá tenni, és ezen keresztül Európát és a világot. Ilyen kérdés is felmerült egy egyetemi fórumon egy minisztertől, mi az, hogy magyar tudomány, mi az, hogy magyar egyetem? A tudomány egyetemleges, az emberiség javát szolgálja. Erre azt mondjuk, igaz, a tudományos eredmények valóban az emberiség javát szolgálják, de akik ezt hozták, magyarok, vagy franciák, vagy németek voltak. Mi, magyarok is büszkéek vagyunk, mert sok szép eredményünk van.

Ez valahol a család szerepénél és jelentőségénél is megjelenik. Az emberiség történetében eddig még soha nem sikerült a család szerepét kiiktatni, pedig sokan akarták, az ókortól kezdve rengeteg kísérlet volt rá. Nem fog sikerülni a harmadik évezredben sem, és mi azt tehetjük ezért, hogy új tartalommal töltjük meg, és magasabb szintre emeljük.

(A Millenniumi teremben 2005. június 2-án elhangzott előadás szerkesztett változata)

Az állam és a város közönyében

Demeter István rajza

Család és iskola

Egy főhajtással szeretném kezdeni ezt az előadást az aradi vértanú tábournokok emléke előtt, visszagondolván arra, amit nagyon sokan tudunk és ismerünk, hogy ezek a mártírok az utolsó éjszakájukat virrasztással töltötték, és közülük többen levelet írtak. Ezekben a levelekben három visszatérő gondolat jelenik meg mindegyikük tollából, a haza iránti mély elkötelezettség, Isten feltétlen szeretete és szolgálata, a harmadik pedig a család volt. Ez az a szál, amellyel egyenesen köthetjük ezt az október 6-i gyásznapot és megemlékezést a mai témánkhoz, amelynek a címe: Család és iskola.

Három tételből építettem fel az előadást. Először a családról osztanám meg önökkel korántsem újszerű gondolataimat, majd az iskoláról és az iskola környezetéről, a pedagógiai erőkről, valóságunkról szólok, befejezésül pedig azt firtatom, talán együttgondolkodásra is invitálva önöket, hogy mit tehetünk mi, ma és holnap, szülők, nagyszülők, rokonok, pedagógusok, annak érdekében, hogy a család és az iskola is jobban betölthesse azt a funkcióját, amelyet eredendően be kell töltenie egy egészséges, a mainál boldogabb társadalomban.

Nehéz a családról újat mondani, hiszen mindenkinek sok tapasztalata, véleménye van. Alapvetően pedagógiai szempontból közelíték ehhez a kérdéshez, és egyúttalva néhány tényezőt, ha új dolgokat nem is tudok mondani, talán elindíthatok egy olyan gondolatsort, amely segítségünkre lesz a holnapi és a következő napokban abban, hogy a család és az iskola dolgát a helyére tegyük.

Mit mondhatunk el ma általában a családról, itt és most, Magyarországon? Ennek illusztrálására a 6–7 évvel korábban megjelent könyvből egy 12 éves kislány rövid monológját olvasom fel. „Apu nem rossz ember, csupán szigorú és nem szereti a szemtelenséget. Csak olyankor veri meg anyut vagy minket, ha megérdemljük. Legutóbb például anyu születésnapja volt, és vártuk anyut, hogy megérkezzen a munkahelyéről. Másfélórás késéssel jött meg, egy nagy csokor virággal a kezében és egy kicsit becsípve. Mint utóbb kiderült, a kollégái meglepetésként felkösztöntöttek. Ahogy belépett az ajtón, apu visszakézből lekevert neki egy jó nagy pofont. Szerintem megérdemelte.”

Ez a 12 éves kislány egy úgymond ép családban nevelkedik, ép a család annyiban, hogy ott van az édesapa, az édesanya, és ott van a gyerek. De hogy működhet ez a család, amely eljut odáig, hogy az anya különösebb lelkifurdalás nélkül másfélórás késéssel és kissé becsípve érkezik haza, ahol az apa természetesnek tartja, hogy balkézről lekever neki egy pofont, és ahol a 12 éves kislány eljut odáig, hogy azt mondja, szerintem igaza volt apunak. Ez a felolvasás rámutat arra, hogy az épen maradt családok is nagyon sok bajjal, problémával küszködnek, és rosszul töltik be a funkciójukat. Hány gyermek van, aki még csak nem is épnek mondható családban nevelkedik?

Nézzünk néhány adatot. Ma már Magyarországon a gyermekek körülbelül egyharmad része családon, de legalábbis házastársi kapcsolaton kívül jön a világra, és

ismerjük azokat az adatokat is, hogy a megkötött házasságoknak körülbelül ötven százaléka felbomlik. Pedagógusok a megmondhatóit, hogy egyre több olyan gyerek jár az osztályokba – keresztény iskolákból is sok ilyen hírt hallok –, ahol három-négy gyermek nevelkedik egy olyan – úgymond – családban, ahol egyik sem édestestvére a másiknak. Itt tehát a család válságos állapotát nagyon jól mutatják ezek az adatok, tények, és teljesen egyértelmű és érthető, hogy a pedagógusok, akik azzal szembesülnek, hogy a családi nevelés, szeretet, törődés hiányzik a gyerekeknek, nem tudják sikeresen megoldani azokat a nevelési feladataikat, amelyeket néhány emberöltővel ezelőtt, amikor a család még ép egység, ép közösség volt, sikeresen megoldottak.

AZ ERKÖLCSI NORMÁKAT A CSALÁD OLTJA A GYERMEKEKBE

Mi az, amit meg kellene oldani pedagógiai szempontból egy családnak? Első helyen a gondozást. Hogy a kisgyermek teste és lelke egészséges legyen. A táplálását, a megfelelő életrend és étrend kialakítását. Azt, hogy tanulja meg, mi a kötelesség, mi a szeretet. Tudjon szeretettel adni és elfogadni. Tudjon lemondani, ha erre szükség van. Nagyobb a lehetőség erre egy olyan családban, ahol több testvér van. Amikor majd iskolába megy, a családtól elvárható, hogy ellenőrizze a gyereket. Nem arra van szükség, hogy a matematikafeladatot és más írásbelit együtt csinálják meg, hanem hogy a család ellenőrizze, elvégezte-e a feladatát.

Sok egyéb mellett a családnak az lenne a hivatása, hogy az alapvető erkölcsi normákat beléoltsa a gyerekekbe. Azokat az erkölcsi parancsokat, amelyek öröktől fogva léteznek és meghatározzák az európai kultúránkat. Beszéljenek a gyermekkel. Ne lökjék oda a televízió, vagy a videó elé, hanem beszéltesék és beszéljenek hozzá. Kutatások egyértelműen igazolják, hogy azok a képességek és készségek, amelyek nullától hatéves korig óriási ütemben fejlődnek a gyermekben, mind összefüggésbe hozhatók a beszéddel. Ilyen például a megfelelő hangzófelismerés, amely az értelem, az értő beszéd, a megfelelő gondolkodás alapja. Csak úgy fejlődhet, ha beszélnek hozzá és beszélgetik őt. Ha ez nem alakul ki hatéves korig, akkor már két-háromévesi lemaradással lép az iskolába, és ott nem tudják pótolni, amit a család elmulasztott. Elmulasztotta azt az állapotot, amikor ez a készség megfelelően fejlődik. A mai gyerekekkel a családok csak nagyon keveset beszélnek. Később is szükség van, hogy beszélgessenek velük, átbeszéljék a nap történéseit, a családtól hallja, mi a jó és mi a rossz, mi a helyes és mi a helytelen. Jól tetted-e, vagy rosszul, kisfiam.

Ehelyett ülnek a számítógép és a televízió előtt, és a szülők, részben érthető, de megengedhetetlen módon felmentik magukat azzal, hogy a mai, rohanó élet nem teszi lehetővé, nincs idejük a gyerekekre. Ide tartozik még egy adat, ami talán már egy kicsit unalmas, de megdöbbentő. Nemrég hallottam egy kutatási eredményről, amely azt vizsgálta, hogy gimnazista gyerekek mennyit beszélnek, nem otthon, hanem az iskolában. Bizony, egy hét alatt egy átlag gimnazista gyerek 6 percet tölt az iskolában beszéddel. Ebből 4 percet idegen nyelven szólal meg. Gondolják meg, milyen szelle-

mi fejlődés, milyen perspektíva vár arra a fiatalra, akivel otthon nem beszélnek és az iskolában sem kap elegendő lehetőséget arra, hogy beszéljen.

Dolga még a családnak, hogy a pályaválasztásra előkészítse, és a hitbéli nevelést megalapozza. Sok megkeresztelt gyerekről is tudjuk, hogy nem kapja meg otthon, amit meg kellene kapnia. Végül kapja meg azt a tekintélytiszteletre való nevelést, amely az erkölcsi nevelés része, és ami nélkül nem tud majd helytállni az életben. Kíváncsi lennék a családdal szemben, hogy tanítsa meg a gyereket mindazok megbecsülésére, akik vele foglalkoznak – és most hangsúlyozottan a pedagógusokra, az óvónőkre, tanítókra, tanárookra gondolok.

Nézzük meg, milyen tipikus hibák fordulnak elő a családokban. Felmérések szerint közel egymillió gyermek éhezik ebben az országban. Az egymillióból néhánynak talán nincs mit enni adni, de sok olyan gyerek van, akivel nem törődnek. Volna mit, de nem adnak neki. Éhesen megy az iskolába és kiesik a padból. Éhes gyomorral nem tud rácsodálkozni azokra a szépségekre, amelyekkel a tanítója megkínálja. Gyakori jelenség a család italozása, amelybe bevonják már a kisgyereket is, aztán nevetnek rajta, hogy milyen jópofán tántorog már egy pohár sörtől is. Nem is gondolnak arra, hogy ezzel esetleg elindítják egy olyan pályán, amely az alkoholizmushoz és a teljes önpusztításhoz vezet.

Tipikus szülői hiba, hogy első szóra engednek a gyerekeknek. Persze azt hallják mindenünnen, hogy ne korlátozd a gyerekedet. Ne támassz elé korlátokat, mert az frusztrálja, akadályozza a személyiségfejlődést. Ma ez a divat, ezt harsogják a pszichológusok is. Ezért úgy gondolja még a hagyományos nevelési elveket valló szülő is, hogy talán árt a gyerekeknek, ha nemet mond neki, ha nem teljesíti rögtön az első kívánságát. Anyagi gondokkal küszködő családok komoly erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy a gyerek kívánságait, márkás sportfelszereléseket és egyébeket teljesíthessenek. Ugyanilyen hiba, amikor túlzott szigorral nevelik a gyermeket. Ennek komoly hagyományai vannak. Az a szülő, aki nem tudja idejében elengedni a gyermek kezét, ami nem egyszeri mozzanat, hanem fokozatos elengedés, az komoly kárt okoz a gyermekének, mert önállótlan lesz, megszokja, hogy kiszolgálják, hogy helyette döntenek.

NEMCSAK JOG, KÖTELESSÉG IS KORLÁTOKAT ÁLLÍTANI GYERMEKEINK ELÉ

Ugyanilyen hiba, ha túl hamar önállóságra szoktatják a gyermeket: légy önmagad, mondják ezek a szülők, már egészen kicsi korban. Ezek aztán öntörvényűek lesznek, nem tanulnak meg alkalmazkodni, nem lesz meg bennük az az alázat, hogy mérlegeljék a döntéseiket. Megszokják, hogy ők az élet urai. Félreértik az ilyen családok azt a szabadságot, amiről harsognak, amit értékként szeretnek nagyon sokan abszolutizálni. Jól tudjuk, hogy kik. Holott a szabadság csak eszköz, amely elvezet bennünket az üdvösség felé. Szabad akaratlanul születünk, a szabadság tehát nagyon fontos eszköz, de

ahhoz, hogy jól tudjunk dönteni életünk kritikus pontjain, arra van szükségünk, hogy tudjuk, mi a jó és mi a rossz. Ehhez viszont tanítani kell, szoktatni kell a gyereket, és korlátokat állítani.

Ma megkérdézik a családok, és sok iskola is, hogy van-e jogunk korlátokat állítani a gyerek elé. Akadályozza-e a gyermeket a fejlődésében, frusztrálja-e, sérti-e a személyiségi jogait. Ahhoz, hogy erre a kérdésre választ tudjunk adni, világosan kell látnunk, hogy élesen elkülönül egymástól a két alapvető világnézet. Hiszünk-e abban, hogy van egy felettes, örök igazság, amely megtanít bennünket a jóra és a helyesre? Ha ebben hiszünk, akkor nemcsak jogunk van korlátot állítani a gyermek elé, hanem szent kötelességünk ezeknek az ismerettartalmát közvetíteni a gyerek felé, ami korlátok nélkül nem megy.

Ebbe a körbe tartozik, hogy az iskola – amely alapvetően a gyermek nevelésére, vezetésére, személyiségének kibontakoztatására szerveződött itt, Európában, több ezer évvel ezelőtt – tekintélyének tisztelete nélkül a család sem fogja tudni nevelőhivatását eredményesen betölteni. Nézzük meg, hogy felmérések szerint mit várnak el ma a családok az iskolától? Vannak akik csak annyit fogalmaznak meg, hogy érezze jól magát a gyermek az iskolában, ne állítsanak elé akadályokat, követelményeket, legyen jó gyermekkorra. Ez jelentős kisebbsége a magyar szülőknek.

Nemrég készült egy tudományos módszerekkel készített kutatás, amelynek meglepő és pozitív az eredménye. A magyar szülők még ma is az első helyek egyikére sorolják azt az elvárást, hogy az iskola tisztességes, becsületes embert neveljen a gyermekükből. Ez olyan pozitívum, ami összecseng azzal a ténnyel, hogy évről évre növekszik az egyházi iskolába jelentkező gyerekek arányszáma. Feltehetjük a kérdést, mi van a háttérben? Gyanítom, nem elsősorban az, hogy a szülőknek a valláshoz, a hithez való viszonya ilyen radikális mértékben javult. Sokkal inkább párhuzamba állítható ez a tény azzal az elvárással, hogy tisztességes, becsületes embert neveljen, vagy úgy is megfogalmazzák, az erkölcsi nevelésben erős legyen az iskola. Azok a szülők, akik egyházi iskolába szeretnék vinni a gyermeküket, jól tudják, hogy ma ezeknek nagyobb lehetőségük van arra, hogy az erkölcsi nevelést eredményesen végezzék. Ezzel nem azt akarom állítani, hogy a nem egyházi iskolák ezt nem teszik, vagy nem jól teszik, de sokkal kisebb a lehetőségük és esélyük erre, mint az egyházi iskoláknak, ahol megvan az a közös, mindenkit összekötő érték, ami köré az iskola szerveződött.

Ide kapcsolom azt a tényt, hogy jól látható, az elmúlt egy évben az oktatáspolitikai és a nagypolitika irányítói mindent megtesznek azért, különböző ravasz, nehezen követhető eszközökkel, hogy az egyházi iskolákat ellehetetlenítsék. Elsősorban anyagi eszközökkel, miközben a törvények erre nem is adnának nekik lehetőséget. Nem akarok anyagi kérdésekről beszélni, az összefüggéseket jól látni, jelenleg egy olyan társadalomban élünk, ahol a kormányzó erők, a nagypolitika nem kedvez sem az erkölcsi nevelésnek, sem a családok és az iskolák együttműködésének.

Nézzük ezek után, miféle intézmény az iskola. Nem tudom megállni, hogy ne tegyek oktatáspolitikai észrevételeket is, melyek szerint az iskola egy szolgáltató hely, amely ellátja – az iskolarendszer alatt az óvodát is értve – 3-tól 18 éves korig a gyer-

mekek gondozását és hangsúlyozottan az értelmi fejlesztését, a tudásalapú társadalom felépítése céljából.

Ezzel szemben az iskola a konzervatív pedagógiai felfogás szerint, amely ugyanakkor rendkívül korszerű, az a hely, ahol a műveltség módszeres és kritikus elsajátítása által kiformalódik a teljes ember. Ezt a Katolikus Nevelés Kongregációja fogalmazta meg így, egy 1977-ben készült dokumentumában. Ez a dokumentum ráirányítja a figyelmet arra, hogy az iskolának nem az a dolga, hogy kész, kristálytisza tudást adjon, hanem gondolkodni, felelősen dönteni tanítsa meg az embert, és ha nem ezt teszi, hanem csak kész tudást közvetít mechanikus módon, éppen hogy árt a gyermekek fejlődésének. Ez egy korszerű gondolat, amely a gyerekek aktivitására, önállóságára építi az iskola munkáját.

A magyar iskola több mint ezeréves. Az elsőt 996-ban a Géza fejedelem által behívott bencés szerzetesek alapították Szent Márton hegyén, a mai Pannonhalmán. Ez alatt az ezer év alatt a magyar iskolára hat alapvető nevelési tényező hatott, olyan időrendi sorrendben, ahogy ezt most röviden elmondom.

Miután bencés szerzetesek alapították és keresztény Európában éltünk, a magyar iskolának mindig is meghatározó tényezője volt a vallás, évszázadokon keresztül. Ennek a nevelési tényezőnek a szerepe, jóllehet visszaszorult, mindmáig ott van az iskolákban. Elsősorban természetesen az egyháziakban, ahol megjelenik az iskola tantervében, ethoszában, a hittanórákon és a vallásgyakorlás elemeiben. Megjelenik a nem egyházi iskolákban is, amikor irodalomórákon a Bibliáról tanulnak, s úgy lehet tanítani bizonyos tananyagot, hogy ma már nem várja el az iskolarendszer a tanártól, hogy a saját hitét véka alá rejtse. Legalábbis ezt mondja a törvény. A vallás mindmáig jelen van a nem kötelező, ám igénybe vehető hitoktatásban is. A vallás, mint nevelési tényező világszerte visszaszorult, de teljesen nem tűnt el és nem is fog eltűnni.

A következő tényező, ami a 18. század óta hat az iskolára, az államhatalom. A felvilágosult abszolutizmus korában felismerték, hogy aki az iskola felett uralkodik, a kezében tartja, az a jövő felett rendelkezik, és ettől kezdve az államok elkezdtek szabályozni az iskolák működését. Nálunk ez 1767-ben kezdődött, a Mária Terézia által megalkotott Ratio Educationissal, és ettől kezdve az állam egyre növekvő mértékben befolyást gyakorol az oktatásra. Mára a fejlett világban oda jutottunk – és ebben sok pozitívum is van –, hogy kimondjuk a tankötelezettség törvényét, másrészt, hogy az állam köteles az iskolákat működtetni és a gyerekek iskoláztatásáról gondoskodni.

Hogyan teljesíti az állam ezt a kötelezettséget? Jól tudjuk, hogy óvodáink, iskoláink működéséhez – sokat mondok – a költségek 60–70 százalékát biztosítja. Hogy honnan teremti elő az iskola, illetve fenntartója a többi pénzt, azzal az állam nem törődik, miközben tankötelezettség van, és az állam és a polgár kötelezettsége eleve felülírja azt az oktatáspolitikai deklarációt, hogy az iskola szolgáltató intézmény. A szolgáltatást ugyanis akkor veszem igénybe, ha kedvem van, ha nincs kedvem, ha senkinek nincs kedve, a szolgáltatás megszűnik. Az iskola tehát nem szolgáltatás, hanem kötelezettség az állam és a gyermek számára is.

A harmadik tényező, ami az iskoláinkat meghatározta, a világiság, amely a termé-

szettudományok fejlődésével már a humanizmus, a reneszánsz idejében megjelent az iskolákban. Ma már a tananyagok többségében világi ismereteket tanítunk. A 18–19. században megjelent a nemzet-fogalom, amely azóta is jelen van a nemzeti nyelv, történelem, földrajz, irodalom tanításában. Ma mintha ez is visszaszorulóban volna, legalábbis bizonyos oktatáspolitikai törekvések eredményeképp. A 19. században, történelmünk csodálatos korszakában, a reformkorban őseink komoly küzdelmet vívtak azért, hogy a magyar iskolákban a tanítás nyelve végre a magyar legyen. 1844-ben született meg az a rendelet, amely lehetővé tette, hogy a középiskolákban is a magyar legyen a tanítási nyelv. Addig a német, illetve a latin volt. Ma ott tartunk, hogy lassan-lassan szégyelli magát az a gyerek, aki nem kéttannyelvű gimnáziumban tanul. A nem kéttannyelvű középiskolákban is forszírozzák, hogy idegen nyelveken tanítsanak természettudományi és egyéb tárgyakat a tanárok, mert hiszen – az érvrendszer így szól – az Európai Unió tagjaiként szégyenletes, hogy a magyar polgárok ilyen kevés idegen nyelvet beszélnek. Ezt mondják akkor, amikor nálunk büszkébb nemzetek igen komoly erőfeszítéseket tesznek a nemzeti identitás megőrzésére. Magam is idegen nyelvszakos tanár vagyok, az idegen nyelv tanulását nagyra értékelem, nem az ellen szólok, hanem az aránytalanság ellen. Ez megfigyelhető az oktatáspolitikai részéről, de ide tudom kapcsolni a családokat is, akik talán nem kellően végiggondolva ezt a kérdést, felülnek a divatnak, és mintegy rákényszerítik az iskolát olyan idegennyelvű és egyéb tanulmányokra, amely elfordítja a gyerekeket a nemzeti identitásuktól. 1998-ban, amikor először kaptak lehetőséget az iskolák arra, hogy a saját tantervüket összeállítsák, és a tantárgyak óraszámában nem volt megkötvé a kezük (másfelől azt sugalmazták feléjük, hogy elégítsék ki a partnereik igényeit – és az első számú partnerek a szülők –, miközben fogytak a gyerekek, s az iskolának létérdeke volt, hogy sok gyerek járjon hozzá, különben becsukhatja a kapuit), olyan tantervek születtek például, hogy az általános iskolák első osztályában heti két órát szántak az anyanyelvre, az írás-olvasásra, mellette heti hat órát az angoltanulásra.

Ennyit az összefüggésekről, de folytassuk, mi jellemző még az iskolára. Az egyéniség. Mikor jelent meg az egyéniség az iskolában, mint nevelési tényező? Valamikor a 19. és 20. század fordulóján. A reformpedagógia hozta be ezt a gondolatot. Korábban a nevelés, a tanítás nagy csoportokban zajlott, a gyermek, mint egyéniség, nem volt igazi tényező a régi pedagógiában. A reformpedagógia vallja, hogy a nevelés, a tanítás csak akkor lehet eredményes, ha el tudunk jutni az egyénig. Ezért minden pedagógiai munka azzal kell, hogy kezdődjön, ismerjük meg azt a gyermeket, akinek a nevelésére, tanítására vállalkozunk. A mai szaktudományoknak megfelelő helyes álláspont tehát, hogy az egyéniség figyelembevétele nélkül nem lehet eredményes a nevelés. Ma viszont azzal szembesülünk, hogy megint óriási aránytalanságnak vagyunk tanúi, és az egyéniség túlhangsúlyozódik a kötelességek és a közösség érdeke felett. Ma a liberális oktatáspolitikai a valóságot meg önmagad eszméjét hirdeti, és nem törődik vagy kevésbé törődik azzal, hogy ezek a gyerekek, akik ma az iskolába járnak, ugyanúgy részei lesznek egy szűkebb és egy tágabb közösségnek, családot fognak alapítani, városban, falvakban lokálpatrióták lehetnének, nemzettagok lesznek, a nemzeti közösségünk-

höz is tartozni fognak, ami ma háttérbe szorul, mert az egyéniséget abszolutizálják, és ennek sok szülő is felül, mert úgy gondolják, azok okosak, akik szerepelnek, amit a televízió mond, azt kell követni. Ebből jönnek olyan családi problémák, hogy a gyermek egyénisége mindenkifölött való, a gyermek uralkodik a családon, már-már terrorizálja, ahelyett, hogy megtanulná azokat az alapvető együttműködési, a közösségi léthez szükséges normákat, képességeket és készségeket, amelyek nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy eredményes felnőtt közösségi életet éljen. Ezek a túlhangsúlyozott egyéniségű gyerekek lesznek az elsők, akik ha házasságot kötnek, fel fogják bontani, mert nem tanulták meg az együttműködésnek a legalapvetőbb normáit. Komoly szerelmi házasságok is ezen bomlanak fel, mert nem képesek engedni, hiszen húsz-huszonöt éven keresztül mindenki azt sugározta feléjük, hogy valósítsd meg önmagad, nehogy véletlenül engedj a másiknak, mert te vagy a legnagyobb érték. Mi több, te vagy az erkölcs forrása, te vagy jogosult arra, hogy eldöntsd, mi a jó és mi a rossz, mert a jónak és a rossznak a forrása már nem az isteni parancs, hanem te magad.

Végül az utolsó, ami az iskolára jellemző, és szoros összefüggésbe hozható vele, az a jog. Ez olyan nevelési tényező, amelynek a magyar közoktatásban még csak néhány évtizedes múltja van, de az egész világon a második világháború után indult emberi jogi mozgalmak irányították rá a pedagógiai gondolkodók figyelmét. Minden ember Isten teremtménye, vagy másképp: minden ember azonos jogokkal született – fogalmazták meg már a francia forradalom idején. Ezt nem vitatja senki. De mi következik ebből? Hogy minden embert megilletnek bizonyos jogok. A mai oktatáspolitikai és oktatási rendszer a gyerekjogokra helyezi a hangsúlyt. Ez összefügg a valósítsd meg önmagad eszménnyel, és így a gyerekeknek úgyszólván mindenhez joguk van, a pedagógusjogokról és mellette a szülői kötelességekről sokkal kevesebb szó esik. Ezeket a jogokat a gyerekek elég hamar megismerik, és félreértelmezik. Miután a pedagógusok keze sok tekintetben meg van kötve, nem nagyon tudnak ezzel mit kezdeni. Ez is olyan tényező, ami az iskolák és a családok együttműködésében sok feladatot fog ránk róni.

Á NORMATÍV ÉS AZ ÉRTÉKRELATIVISTA PEDAGÓGIA

Nézzük meg, milyen nevelési felfogások uralkodhatnak ilyen előzmények után egy plurális társadalomban. Alapvetően két generális nevelési felfogás található meg minden nevelésfilozófia háttérében. Az egyik az úgynevezett konzervatív, amely normákat közvetít, ezért hívjuk normatív pedagógiának. Ezeknek a normáknak a teljesítését elvárja a gyerekektől, gyerekcentrikus, de nem írja felül a gyerekek jogait. Abból indul ki, hogy a nevelőt a társadalom azért helyezte arra a posztra, azért tanulta ki ezt a szakmát, mesterséget, hivatást, hogy ő közvetíthet bizonyos dolgokat a gyerekek felé, noha tudja, hogy ma már nem ő a tudás egyetlen forrása. Ez a nevelési felfogás tehát normákból indul ki, követelményeket támaszt, feladatokat ad a gyerekeknek, azok teljesítését ellenőrzi és értékeli. Ez a tradicionális magyar iskola. Ez a tradicionális európai iskola.

A másik nevelési felfogás, amely családokban és iskolákban egyaránt fellelhető és ennek is nagyon sok árnyalata van, az úgynevezett értékrelativista pedagógia talaján áll, amely mögött nincs hit, nincs tekintély, nincs olyan erkölcsi parancs, ami tőlünk független és nekünk ennek engedelmessé kell, hanem mindent relativizál és azt tanítja, azt közvetíti, hogy dönts el te magad, mi a helyes és mi a jó. Az a gyermek, aki nagyon sokat tanul, az ismeretei alapján esetleg majd képes lesz arra, hogy valamikor eldöntse, hogy mi a helyes és mi a jó, de erre már ma is kevés a lehetősége, mert oktatási rendszerünk nem írja elő azt a tananyagot, amit a gyerekek meg kell tanulni.

Nézzük meg a mai iskolákról, hogy milyen erős, pozitív oldalai vannak, amelyre támaszkodhatunk. A legerősebb oldala az oktatási rendszernek az ezeréves tradíció. Az a normatív pedagógia, amely követelt és az erkölcsi fejlődést fontosnak tartotta. Erőssége még a magyar iskolának az a sok-sok pedagógus, aki még mindig ezt a pedagógiát képviseli és közvetíti, vagy ezt szeretné közvetíteni, jóllehet, már nagyon nehéz neki. Ezek a magyar pedagógusok (mindenki meg tudja becsülni, hogy a saját iskolájában hány ilyen lehet) olyan elődöket vallhatnak a magukénak, mint Arany János, Babits Mihály, Öveges József, Jedlik Ányos, vagy éppen a kortársak közül hadd említsem Jókai Annát, akik mind tanári hivatásukat művelték, gyakorolták, és erre büszkéek voltak.

Említhetném Németh Lászlót is, mert ide kívánczok, akinek – mint tudjuk – nem is volt tanári diplomája, orvos volt, és a magyar szellemi élet organizátoraként tevékenykedett a harmincas években. Írt hét nagy regényt, több, mint harminc drámát, harmincezer oldalnyi esszét, negyvenezer oldalnyi műfordítást. A magyar szellemi történet kiemelkedő nagysága, Európa-szerte ismerték a nevét. Azt írta egy helyen, hogy távozóban egy másik bolygóra, megkérdeznék tőle, mi volt a földi élet legnagyobb öröme, akkor a tanítást említené. Németh László így is gondolta, ismerjük egyéb írásaiból. A magyar pedagógustársadalomra még mindig ez a jellemző.

Néhány évvel ezelőtt én magam is részt vettem egy kérdőíves kutatásban, ahol pedagógus-közéletet, örömeiket és bánatokat próbáltam kutatni. Az utolsó kérdés úgy szólt, hogy miért választotta és miért maradt ezen a pályán? Miután a sok-sok negatív véleményt leírták a kedves kollégák, ennek az utolsó kérdésnek elsöprően egyöntetű válasza az volt, hogy más nem is tudnék elképzelni. A magyar pedagógustársadalmat még mindig jellemzi az a hitem szerinti többség, amely azért ment erre a pályára – tudván, hogy egész életre elkötelezi magát a szegénységgel, vagy valamilyen tisztos középszerrel, már ami az anyagiakat illeti –, mert az emberformálás, a gyermeknevelés csodája és öröme ajándék számára.

Olyan erős oldala is van a magyar oktatásnak, mint az óvodapedagógiánk, vagy a gyógypedagógiánk, és – főleg Kodály Zoltánnak köszönhetően – a művészetpedagógiánk. Még egy dolgot meg kell említenem, ami következik a tradicionális magyar iskolából, hogy mindig széles, jól megalapozott műveltséget közvetített a gyerekek felé. Ennek a teljesítménynek köszönhető, és a 20. században csúcsra járatta magát a magyar iskola, hogy még ma is a világ szellemi életének az élvonalában, felülreprezen-

tárlják a magyar emberek a lélekszámunkat. A Nobel-díjasok számára, a művészeti élet kiemelkedő teljesítményeire utalhatok itt. Komoly, nagy tudást, alapos műveltséget nyújtott ez az iskola, ezért gyakorlati pályán is nagyon jól megállják a helyüket a magyar emberek. Ennek töredékei megvannak ma is azokban a diákolimpiai teljesítményekben, amelyekről néha olvashatunk. 2003-ban a kormány egy olyan nemzeti alaptantervet adott ki, amelyben semmiféle ismeretet nem határozott meg. A magyar iskola, amely a nagy tudás, a széles műveltség közvetítésében volt erős, ki tudja, meddig tud ellenállni ennek az oktatáspolitikai szándéknak, ha ez így marad. Mi több, hogy megint utaljak a család és az iskola összefüggésére, azt közvetíti a szülők felé, hogy ez a gyerekek érdekeit szolgálja, mert túl vannak terhelve. Főösleges nekik előírni a tananyagot, az a fontos, hogy olyan tudást kapjanak az iskolában, amely gyakorlati, alkalmazásra kész. Az pedig mindegy, hogy milyen tananyagot keresztül fejlesztik a képességeiket, ezért bevonult a szakmai szótárunkba ez a kifejezés: kompetenciaalapú pedagógia, s ebbe óriási pénzeket fektetnek.

ENGEDELMES BÁBOKRA VAN SZÜKSÉGE ENNEK A VILÁGNAK

Nehogy azt higgyük, hogy ez egy magyar betegség, ennek a forrása, könnyű belátni, a globális pénzvilág. Mert milyen emberekre van szükségük ezeknek a globális pénzmágusoknak és nagyhatalmaknak? Olyanokra, akik elég jól tudnak írni, olvasni, számolni, mert a mai bonyolult munka már nem betanított, vagy segédmunkásokat kíván, hanem megfelelő szakmai képzettséget. Megértik a munkautasításokat és azt végre tudják hajtani. A másik ilyen kíváncsi, hogy legyen jó az együttműködési készségük, hiszen csapatmunkáról van szó. Nem kíváncsi viszont, hogy művelt emberek legyenek, hiszen jól tudjuk, hogy a művelt ember gondolkodik, és nem vesz be mindent, amit be akarnak neki adagolni. A művelt ember visszakérdez. Ez az egyetlen erénye, ha szegény. Ez ad neki boldogságot, fejleszti a műveltségét. A művelt ember adott esetben rájön a turpisságokra, észreveszi, hogy be akarják csapni. Nem dől be a reklámok diktátumainak. A művelt ember eljut a pedagógiai nagykorúsáig, sokkal hamarabb, mint a műveletlen, és tudása, műveltsége alapján hoz döntéseket. Nem szolgálja ki elvtelenül sem a pénzvilág mágusait, sem a politikai agitátorokat. Nem erre van szüksége ennek a világnak, hanem engedelmes bábokra, akik elhittetik magukkal, hogy milyen nagyszerű önkitaljesedésen végigment emberek. Akik azt hiszik magukról, hogy sokat tudnak, holott az orruknál fogva vezetik őket.

Ez a mai oktatásügynek a fejlett világban és nálunk is a legnagyobb kérdése. Itt a családoknak és az iskoláknak egyaránt óriási szerepük van. Elhisszük-e, hogy valóban erre van szükségünk? Elég az élethosszig tartó tudás? Nem hiányzik-e mögüle a boldogulásunkhoz, az üdvösségünkhöz szükséges másik fundamentum, az a szilárd erkölcsiség, amely nélkül megbomlanak az emberi kapcsolatok, amely nélkül nincs boldogság, ha úgy tetszik, üdvösség. Ha többen úgy hisszük, hogy erre szükségünk van, akkor nem kell engedni, hogy az iskola ilyenné váljon. Vissza kell hozni a tan-

anyagot, az erkölcsi nevelést az iskolába, és azon pedagógusok és iskolák mellé kell állni, akik ezt komolyan veszik, és nem kell bedőlni azoknak a szövegeknek, amelyek mögött látjuk, hogy milyen érvek állnak.

Több, mint kétezer évvel ezelőtt az athéni demokrácia iskoláiban kezdték el tanítani a hét szabad művészetet. Ez volt az évszázadokon hagyományozott tantervnek a gerince. Mire szolgált a hét szabad művészet, milyen tárgyak voltak? Retorika, grammatika, logika, dialektika. Mi ez, ha nem kompetenciaalapú pedagógia? De mit rendeltek ehhez hozzá az athéniak? A szövegalapozás, szövegértés képességeit, melyet a görög ifjaknak Homérosz szövegein keresztül kellett fejleszteni. Pontosan tudták, nem mindegy, hogy az ifjú erkölcsisége miből táplálkozik. Nem mindegy, hogy Homérosz szövegeiből tanulom-e meg az alapvető erkölcsi normákat, a héroszok tiszteletét, vagy éppen a Big Brotherről szóló publicisztikából.

Ha csodálkoznak azon, hogyan hoztam össze Homéroszt és a Big Brothert, elmondom, közkeletű volt, most jegelik, de újra elő fogják venni: olyan elgondolása van a mai oktatási miniszternek, hogy már az érettségien sem kérnek szinte semmi ismeretet – már most is alig kértek –, hanem mintaként a Big Brotherről szóló publicisztika a feladat. Ehhez kérdéseket szerkesztenek, és a gyerekek abból kell vizsgáznii, hogy ezek alapján meg tudják-e ítélni, hogy a Zsanett kiszavazása igazságos volt-e, vagy nem.

Ebbe a problémakörbe tartozik egy másik jelenség, az úgynevezett PISA-mérés. Nem létezik olyan újságolvasó ember, aki ne hallott volna erről. Röviden csak annyit a nem szakmabelieknek: ez olyan nemzetközi mérés, amelyet a fejlett pénzvilág finanszíroz, milliárdokat fektetnek bele, és a gyerekek eszközjellegű tudását méri, 15 éves korban. Ez a PISA-mérés azt mutatta, hogy a magyar 15 éves fiatalok a problémamegoldás tekintetében a középmezőnybe tartoznak, az értő szövegolvasásban viszont a rangsor végén állnak. Ez kapóra jött oktatáspolitikánknak, mert erre hivatkozva lehet a tananyagot, a tantervet most értékrelatív-alapúvá tenni, mert óriási szégyen, hogy a magyarok a PISA-mérésben eléggé hátul maradtak.

A következtetés bizonyos fokig jogos, mert persze mindenben voltak túlzások, a magyar iskola ismeretanyagában is, de nem következik belőle, hogy mindent dobjunk ki, ami tradíció, ami erősségünk, ami naggyá tette a magyar iskolát, és ettől kezdve már csak a szövegértés legyen a céljaink homlokterében. Mindez akkor, amikor az életre szóló tanulás és a tudásalapú társadalom felépítése az oktatás alapvető jelszava.

Felolvasnék néhány értéket, amely ezt a két pedagógiai nevelésfilozófiát jellemzi. Az egyik elgondolás szerint a következőket kell képviselni a nevelésben. Szeresd és valósítsd meg önmagad! Éljd ki szabadon a vágyaidat! Légy sikeres, keresd a könnyű, gyors sikert! Élvezd az életet! Fogyassz, szerezz minél többet! Védd meg a jogaidat! Légy független, autonóm, törj ki az adott keretek közül! Hódítsd meg a világot! Keressd az újat! A gazdagság az igazi siker. Mindenki a maga szerencséjének kovácsa. Ezeket a jelszavakat elég sok iskola homlokára fel lehetne írni.

Ezzel szemben nézzünk egy másik értékrendet. Szeresd felebarátodat! Áldozd fel magad, ha kell! Korlátozd a vágyaidat! Légy becsületes! Arcod veritékével keresd a kenyered! Dolgozz, élj takarékosan! Becsüld meg azt, amid van! Teljesítsd a köteles-

ségedet! Engedelmeskedj! Fogadd el a sorsod! Tiszteld a hagyományokat! A tisztesszégénység erény. Törődj az elesettekkel!

Ugye ráismernek a liberális, illetve a keresztény, konzervatív pedagógia alapvető értékeire? A közeljövőben, a következő hetekben, hónapokban és években el kell dönteni, hogy a magyar iskola és a magyar családok melyik értékrendet akarják. Ha azt, amit elsőként olvastam fel, abból olyan társadalomkép víziója rajzolódik elénk, ahol önmagukkal nagyon elégedett, a munkát nagyon nem szerető, az ügyeskedésben talán dörzsölt, a semmiről jól kommunikáló, alázatot, önmegtagadást kevéssé ismerő fiatalok élnek a maguk életét. Megvalósítják önmagukat, szüleikről nem gondoskodnak, mert az lemondást követel, házasságot nem kötnek, mert az alkalmazkodást kíván, utódokat nem nemzenek, mert az is lemondással jár.

Ha a másik értékrend mellett szavazunk, akkor talán van esélyünk arra, hogy továbbvigyük azt a csodát, amit Magyarországnak hívnak, mert hiszen történelmünk ismeretében valóban csoda, hogy van még magyarság, bármilyen kivérett állapotban is. Van magyar nyelv és létezik még a magyar kultúra. Ebben nemcsak egy választási lehetőség van az emberek előtt, hanem lépten-nyomon választunk, akkor is, amikor a szavazófülkében voksolunk, akkor is, amikor szülőként, nagyszülőként gyermekünk, unokánk iskolájához viszonyítunk, otthon a gyerekünkkel az iskolájáról beszélünk. Felvesszük-e azt a könnyű kesztyűt, és beállunk azok sorába, akik ócsárolják az iskolát? Még akkor is, ha van igazságunk, mert nagyon sok hibát elkövetünk mi, tanárok. De mégis, apáink és anyáink idejében ez nem volt szokás. Tekintély volt a tanár. Valahol elmorogták egymásközt, apuka meg anyuka, hogy rossz dolgot csinált a tanár, de a gyerekeknek csak azt mondták, hogy a pedagógust, a tanítót meg kell süvegelni. A tanárnak igaza van, hallgass rá, mert jól akar neked. Nagyobb gyerekek esetleg hozzátették, hogy a lónak is négy lába van, mégis megbotlik. A tanár is gyarló ember, de mindennap újrakezdi, szeret téged és nevelni, tanítani akar, ezért hallgass rá. Sajnos, sok helyen, sok családban ennek az ellenkezőjét táplálják a gyerekek. Ezt teszi a média is. Nemcsak a televízióra gondolok. A napokban a kezembe jutott, aztán ki is dobtam egy ifjúsági lapot, amelynek a levelezőrovatában azt írta a szerkesztő a 15 éves kislánynak, hogy ne hallgass anyukádra, ő a múltban él, a te dolgod az, hogy a jövődet építsd.

Ilyen választások előtt állunk a mindennapokban, és ha az utóbb felolvasott értékek szerinti iskolát, családot és országot szeretnénk, tanuljunk meg szorosán, szeretettel és bizalommal együttműködni iskolánkkal, pedagógusainkkal, mert csak akkor van esélyünk, hogy ilyen úton haladjunk tovább. A globális világ és a média nem kedvez ezeknek a törekvéseknek. Ki-ki döntse el, megadja-e magát ezeknek az erőnek, vagy megpróbálja tenni azt a kicsit, amit megtehet a nevelés, a gyermekei, egy szebb és erkölcsösebb jövő társadalom érdekében.

(A Millenniumi teremben 2005. október 5-én elhangzott előadás szerkesztett változata.)

Mit adhat ma nekünk 1956?

Tisztelt ünneplő gyülekezet, örökösei 1956. október 23-nak! Olyan helyen állunk most, ahol 1956-ban még nem volt semmi. Nem állt itt lakótelep, s nem éltek emberek. Itt helyileg nem a történelmi örökségünk, nem a múltunk van, hanem a jelenünk. De ahhoz, hogy akár itt, akár másutt élhető jövőnk is legyen, be kell laknunk a múltunkat, személyesen és nemzetként is. Át kell vennünk a nemzeti és a személyesen nekünk címzett örökségünket. Mégpedig azért, hogy kamatozzon nekünk olyan lelki erő, mely amikor kell, tetterővé válhat.

De mi is a mi '56-os örökségünk!?

Ha távolról nézzük, úgy is fogalmazhatunk, hogy akkor a világ toplistáján az első helyre kerültünk. A kis népek életében ilyen ritkán adódik. A kis népek közül csak az marad meg, amelyik nagyon meg akar maradni. Ezt október hősei nagyon jól tudták, s ezért szembe mertek fordulni a hatalmas túlerővel. Olyan sebet ütöttek a világbíró nagyhatalmon, amellyel elkezdődött a hatalmas birodalom romlása. Nos, ez az egyik örökségünk, hogy nagyon meg akarjunk maradni. S ez nem csak számbélelileg értendő. Magyarságunkhoz az is hozzátartozik, hogy magyarul érezzünk, és magyarként gondolkozzunk. Természetes közegünk e nemzet kulturális sajátossága, összetartó erőt jelentő szokásaival együtt. Megtartó erőt adó szimbólumaival együtt. Az Árpád-sávós zászlótól a lyukas zászlóig. A turulmadártól a koronás címerig.

S ezzel már rátérünk annak taglalására, hogy mit jelent '56 öröksége a nemzet egészének, a mai magyar társadalomnak?

Talán a legfontosabb: a szabadság szeretetét. Ezzel együtt megvetést azok iránt, akik idegen érdekeknek szolgáltatták ki apáinkat, őseinket, s ezáltal bennünket is. A szabadság szeretete nem a jobboldaliaknak vagy a baloldaliaknak sajátja, hanem minden egészséges lelkületű emberé. Így választóvonal sem a jobb- és a baloldal között volt, hanem az idegen érdekeknek behódoló szűk réteg, és a kisémmizett, megszenvedtetett, kiszolgáltatottá tett, testileg, s tán még ennél is kártékonyabb módon lelkileg gyarmatosított többség között. Azt viszont a történelmi hűség kedvéért tényként ki kell mondani, hogy az idegen érdeket kiszolgáló szűk réteg tagjai baloldali kommunisták voltak. Mint ahogy az is tény, hogy jelenleg olyan miniszterelnökünk van, aki beházasodott a vérbefojtó, megtorló egyik vezetőjének családjába.

– A másik örökségünk: az összefogás. 1956-ban egységben állt a nemzet az „aki magyar, velünk tart” jelszó mellé. Ugyanazért harcolt akkor a kétkezi munkás és az értelmiségi. A falvak is megmozdultak, és élelmiszerral is segítettek a városokat. Miskolcon például komoly kapcsolat, együttműködés volt az egyetemisták diákszervezetje és a DIMÁVAG-ban dolgozók munkásszervező bizottsága között. Nem fanyaloghatt az értelmiségi, hogy jaj, valamit nem fog fel az a proli, s ennek isszuk valamenynyen a levét, ugyanis pontosan tudta a munkásember, hogy melyik oldalon álljon.

Nézzük csak meg a kivégzettek névsorát: több mint a 60 százalékuk az úgynevezett munkás–paraszt hatalomhoz tartozott. Itt azt jegyezzük meg, hogy a kivégzett honfitársaink száma 229* volt. S nemcsak férfiakat, hanem nőket is akasztottak. Volt, aki ellen még kiskorúként hoztak halálos ítéletet. Gondoljunk az azóta jelképpé magasodó Mansfeld Péterre. Miskolcon tizenhét halálos ítéletet hoztak. A kivégzettek közül négynek a holttestét hazalopták a hozzátartozók, hatnak a sírját megtalálták, a többiek máig is a forrásvölgyi köztemetőben nyugszanak. A Hősök temetőjében újratemetett forradalmárok: Soltész József, Jakab András (még húsz sem volt, mikor kivégezték), Hullár Gábor, Bartha Béla, Kolozsi István és Varga Péter.

Országosan 35 ezer ember ellen indult büntetőeljárás, köztük 22 ezer embert bebörtönöztek. 13 ezren voltak az internáltak, ebből legalább ezerötszázan a Szovjetunióba kerültek. A veszteségeink közé számíthatjuk azt is, hogy a forradalom után több mint 150 ezer honfitársunk kényszerült emigrációba.

Nemzeti szolidaritásból példát adtak nekünk, maradék magyarországiaknak az erdélyiek. Mi ezt mikor adjuk vissza nekik? Ne feledjük, ennek megtorlásaként – vagy ennek ürügyén – szüntették meg az önálló Bolyai Egyetemet Kolozsvárott. Akkor még határok fölött, egységes volt a nemzet.

Ilyenkor ki szoktak térni arra is egy ünnepi beszédben, hogy mi valósult meg az '56-os célokból? Én ennek megválaszolását meg sem kísérem. Úgy vélem, és ezt megerősítik az '56-os nagyok mai nyilatkozatai is, hogy sem a szabadságunk, sem a demokráciánk, sem a függetlenségünk nem felel meg az akkori ideáknak.

Így, miután megvizsgáltuk, mit üzent a magyar '56 a világnak és a nemzetnek, most inkább azt a kérdést teszem fel, hogy mit adhat ma nekünk, magyar embereknek, személyre szólóan 1956?

Először is a tisztaszívűséget. Hallgatván a nagy öregek, az akkori lobogó fiatalok beszámolóit – engem elsősorban a tisztaszívűségük ragad meg –, rögtön jó érzés magyarnak lenni. Hálát adok a sorsnak, hogy hallhattam Wittner Máriát beszélni itt, Miskolcon. Örülök annak is, hogy a miskolci forradalmárok közül interjút készíthettem Papp Miklóssal, a Borsod Megyei Munkástanács egyik '56-os elnökhelyettesével, vagy Boroviecz Lászlóval, akit 1959. december 2-től három évig tartottak fogva Kádár börtönében. '56-os hősök ők. Nem patetikus kifejezés ez, hiszen a szabadságharchoz, a forradalomhoz hozzátartoznak a hősök és az áldozatok. Meg az árulók és a véres, megtorló hóhérok is. És aki egyszer hőssé válik, az élete végéig az, sőt azon túl is... Egyszer majd kifényesedik a nevük... Ha lesz még magyar tollal írott történelem. És az árulók is azok maradnak életük végéig. Sőt, azon túl is. Egyre inkább...

Ezeknek az embereknek a tartása és tisztaszívűsége segít bennünket a mai életben való eligazodásban. Gondoljunk csak Wittner Mária emlékezetes parlamenti vádbe-

---

* *Megjegyzés:* Ez az adat Lőcsei Gabriella: „Csoda volt, kegyelmi idő 1956” című, a Magyar Nemzet október 22-i számában megjelent cikkéből való. Pápay Sándor egy 2000-ben készült interjúban ennél nagyobb számot mondott, több mint 400 kivégzésről beszélt. Ugyanezt az (több mint 400) adatot említette a Vasárnapi Újság 2005. október 23-i adásában Hornyák Tibor is. (A szerző)

szédére. Meg arra, hogy 2003-ban már meghívót sem kapott a kommunizmus áldozatainak napján a központi ünnepségre.

Fontossági sorrendet tanulhatunk tőlük.

Az a szabadság, amiért ők harcoltak, csakis közösségi, nemzeti létformában teljedhet ki. Ma pedig a fejünket olyan szabadságfogalommal tömik, mely alternatív életformáról és a nemzeti elkötelezettség feleslegességéről szól. Ez utóbbi látszatszabadság, a lelki rabság előszobája. Az '56-osoktól megtanulhatjuk azt, hogy miként a haza, úgy a lélek sem eladó!

Valamennyiünk kötelessége az emlékezés. Át kell örökíteni a gyermekeinknek azt a tartást, amit a hősektől tanulhatunk, élővé kell tenni az emlékezetet. Nem értük, hanem magunkért és gyermekeinkért! Nem hiába van az, hogy az „emlékezz” figyelemztetés az Őszövetségben 169-szer szerepel. Van mit tanulnunk nekünk is ebből a felhívásból.

Ne hibáztassuk a gyermekeinket, ha közömbösök '56 iránt. Egyrészt, mert nem is teljesen általános ez, hisz itt is jelen vannak, műsort is adnak diákok. Másrészt: mert nem ők tehetnek róla. Hiszen még a történelemtankönyvek is nagyon óvatosan és röviden tárgyalják e korszakot. Pápay Sándor, a legendás tudóstanár így mondta nekem egy halála előtt néhány évvel készült interjújában: *„Pontosan azt nem írják le a tankönyvekbe, ami a magyarságtudatot fejleszteni. Miközben a szomszéd népeknél a nemzeti tudat fejlesztésére különösen nagy súlyt fektetnek...”* Ez pedig nem csökkenti, hanem növeli a szülők felelősségét gyermekük lelkiperic- fejlődésében.

Újabb tanulságként levonható az is, hogy '56 megmutatta: meg lehet térni, át lehet jönni a jó oldalára, van megbocsátás és van befogadás, erkölcsi tisztulás, vagy ha úgy tetszik, felébredés. S erre nem csak Nagy Imrét mondhatjuk példaként, hanem számtalan mai közismert embert is. Ne feledjük hát, hogy '56 öröksége valamennyiünké. Azoké is, akik nem óhajtják azt átvenni.

Van ennek az örökségnek egy érdekes tulajdonsága. Az tudniillik, hogy akkor gyarapodik, ha sokan részesednek belőle. Minél többen, annál bőségesebb lesz, annál nagyobb ellenerőt jelent a sokféle mai rontással szemben.

(A beszéd elhangzott 2005. október 22-én, az avas-déli lakótelepen, az Ige-temploma előtt megtartott megemlékezésén.)

Irodalmi emlékhelyből zarándokhely?

I.

Ady-örökségről szólva József Attila utóéletére is érvényesen állapította meg Németh László: *„Egy költő műve azzal, hogy itthagya, nem kész. Nemzete szellemében kell elkészülnie. A nagy nemzeteknek nemcsak azért vannak nagyobb íróik, mert a többlől több olvasható ki. Egy nagy nemzetnek több idegsejtje s otiuma van rá, hogy nagyjain eltűnődjön, árnyalataikat kibontsa, vívmányaikat a nemzeti életbe fölvegye.”* Jelenkorunk nem kedvez a kultúrának, a költészetnek sem. Hiányzik életünkől az ünnepi emelkedettség. Az irodalmi panteonizáció azonban napjainkban is folytatódik.

Irodalmunk kultikus szokásrendje genetikusan kötődik a kultuszhoz, végső soron az *Isten-kultuszhoz: a szakralitáshoz*. Sokáig közmegegyezésnek számított: *„A nemzet midőn jeleséinek szobrot emel, magának állít emlékoszlopot s midőn elhunyt jeleseit tiszteli, magát teszi tiszteletre méltóvá.”* Az irodalmi kultusz tudatosította, hogy a magyar nép géniuszai őrzik és továbbadják a nemzeti szellem örlángját. *Vörösmarty* hitte és hirdette: *„lesz még egyszer ünnep a világon”*. *Szabó Lőrinc* célkitűzése: *„Legyen a költő hasznos akarát”*; legszebb kötetének címe: *„Harc az ünnepért”*.

Bretter György Vörösmarty utolsó verseiről szóló értekezésében a magyar irodalmi kultusz legmélyebb motivációit így fogalmazza meg: *„...a nemzet még akkor is, amikor látszólag csak dalnokot óhajt erényeinek és hibáinak megéneklésére, amikor tehetségéből koszorúzásra alkalmas szobrokat farag – a nemzet akkor is érzi, hogy nem erkölcsének pozitív leírására van szüksége, hanem létdilemmáinak felfedésére, dühös átokra, elkesere-*

dett haragra, önkorbácsoló rációra; az igazán nagy tehetségekből a nemzet mártírt csinál, mert befogadni ugyan nem tudja, de érzi, hogy szüksége van reá, és ezért ki is izzadja magából.”

II.

Kétségtelen, hogy József Attila világirodalmi jelentőségű életműve nemzedékek önismeretét, valóságtudatát gazdagította, beható ismerete a teremtésről is többet enged sejttenünk. A bibliai teremtéstörténet nyitánya, a „*Kezdetben volt az Ige...*” („*In principio erat Verbum...*”) inspirációja érződik József Attilának a magyar kulturális hagyomány által megszentelt szavaiban: „*Kezdetben volt Pakots, / aztán lön az IGE, / köztünk ő a kapocs, / azért jöttünk ide*”. *Pakots József* az írók érdekvédelmi szervének, az 1932-ben megalakult *Írók Gazdasági Egyesületének* (IGE) alapítója és lelke volt, halála után Móricz Zsigmond töltött be hasonló szerepkört...

Lillafüred József Attila és számos magyar író és költő, a magyar kulturális-irodalmi tradíció révén fontos szellemi-lelki örökség részét képezi. 1933 nyarán az IGE kongresszusán, Móricz, Kosztolányi, Kassák és mások társaságában részt vett József Attila is. Az írótalálkozóra kétszáz íróat vártak. Budapestről különvonatot indítottak, de a meghívottaknak csak a fele érkezett meg Lillafüredre. *Pakots József* visszautazott Budapestre és váratlanul meghalt. A tanácskozást Kodolányi berekesztette.

József Attila azonban néhány társával még Lillafüreden maradt és feltehetően ekkor írta meg az Ódát. A költeményt ihlető múzsa személyét sokáig homály fedte. A titkot Rajk Andrásnak sikerült feltárnia és megszólaltatnia a remekművet ihlető *dr. Szöllös Henrikné Marton Mártát*, aki 1933-ban művész- és íróbarátai révén kapott meghívást az írótalálkozóra, és „*Dr. Marton Márta írónő*”-ként szerepelt a Palotaszálló vendégeinek névsorában. Vele találkozott a lobbanékony vérmérsékletű, szeretetre, szerelemre vágyó költő.

Tudjuk, Leonardónak Gioconda asszony állítólag modellt is ült... Dante, Petrarca múzsája világhíres lett, de csak az alkotó géniuszok által. Csokonai múzsája élete végéig három könyvet őrzött: a Bibliát, a *Csokonai: Lilla, érzékeny dalok* című könyvet és *Dombi Márton Csokonai* életrajzát. Petőfi Szendrey Juliannája, Arany János Ertsey Juliskája, Ady Lédája és Csinszkája, Kosztolányi Ilonája, Juhász Gyula Annája, József Attila életében Vágó Márta, Szántó Judit, Kozmuczka Flóra múzsa-szerepe is azt bizonyítja: fontos a múzsa, de mindennél fontosabb az alkotó tehetsége.

A szépséges, „*magas, karcsú, éjfekete*” hölgy Lillafüreden észre sem vette a költő iránta felébredő és fokozódó érdeklődését. *Dr. Szöllös Henrikné Marton Márta* koronatanú ezekre a napokra így emlékezett vissza: „*József Attilával ezekben a napokban ismerkedtem meg. Tudtam, hogy jeles költő, de hogy nagy költő, azt én akkor nem tudtam. Néhány alkalommal beszélgettünk ezekben a napokban, műveltsége, egyéniségének érdekessége megfogott. Amolyan játékos, jelentéktelen udvarláson felül semmilyen szubjektív kapcsolatról nem beszélhetek. Nem is álmodtam, hogy ebből a kapcsolatból vers születessen. Nagy meg-*

lepetés ért, amikor hazaérkezvén a félbeszakadt találkozóról, egy borítékban megkaptam egy verset, néhány soros levél kíséretében.” Éppen ezért érthető, hogy sokáig az *Óda* ihletadó műsóját sokan inkább látomásalaknak, mintsem valóságos személynek tartották.

III.

József Attiláról számos szobor készült, már 1947-ben pályázatot hirdettek egy közteri szobrára, de a költőhöz méltó alkotások még sokáig vártak magukra. A lilafüredi Palotaszállónál egy eléggé megviselt emléktábla örökítette meg az 1933-as írótalálkozót és az *Óda* születésének emlékét. *Varga Éva* látnoki varázssal, szellemi derűvel öntötte bronzba a magyar és világirodalom páratlan pillanatát, emberközelséget formálón örökítette meg a költőt.

A teljes alakos, életnagyságú szobor egy lehunyt szemű, befelé néző, a létezés kivételes pillanatát meditatív elmélyüléssel átélő, gondolkodó, önmagát az élet titkainak átadó emberalak, akiben együtt lélegzik ember, élet és természet. (Mivel a szabadtér „felszívja” a méreteket, hogy valóságosnak érezzük, a szobrászművész az 5/4-es méretarányt választotta.) Az irodalom és általában a művészet lényege az emberfelmutatás, mint szentmisén az úrfelmutatás. Ennek hatásos, művészi eszköze a megállított kép, a pillanat benyomásainak rögzítése. A művész a maga eszközeivel keresi és találja meg azt a metafizikai pontot, ahol megalkothatja az elérhetlent, a mindig keresett, de soha fel nem található tökéletességet. *Varga Éva* ebből a művészi emberfelmutatásból, tökéletességből alkotott valami hiteleset, fontosat és igazat a leggyönyörűbb természeti környezetben található József Attila-szoborban.

Az emlékszobor egy függőkertben áll, vele átellenben látható-hallható a vízesés, alatta fut el a Szinva patak. A szoboralak nekitámaszkodik egy kőpárkánynak; magába gyűjti-fogadja a mindenséget, az emberi létezés teljességét. Magunk körül látjuk a természet csodálatos világát: megszólal bennünk az *Óda* nyitánya: „Itt ülök csillámló sziklafalon”. A szemlélő felnéz a költőre, aki egyszerre vonzza és távolítja is a tekintetet. A szobor körül érezhető az áhíttá váló tisztelet kultikus varázköre. Az alkotás lelkiisége átsugárzik rajtunk is. A teremtett világban a teljesség megörökített pillanata felragyog a természet szépségében, az emberi mikrokozmoszból érkezik az üzenet.

Az installáció a rendezés művészete, a megjelenítő létezés csöndjében az elvesztett, törekény és tünékeny édenkertre emlékeztet. Az *Ódában* felfedezzük a létezés örömet, a költő szobrában is megsejtjük az ábrázolás csodáját, a természeti és az emberi-szellemi princípium megnyilatkozását. A mindenség üzenete, a szépség, az örök csönd „jelenvaló emlékezet” tudatosul a szemlélőben. A költő „az összejtig vagyok minden ő” tudatával és a „Meglátni tisztán csúcsainkat!” reményhitével vallotta: „A lét dadog, / csak a törvény a tiszta beszéd”. Az *Ódában* az emberi élet legfőbb célja, szakrális törvénye: „orcádon nyíljon ki a szerelem / s méhednek áldott gyümölcse legyen”. A költői parafrázis az *Üdvözlégy Mária* szakrális textusából ered: „áldott vagy Te az asszonyok között és áldott a Te méhednek gyümölcse, Jézus”.

IV.

József Attila szerint: „*a szemléleten s a gondolaton kívül a megismerésnek egy harmadik módja is megadatott számunkra és ez a művészi megismerés, amelyet ihletnek nevezhetünk*”. A csöndre irányuló emberi szellem a vallást, a világra irányuló ember szellemi megnyilatkozása pedig a költészetet hozta létre. Pilinszky János alapvető műhelyvallomása szerint „*A művészet sose »egyenes közlés«, mint egy matematikai tétel, egy filozófiai igazság, egy konkrét tett vagy üzleti levél. (...) Minden művészet: világmodell. Az »egészről« készült híradás. Szemben a tudományok bizonyított részigazságaival, a művészet a bizonytalan egész kifejezése. De attól, hogy bizonyíthatatlan, nem kevésbé reális. Míg a tudományos igazságot pillanatról pillanatra, lépésről lépésre a logika szabja meg, a művészet mondatról mondatra, ecsetvonásról ecsetvonásra, vésőütésről vésőütésre választás gyümölcse. Csodája mégis az, hogy nagy és érvényes alkotásaiban mégse önkényesen, hanem olyan egyetemes igazságot közvetít, mely attól, hogy bizonyíthatatlan, semmivel se kevésbé reális. Ellenkezőleg. Meggyőzőbb minden bizonyított realitásnál: a teljesség lélegzetvétele.*”

A lillafüredi József Attila-szobornál megérezzük, hogy „*a teremtett világ csak a végtelen »árnyékában« igazán realitás. Nincs realitás a végtelen csöndje nélkül. (...) amikor az ember szelleme a szóra, a világra és a csöndre irányul, megszületik a költészet*” (Vasadi Péter). A művészi alkotás titka az élményátadás, az önátadás, szellemünk örömeinek átadása. A szobrász felismerte az *Óda* esztétikai és erkölcsi erejének geneziséét: az új erővonalak mentén születő és honoló csöndet. A költő személyes, tündöklő karaktere embertől emberig, csöndtől csöndig épül. Indulás ez a szeretet örömforrása felé, megélése a csöndből eredő szeretet pillanatának. Varga Éva megtalálta a proporcionálisan arányított világot és a végtelent, létrehozta az *Óda* ihletének lelki hidját a művészet eszközeivel. A lillafüredi József Attila-szobor nemcsak jelöli és megjeleníti hősét, de lélek- és csöndközelen láttatja is.

A szobor mögötti vízésés és távoli tengernek, a semmi határmezsgyéjének, a mindenségnek vizuális és akusztikai üzenete. Az igazság a világ megismerésének nyelve, ablakot nyit a láthatón túl a láthatatlanra is. A teremtett világ befoghatatlan, a művészet csak sejteti a bizonyosságot, amikor bepillant, fényt villant az egyetemes teljességbe. Varga Éva felismerte az *Ódában* kifejeződő konkrét lillafüredi realitás és a szellemi valóság közti párhuzamos gondolatot, a vizuális és érzelmi benyomásokon átszűrt megfeleléseket, és a szobrot a környezetbe nagyszerűen bekomponálta. (A *compono* jelentése *összeszekt, alkot, költ*, minden jelentése az ember teljes odaadását követeli, vagyis „*lekierőt gyakorol*”. „*Eszerint az érényre készülés az igazság mélyebb megismerése, akár tudományos, akár művészi igazság*” (Kodály Zoltán).

A gyönyörű természeti és architektúrai szépségek együttesébe komponált alkotás valóra váltotta az *Ódában* rejlő szobrászati ígéretet. Úgy érezzük, hogy a bergsoni értelemben az alászálló anyag ellenében ható életlendület (*élan vital*) szervezi egésszé ezt az organikus világot, amely a szeretetsugárzás nagyszerű pillanatából, egy költői remekműből, az újraalkotás szobrászati remekművéből jött létre. Megszólt a mű, megfog bennünket, ha az újraalkotás sikeres, az új alkotás megérinti a nézőt. A

szemlélő hasonlót érez, mint a szobrász, aki láthatóvá teszi hősét tehetségével, a saját lelkével és általa üzeni: „Az igazat mondd, ne csak a valódit”.

V.

A Mindenható igével teremtett, a költő szóval alkot, ahogyan a formálás-alakítás révén a szobrász is földi társa az égi Mesternek a művészi alkotásban. Varga Éva érdeme, hogy létre tudta hozni a művészi katarzisz élményét: a látvány hatására felfénylő szakrális-spirituális pillanatban felhangzik bennünk a létezés öröme: „*Ahol a szabadság a rend, mindig érzem a végtelent*”. Akár természettudományi módszerekkel vizsgáljuk az univerzum rendjét, akár a lelkiségünkkel kutatjuk, mindig – mint a távolban a párhuzamos két egyenes – a végtelennel találjuk magunkat szemben.

VI.

Tudjuk, József Attila óriásművét végső soron nem lehet kisajátítani, de a halála óta eltelt 68 év és születésének 100. évfordulójára *ideologémák* mentén szervezett sok-sok ünnepség, rendezvény, konferencia közül nem is egy szomorúan bizonyítja, hogy visszaélni vele ma is lehet. Mindig is erőteljes volt és maradt vele kapcsolatban – mint Petőfi és Ady esetében is – a politikai-ideológiai célzatú kisajátítási szándék. Ma már nem a *proletárköltőt*, a *szocialista*, vagy a *kommunista* költőt, hanem a *baloldali* költőt próbálják hangsúlyozni. Jól látta Páskándi Géza: „*A rossz társadalmak sajátja, hogy dúl bennük az élő-kínzatos és a halott-kényeztetés. A túlélő büntudat forrását istenné emeli, hogy a halott ne haragudjék reá (...) Mert félünk, mint a primitív népek, a »visszajáró« halottaink igazától. Ezért hízogunk emléküknél.*”

A jubileum nagy eredménye, hogy az értelmezés körébe került a költői életmű szakrális-spirituális vonulata. A József Attila istenélményét elsőként elemző Sík Sándor emeli ki, hogy a költő a mindenható Atyához könyörög: „*Fogadj fiadnak, Istenem, / Hogy ne legyek kegyetlen árva. / Fogj össze formáló alak, / S amire kényszerítnek engem, / Hogy valljalak, tagadjalak, / Segíts meg mindkét szükségemben...*” A költő „országos volt a pusztulásban”, de „*egyben-másban / Istenhez is hasonlított*”, ajkán a „*ne ránts on el a semmi sodra*” fohással halt meg, élete végpontján „*tetten érte szívében az Isten*”.

Pilinszky szerint, amikor József Attila „*Meghalt, nem volt semmije. És ma – költők tudják csak igazán – egész világ a birtoka: fűszálak és csillagok, sőt a szótár egyes szavai, amiket büntetlenül senki többé el nem vehet tőle...*” Lillafüred a költő Ódával eljegyzett patrimoniuma és egy remek szoborral megjelölt szellemi birtoka; számon tartott irodalmi emlékhely, amely remélhetően zarándokhelyé is válik. Turistából zarándokká válhat a vándor, lelke megfürödhet a természet és az Óda szellemi-lelki, esztétikai szépségében, az Isten és a költő teremtette csodálatos világ örömeiben. Lillafüreden is „*csöndbe térnek a dalok*”. Hallgassuk a csendet, és hallgassuk a csendre!

JELENITS ISTVÁN SCHP

A magyar nyelvről

Talán a legjobb, ha egy idézettel kezdem, a nagy mestertől, Kosztolányitól. Az Úti jegyzetek címet viseli ez a kis írása, az Európai képeskönyv című gyűjteményben jelent meg, franciaországi élményeiről szól.

»P. L. M. Párizsi gyorsvonal.

Minden fülkében ez a figyelmeztetés:

„Igen gyakran megtörténik, hogy az utasok a pályatestre szilárd tárgyakat, főként üres palackokat dobnak ki, melyek annál inkább megsebzik az ott dolgozó munkásokat, minél gyorsabban halad a vonat. Ezért arra kérjük az utazó közönséget, tartózkodjék ettől a szokástól.”

Miért teszem közzé ezt a semmis szöveget? Azért, mert lélektani szempontból hibátlanul, kitűnően van megfogalmazva. Nem oly könnyű az ilyesmi.

El tudok képzelni például egy másik figyelmeztetést, ilyenformán:

„Az üres palackokat szigorúan tilos az ablakon kihajigálni. Aki e rendelet ellen vét, az kihágást követ el és a 69 525. § C. pontja értelmében 2000 frank pénzbírsággal, vagy 7 napi elzárással büntettedik.”

Ha ezt olvasnám, akkor feltétlenül incselkednék velem az a gondolat, hogy a palackot minden pénzbüntetés és elzárás ellenére mégis kihajítsam az ablakon. Szeretünk dacolni a veszedelemmel, azokkal, akik magukat nálunknál hatalmasabbnak, vagy okosabbnak képzelik. De a fönti hirdetésben szó sincs megtorlásról, vagy kitanításról. Tílalomról sem, csak egy kérelemről, mely az emberiség nevében magyaráz valamit. Nem a törvény teljes szigorát találom tehát magammal szemben, pusztán szegény felebarátomat, akit oktalanul megsebeznek. Ennélfogva a palackot gondosan visszateszem a hálóba.

Az első figyelmeztetés a jobbik.«

Azt hiszem, amikor az újságírás nyelvéről beszélünk, nemcsak arról van szó, hogy szépen kell lennie, hogy szó ne érje a ház elejét, magyarosnak, és így tovább, hanem olyasmiről is, amit Kosztolányi közelít meg, éppen így, hogy egy franciából magyarra fordított szöveggel hasonlítja össze egy elképzelt, Magyarországon szokásosan hasonló felirat szövegét.

A nyelvi kifejezésben a szépséget nemcsak ráadásnak kell érezni. Igazat is kell mondani és okosat, és az sem baj, ha ezt szépen is mondjuk. Azt gondolom, hogy éppen az újságírásban, de máshol is, az emberi érintkezésben, nagyon fontos az, hogy úgy beszéljünk, hogy a szavainkat gondosan megválogassuk, a mondatainkat megfelelő módon alakítsuk és ezzel a megértésnek, az együttérzésnek, együttgondolkodásnak az esélyét biztosítsuk.

Arról van szó, hogy a második fogalmazás is pontos, de a bicska kinyílik a zsebünkben, amikor olvassuk. A másik fogalmazás is komoly, és éppen azért, mert okosan van

megfogalmazva, szépen, kedvesen, emberien, együttgondolkodásra készíteti az olvasót, és a magatartását befolyásolja.

A nyelv nagyon kényes portéka. Lehet vele úgy élni, hogy szeretetet sugároz, bizalmat ébreszt a másik emberben, és lehet vele úgy élni, hogy ellenállásra hangolja. Lehet úgy is, hogy hazug módon be akar férközni az emberek bizalmába, de ezt ők észreveszik és visszautasítják.

A katolikus újságírásnak nemcsak az a feladata, hogy fontos információkat közöljön, amelyek érdeklik a katolikus embereket, a plébániaközösség tagjait, és nemcsak az, hogy igazat mondjon, és lényeges dolgokat, hanem az is, hogy úgy mondja, ahogy egy keresztény emberhez illik. Pilinszky írt erről sokat, és nem is csak az újságírással kapcsolatban, az ő újságcikkeit is érdemes olvasni, a szakma legjobb teljesítményei közül valók. Ő beszélt arról, hogy van egy evangéliumi esztétika. Babits szerint van egy *stilus Christianus*, ami nem azt jelenti, hogy a csapból is szent szavak csorognak, hanem valami mást. Valami olyasmit, amiről Kosztolányi is írt, anélkül, hogy azt keresztény stílusnak mondanánk.

A lap nemcsak attól lesz keresztény, hogy keresztény elveket hangoztat, érdekeket képvisel, hanem attól, hogy a fogalmazásával is sugároz egy keresztény szemléletet, látásmódot, és ebbe bevezeti az embereket. Nemcsak egy-egy dologról tájékoztatja őket, hanem arra is megtanítja, hogyan beszéljen a férj a feleségével, a szülő a gyerekével, a gyerek az anyjával és így tovább. Valamifajta modort, ami az igazság kimondásának az útja. Nem gorombán mondja ki az igazságot, a nehéz igazságot sem, hanem szelíden, a megértés lehetőségével, szándékával. Olyan bonyolult dolog ez. Ennek a fajta beszéd-kultúrának manapság nagy híjával vagyunk, mert a közbeszéd más. Gorombáskodunk, sandán fogalmazunk és hiánycikk az ilyenfajta beszéd, amit Kosztolányi mintaként ad.

Ha nem Kosztolányi, gondoljunk szentebb szövegre. Érdekes volt számomra – nem én találtam ki, hanem olvastam valahol –, hogy a tékozló fiú példabeszédéről sokat írnak a biblikusok, de mindig lehet új dolgokat is olvasni róla. Emlékszünk rá: a Lukács evangélium 15. fejezetében van.

„Egy embernek volt két fia. A fiatalabb azt mondta apjának: Apám, add ki nekem az örökség rám eső részét. Erre ő szétosztotta köztük vagyonát. Nem sokkal ezután a fiatalabb fiú összeszedte mindenét, elment egy távoli országba, és ott léha étellel eltékozlta vagyonát. Miután mindent elpazarolt, nagy éhínség támadt azon a vidéken és nélkülözni kezdett. Erre elment és elszegődött egy ottani gazdához, aki kiküldte tanyájára, hogy őrizze a disznókat. Szeretett volna jóllakni a disznók eledelével, de abból sem adtak neki. Ekkor magába szállt és azt mondta: apámnak hány bérese bővelkedik kenyérben, én meg itt éhen halok. Fölkelek, elmegyek apámhoz és azt mondom neki: apám, vétkeztem az ég ellen és teellened. Már nem vagyok méltó, hogy fiadnak nevezz, csak béreseid közé fogadj be engem. Fel is kerekedett, és elment apjához. Apja már messziről meglátta és megérett rajta a szíve. Elébe sietett, nyakába borult és megcsókolta. A fiú így szólt hozzá: apám, vétkeztem az ég ellen és teellened, már nem vagyok méltó arra, hogy fiadnak nevezz. Az apa azonban ezt mondta a szolgáinak: Hozzátok hamar a legdrágább ruhát, adjátok rá, húzzatok gyűrűt az ujjára, sarut a

lábára. Azután hozzátok elő a hizlalt borjút, vágjátok le, együnk és vigadjunk, mert ez a fiam meghalt és feltámadt, elveszett és megtaláltatott. Aztán elkezdtek vigadozni.

Az idősebb fiú pedig a mezőn volt. Hazatérőben a házhoz közeledett, meghallotta a zeneszót, meg a táncot. Odahívott egyet a szolgálak közül és megkérdezte, hogy mi történt. Így válaszolt: Megjött az öcséd, apád levágta a hizlalt borjút, mivel egészségben kapta őt vissza. Erre az megharagudott és nem akart bemenni. Az apja kijött és kérlelte, ő azonban ezt mondta apjának: lásd, hány esztendeje szolgálok neked. Soha meg nem szegtem parancsodat. Mégsem adtál nekem soha egy kecskét sem, hogy mulathassak a barátaimmal. De amikor megjött ez a te fiad, aki a vagyonodat parázna nőkre költötte, levágattad neki a hizlalt borjút. Ő azonban azt mondta neki: fiam, te mindig velem vagy, mindenem a tiéd. De vigadozni és örvendezni kellett, mert ez az öcséd meghalt és feltámadt, elveszett és megtaláltatott” (Lk 15,11–32).

Ugyanazt a történetet három különböző módon beszéli el valaki. A narrátor így mondja el: „A fiatalabb fiú összeszedte mindenét, elment egy távoli országba és ott léha étellel eltékozolta vagyónát. Miután mindent elpazarolt...” Az idősebb testvér így mondja el: „mikor megjött ez a te fiad, aki a vagyonodat parázna nőkre költötte, levágattad neki a hizlalt borjút.” Az apa pedig így mondja el: „meghalt és feltámadt, elveszett és megtaláltatott”.

Ez nem az újságírás nyelve, de a keresztyény újságíró nemcsak a többi újságot olvassa, mert azokban nem talál ilyet, hanem az evangéliumot is. Az evangéliumból kell fogalmazást tanulni. Nem olyan fogalmazást, amiben gonoszság van, vagy harag, vagy a másíknak a lehető legkegyetlenebb megközelítése. Nem is olyat, ami maszatol, mellébeszél. Olyat, amiben szeretet van és irgalom, még az iránt is, akire haragszunk, vagy aki az ellenfelünk. Ezek borzasztóan fontos nyelvi kérdések. Az újságírás azért roppant kritikus terület, mert az újság olyan hétköznapi dolognak tűnik. Az írói is tudják, hogy nem sok lehetőség van arra, hogy amit írunk, sokáig fontolgassuk. Egy író érleli magában a témát, még egyszer meggondolja, aztán egy évet mással foglalkozik, később visszatér hozzá és megírja a remekművét. Az újságíró nem arra készül, hogy remekművet írjon, hanem versenyt fut az eseményekkel, az olvasók érdeklődésével, tulajdonképpen feliben-harmadában írja meg azt, amit fontosnak, közölnivalónak érez. Felmentve érzi magát a műgondtól, hogy tökéletesen fogalmazzon, a Biblia mindenesetre tökéletesebben van megfogalmazva, mint egy újságicikk.

Ugyanakkor az emberek nemcsak Tolsztojt olvasnak, nemcsak Kosztolányit, hanem a mindennapos újságukat olvassák el, és ezek hatnak rájuk, a szemléletükre. Nemcsak azzal, amit mondanak, hanem azzal is, ahogyan fogalmazznak. Nemcsak a fogalmazásukat rontják, hanem a szemléletüket is, ha nyelvileg gyűlöletből, vagy szeretettől, esetleg haragtól „párolog” a szöveg. Ha meggondolatlanságból, azért, hogy sikeres legyen, hogy érdeklődést keltsen, hogy a közönséget izgalomba hozza, ezekre a dolgokra még rájátszik, akkor többet árt, mint használ. Akkor is, ha szent ügy mellett emel szót, sőt annál inkább, mert a szent ügyet is kompromittálja.

Az újságírás kísértve van, egyrészt a felületességre, másrészt arra számítunk, hogy aki olvassa, az sem fordít rá különösebb figyelmet, a műgondunkat nem fogja hono-

rálni, és inkább az erőteljesebb, drasztikusabb hatásokat tudja befogadni. Az, aki a villamoson, fél lábon állva olvassa az újságot, akkor figyel fel valamire, ha látványos, erőteljes hatások érik. Az újságíró kísértve van erre, hogy ezekre bízsa magát. Pedig ebben a műfajban is valami olyat kellene nyújtania, amit éppen nem követünk, ami éppen nem dől be ezeknek a kísértéseknek, nem követi azt, amit csinálnak az emberek. Újra mondom: ez a keresztény módon fogalmazás nem ájtatosságot jelent, nem azt, hogy súlyos szavakat nem ejtünk ki, mert az sértene valakit. Ki lehet ejteni súlyos szavakat is, de valahogy úgy kell megszólalni, hogy a szavunkból a megértésnek az igénye hangozzék és a másik embert is erre készítse.

Gondolkodásra, megértésre. Ne az indulatokat szítsa fel benne, vagy ha mégis, akkor amögött az intelligenciát nyissa meg, a másik ember indulata iránt valamiféle elfogadó kísérlet is legyen. Próbáljunk a másik ember fejével is gondolkozni, elfogadni, megérteni, amit mond. Ezek nemcsak tartalmi vonatkozások, hanem a megfogalmazásban is kifejezésre jut.

Húsz éve csak egy-két katolikus újság volt, és azokat is sok minden fenyegette, a cenzor árnyékában írták, szerkesztették. Most egy kicsit szabadabb a helyzet. Azt érezzük, hogy ellenséges szemek figyelnek, de nem szólnak bele a szerkesztésbe, legfeljebb „visszalőnek”, ha mi is lövöldözünk. Talán ezt a konfrontációt vállalni is kell. Ugyanakkor érezni kell, hogy ideges hangulatban létrejött közösség az is, amelyik eligazítást vár tőlünk. Nem az a dolgunk, hogy az idegességüket szítsuk, hanem az, hogy keresztény módon való gondolkodásra vezessük őket. A szavunkkal, és ezt újra mondom: nyelvi kérdés is, a megfogalmazás kérdése is. Olyan elképesztő dolog, hogy a sietségünk révén, azért, mert ezeket a kérdéseket sokszor elhanyagoljuk, a gondolatainknak csak a tartalmi vonatkozásaira figyelünk, a többire nem, nem munkáljuk meg gondosan, ezért idegenszerűségeket viszünk bele a fogalmazásunkba, nyelvi hibákat, felületességeket. Ezek mind-mind a lelkiületet is elrontják. Nemcsak elegancia kérdése, hanem magatartásé is. Ha komolyan vesszük, hogy amit mondunk, az megértésre kell, hogy számítsion, akkor lehetőleg ezeket a nyelvi felületességeket is kerüljük el. Úgy kell fogalmaznunk, hogy nyelvileg is pontos, érthető legyen, és ne csak a gondolat erejével kösse le az olvasót, hanem segítse őt éppen abban, hogy árnyaltabban lásson, világosabban, és igazodjék el a világban.

Azt gondolom, hogy ez nagy feladat, a kifejezés kultúráját kívánja. Egyszer a püspöki karnak jelent meg egy szép kötete a keresztény társadalmi problémákról. A Kosuth Klubban a Vigília rendezett róla vitát, sokféle ember eljött, engem is megkértek, hogy mondjak valamit. Valaki azt mondta, hogy a püspöki kar nem a Bibliát idézte, nemcsak a keresztényeknek írt, hanem a bevezetőben foglaltak szerint a jóakarátú embereket is megszólította. Ott volt Komoróczy Géza is, aki hebraista. Ahogy mondta, ez éppen hogy bibliai idézet, ott olvashatjuk, hogy békesség a jóakarátú embereknek, és tudjuk, hogy ez a kifejezés nem az emberi lélek jóakarátáról szól, hanem azokról az emberekről, akiknek az Isten jót akar. Ezért ő nem tudja, hogy ezek közé tartozik-e, vagy sem. Erre azt mondtam neki, hogy ez a szófordulat a püspöki kar körlevelében, meg az újabb pápai körlevelekben, megnyilatkozásokban nem idézet, ezért nincs is

idézőjelbe téve. A ma szokásos, mindennapi értelemben használt kifejezés szerint azt az embert kell jóakarátúnak tekinteni, aki akkor, amikor beszélgetünk, arra törekszik, hogy megértse a másikat. Ne a kákán is csomót keressen a másik szavában, hanem arra törekedjen, hogy megértse, mit akar a másik, párbeszédet folytathasson vele. Aki mindig a hátsó gondolatokat keresi, nem jóakarátú ember, tehát annak valóban nem szól ez a körlevél. Ha a megértést keresi, akkor neki is szól.

Erről van szó. Sok emberben vannak görcsök, és fennakadunk a másképp fogalmazott szavakon. A keresztény újságírónak az a dolga, hogy erről tudjon, ettől ne rettenjen meg, azon igyekezzék, hogy a megértés görcseit kisimogassa az emberekből. Valóban lelkeséget teremtsen arra, hogy a másképp gondolkodók is megértsenek minket, ugyanakkor lehetőséget teremtsen arra, hogy azok, akik hisznek nekünk, és ránk hallgatnak, megértsék a másképp gondolkodókat, legalább azt, hogy mit akarnak, vagy mitől félnek, miért görcsölnek, amikor ezeket hallják. Ez nagyon fontos dolog, és a legkisebb olyan újságban, ami arra szolgál, hogy egy egyházközség életéről beszámoljon, abban is törekedjünk az ilyen fogalmazásra. Ne legyen a nyelvünk felületes, hanem meggondolt, figyelmes, árnyalt és menjen elébe az emberek megértésének.

Olyan öröm, hogy sok egyházi kiadvány jelenik meg, és nemcsak újságok, könyvek is, a külföldi könyveket is frissen, hamar lefordítják magyarra. Elképesztő viszont, hogy a magyarra fordított könyvek legalább nyolcvan százaléka majdnem olvashatatlan. Két dolgot említek csak. Egyetemistákkal is foglalkozom, és jól emlékszem, korábban nekem milyen sokat jelentett Ratzinger bíborosnak a Bevezetés a kereszténységbe című könyve. Ez a Credónak a magyarázata, nagyon érdekes, valóban olyan könyv, hogy a tudományosság, az élet, a körülöttünk lévő világ tudomásulvétele és a mély egyháziasság egyszerre van benne jelen. Lefordították most magyarra, és gondoltam, az egyetemistáknak erről fogok beszélni. Kiosztottam a könyvet és nem értettem, hogy fanyar pofákkal érkeztek meg az esti beszélgetésekre. Nem tudtam, mi bajuk van. Haladtunk tovább, és egyszer csak én is elővettem a magyar fordítást. Teljesen olvashatatlan. Én a német eredetit olvastam, jól elboldogultam vele. Ha én is a magyar fordítást olvasom, az életben nem adtam volna a kezükbe.

Spielmannak is van egy könyve, rádióelőadásokat tartalmaz: Bevezetés az erkölcs-tanba. Számomra elég sokat jelentett. Informatikaszakos egyetemisták megkértek, hogy Bevezetés az etikába címmel tartsak nekik egy féléves kollégiumot. Ez is megjelent magyarul. Naivul megvettem talán 15 példányt, kiosztottam nekik, aztán én is megnéztem és gyorsan visszakértem, mert nem lehet használni. Borzasztó dolog, hogy hirtelen elkészülnek a fordítások, én tudom, hogy nagyon nehéz egy jól megírt német szöveget magyarra lefordítani. A teológiai nyelvezet és az egész egyházi szóhasználat nem fejlődött nálunk ötven éven át, és ezeket az érdekes fogalmakat átültetni magyarra, óriási felelősség. Nekiesik valaki, aki németül esetleg jobban is tud, mint én, talán még a teológiához is ért valamit, de naponta húsz oldalt fordít és a 180 oldallal készen van két hét alatt. Örül, hogy megvan, és nem gondol arra, jobb lenne, ha meg sem csinálta volna.

Az újságírónak nem szabad használni az egyházi zsargont, ami lassan kialakulóban van, és nem arra való, hogy az igazságról tanúskodjék, hanem arra, hogy „lökjük” a szót. A kommunizmus többek között azon bukott meg, hogy nem volt hitele a szavuknak. A kereszténység, Jézus Krisztus, ott volt a szavai mögött. Mi a testté lett Igének a hitében élünk, és a szavainkra vigyáznunk kell. Mert a szavainkkal, még akkor is, ha hétköznapi dolgokról szólnak, ha mi Krisztushoz tartozunk, nem maszatolhatunk, nem siethetjük el a dolgokat. Olyan szavakat kell mondanunk, amelyek mögött valóságos tapasztalatok vannak, valóságos gondolatok, és nem csak egy felpörgött gondolkodási ingernek a termékei. Azt hiszem, ez nagyon fontos. Ugyanakkor ez nem egy édeskés, vagy sóltan, párolt szöveg, ennek íze, bűze és humora is lehet, és életnek kell benne lenni.

Egy újságírónak igenis forgolódnia kell. Gondoljon arra, milyen nehézségeket jelent egy hírnek az értelmezése azok számára, akiknek ír. Ugyanakkor szeretnie kell az újságírónak azt, amiről ír. Azt a problémát, azokat az embereket, akikkel éppen vitába száll. Nem szabad, hogy az indulatai vezessék, hogy elsötétüljön az agya, miközben indulatos szavakat halmoz fel ellenük, hanem úgy, hogy átlátja, követi a gondolataikat. Nyelvi világosság, tisztaság kérdése nagyrészt mindez.

A szereteten kívül pontosságra van szükség. Az újságírót fenyegeti, hogy felületes ismeretei vannak arról, amiről muszáj írnia. Nem olyan régen volt rólam egy cikk az egyik napilapban. Valami kedveset akartak írni, a cikk címe az volt, hogy Egy modern piarista. A második mondatban, amikor az életrajzomról írt, azt mondta, 1985 és '90 között a magyarországi jezsuita rend provinciálisa volt. Hogyan gondolta, hogy most piarista vagyok és modern, de '85 és '90 között jezsuita voltam és tartományfőnök, nem tudom. Felhívtam őket, hogy tudják-e, mi az, hogy piarista, vagy jezsuita, vagy azt hiszik, hogy az mindegy és össze lehet keverni, azt válaszolták, hogy hát mindig vannak sajtóhibák. Tudom én is, hogy vannak, de hogy piarista vagy jezsuita, az nem sajtóhiba, hanem az újságíró tájékozatlansága.

Ha valaki valamiről ír, annak a részleteivel olyan fokon tisztában kell lennie, hogy néven nevezze a dolgokat. Lehet, hogy a civil ember nem tudja, mi a különbség az apátplébános és az esperes között, de ha erről ír valaki, ezeket a dolgokat fel kell derítenie, még mielőtt belefogna. Kell, hogy egyfajta illetékesség vezesse. Ha pedig nem vállalja ezt, akkor ne írjon arról cikket. Nem a mindennapi beszélgetés szintjén zajlik egy újságcikk, az újságírónak avatottnak kell lennie abban a témában, amiről ír. Akkor is, ha egy teljesen új téma jelenik meg előtte, vigyáznia kell, hogy ne tenyereljen bele mindenféle tüskés kifejezésekbe, és nézzen utána a dolgoknak. A pontosság, avatottság: akkor lehet róla szólni, ha avatottak vagyunk benne, ha elgondolkozunk valamin. Ne pótoljuk a megértést megelőlegezett indulatokkal.

Olyasmiről beszélek most, ami nem közvetlenül az újságíráshoz tartozik, de pedagógiai emlékek is élnek a tanáremberben. Egyszer kirándulásra vittem az osztályomat, őszi időben. Beszálltunk egy vasúti kocsiba, amelynek középen volt az ajtaja és két részre oszlott. Talán Zebegénybe mentünk. A Dunával párhuzamosan haladt a vonat, a Dunakanyar felé. Az egyik fülkében ketten voltunk tanárok, és egyszer csak a

másik oldalról veszekedés hangjait hallottuk. Átsétáltam hozzájuk, s ahogy a diákok észrevették, hogy ott vagyok, elcsendesedtek, s aztán kiderült, hogy nem egymással veszekedtek, mert a veszekedőpartnerük tovább dohogott, nem értette, miért csitultak el a fiúk. Egy idős házaspár ült jobboldalt az egyik ablaknál, kinyitották, és a diákok később a baloldalon is kinyitották. Ezek szóltak, hogy bántja őket a huzat. A vita után a fiúk felhúzták az ablakot, majd amikor megérkeztünk Vácra, ott az állomás a baloldalon van, megint csak lehúzták, hogy kinézzenek. Erre megint felcsattantak, hogy hányszor mondják, azonnal húzzák fel az ablakot.

Én csak álltam, a házaspár meg élvezte, hogy csend lett, és az ablakot is felhúzták. Kismarosnál készültek leszállni. Kimentem velük a peronra. Kertészszerszámok voltak náluk, nyilván mentek a telkükre. Mondtam, én vagyok a fiúk osztályfőnöke, bocsánatot kértem, hogy udvariatlanok voltak velük, és szégyellem magam miattuk. De meg kell mondanom, előttük is szégyellem magam, mert azt gondolom, hogy az én szüleim is ilyen korúak, mint ők, ha nem akarnák, hogy vitába keveredjenek a fiatalokkal, olyan helyre ülnének, ahol felhúzzák az ablakot, és biztos, hogy nincs vita. Ha meg ennyire szeretik a levegőt, a fiúk még inkább, és nehezebb megértetni velük, hogy nem lehet. Felcsattantak, hogy azért ilyenek, mert még a tanár is vadítja őket. Én meg lesegítettem a csomagjaikat, gondoltam, azért nem maradnak fent, hogy tovább veszekedjenek velem. Elmentek, vége lett a kirándulásnak is, de osztályfőnöki órán visszatérünk még erre. Mondtam, lehet, hogy nektek igazatok volt, de ha valakinek igaza van, azért nem kell üvöltölni. Képzeljétek el, két idős ember, kénytelenek belátni, hogy ezeknek a kölyköknek esetleg még igazuk is van, és a tetejébe üvöltönek is. Hát persze, hogy ők is elkezdenek üvöltölni. De az egész nem ér ennyit. Ha valakinek igaza van, beszéljen halkán. Egyébként is nehéz a másíknak belátni, hogy nem neki van igaza, hát még ha üvölt is. Különböben meg, ha igazatok van, lehet nagylelkűnek is lenni. És talán itt kezdődik az evangélium. Érdekes, ez a mondás végigkísérte a négy évet: itt kezdődik az evangélium. Egy-egy váratlan ponton, ha a gyerekek között valami probléma volt, mondták, itt kezdődik az evangélium. Kicsit humorosan, játékosan. Ezt megjegyezték. Talán azt is, hogy ha valakinek igaza van, nem érdemes ordítani, mert akkor a másik is ordítani kezd, és már nem arról van szó, hogy kinek van igaza, hanem ki tud nagyobbat ordítani.

Az újságírás is kísértve van, hogy nagyot ordítson. Már a címben is. Akkor fogják elolvasni, ha valami plakátszagató szenzációkat dördítünk el. Nem biztos, hogy ez az újságírás igazi jelentése. Nem kell a gúny sem. Lehet tréfálkozni, de gúny nem kell. Illyés Gyulának van ilyen mondata, Molière után, hogy a nevetés diadalordítás. Nem kell diadalordítást produkálni, úgy, hogy nevetségessé teszem a másikat, azt, aki ellentmond. A keresztény újságírás más, és nem azért, mert félünk. Nem attól félünk, hogy betiltják az újságot, hanem attól, hogy ha ilyesmit elkezdünk, vagy folytatunk, a másikat is arra készítjük, hogy ezt tegye, és akkor egyre romlik az esélye annak, amit szeretnénk elérni, hogy megértsük egymást.

Freudnak van egy mondása. Annak idején a tanársegédei mondták nagy örömezzve, hogy feltalálták a drót nélküli telefont, a rádiót, és már lehet drót nélkül is

üzeneteket eljuttatni Amerikába, beszélgetni az ottani ismerősökkel. Freud meg, úgy látszik nem volt nagy barátja a technika fejlődésének, azt mondta, nagy csoda, és az is, hogy dróton lehet eljuttatni a beszédet ide meg oda, de a legnagyobb csoda, ha két ember megérti egymást.

Az újságírónak az a dolga, hogy ezt a legnagyobb csodát munkálja. Akkor munkálja, ha a beszéde erre törekszik, ha úgy beszél, hogy két ember megértse egymást. Nem biztos, hogy egyformán gondolkodunk, de ha megértem, mire gondol a másik, már sikerül. El tudom mondani a gondolataimat úgy, hogy nem lebunkózni akarom, az emberi hitelét összetörni, hanem elmondani szép csöndesen, hogy gondolom én.

Tanároknak szoktam beszélni arról, mitől keresztény egy iskola. Vannak a matematikában ezek a „csöves” példák, ismerjük iskoláskorunkból mindnyájan, hogy ha egy medencét három csövön töltünk fel és egy nap alatt telik meg, mi történik, ha hat csövön folyik víz, vagy ha ötön. Ki lehet számítani. A keresztény iskola nem attól lesz keresztény, hogy a csöves példákat úgy módosítjuk, hogy ha egy búcsújáráshelyen három pap öt óra alatt gyóntatta meg a tömeget, mi történik, ha hat pap gyóntat? Ettől nem lesz keresztény iskola. Nem attól lesz az, ha mindig tematikusan keresztény tudnivalókat, vagy gondolatokat csempészünk az emberek agyába, hanem ha keresztény gondolkodást csempészünk beléjük. A leghétköznapibb dolgokba is lehet keresztény gondolkodásmódot belevinni. Valahogy úgy, ahogy az evangéliumi példában olvastuk, hogy a tékozló fiú eltékozolta a vagyonát. Nem azt mondjuk, hogy parázna nőkre költötte; lehet, hogy az otthon maradt idősebb fiú még gorombább szót is használt, csak azt már az evangélista röstellte leírni... A keresztény újságírónak valahogy ilyesféleképp érdemes gondolkodni.

Hoztam még egy bibliai szöveget, mert nemcsak magyartanár vagyok, hanem biblikus is. Ez nagyon tetszik nekem, mert a mesterségbe vág, a Jakab-levélnak van egy ilyen szakasza: „...ne akarjatok sokan tanítók lenni testvéreim, hisz tudjátok, hogy akkor így súlyosabb ítéletet veszünk magunkra. Mert sok mindenben vétünk mindannyian. Ha valaki a szavában nem hibázik, az tökéletes ember. Az ilyen féken tudja tartani az egész testét is. Ha ugyanis a lovaknak zablát teszünk a szájába, hogy engedelmesskedjenek nekünk, az egész testüket kormányozzuk. Lám, a hajókat is, bár nagyok és erős szelek hajtják őket, a kicsi kormányossal oda irányítjuk őket, ahová a kormányos akarata vezet. A nyelv is kicsi testrész ugyan, de nagy dolgokat visz véghez. Íme egy csekély tűz milyen nagy erdőt felgyújt. A nyelv is tűz, a gonoszság egész világa. Testrészeink közül a nyelv az, amely beszennyezheti egész testünket, s a pokoltól lángra lobbanva egész életünk folyamát lángra gyullasztja. Mert minden vadállat és madár, kígyó és egyéb állat természetét meg lehet szelídíteni, és meg is szelídíti az ember. A nyelvet azonban az emberek közül senki sem szelídítheti meg. Nyughatatlanul gonosz, telve halálos méreggel. Azzal áldjuk az Istent, az Atyát, és azzal átkozzuk az embereket, akiket az Isten a saját képére teremtett. Egyazon szájból ered az áldás, meg az átok. Testvéreim! Ennek nem kellene így történnie” (Jak 3,1–11).

Azt is szoktam mondani a diákjaimnak, amikor a nyelvről beszélünk, hogy a nyelv egy óriási kincse az embernek. Az is, hogy már van rádió, meg sms, de ez mind csak a

nyelvnek a kockázatát növeli. Mert ez mind a nyelven alapszik, a nyelvhez tér vissza. Lehet a kép kultúrájáról is beszélni, de a képek is a nyelv segítségével értelmezhetők. A nyelv nagyon fontos valami. Nagy kincsünk, de nagy veszély is van benne.

Az emberi beszéd is megváltásra szorul. Nemcsak azzal váltjuk meg a nyelvet, hogy szent dolgokról beszélünk, hanem azzal, hogy nem élünk vissza vele. A hegedűvonót is lehet arra használni, hogy elnászpángoljuk vele a szomszédot. De arra találták ki, hogy szép finoman mozgassuk a húrokon és olyan dallamokat csaljunk ki vele, amiktől az emberek kezéből még a kés is kihullik. A nyelvet is erre kell használni. Nem a másik elnászpángolására, nem az indulatok továbbbszítására, vagy hogy mondvacsinált, kegyes frázisokkal próbáljuk az indulatokat leküzdeni, hanem erre: fogalmazzunk pontosan, a másikat ne szégyenítsük meg, menjünk elébe, készítsük őt is arra, hogy finoman fogalmazzon. És akkor csoda történik, a megértés csodája, olyan csoda, ami nagyon közel van Krisztusnak a legigazibb szándékaihoz.

*(Elhangzott 2005. október 15-én a jezsuiták Szent Ignác Kollégiumában,
az egyházilap-szerkesztők konferenciáján.)*

Görög katolikus centenáriumaink évében II.

Előző számunkban a Paraklisz, az Istenszülőt dicséző görög katolikus ájtatosság első nyomdai kiadásának 100. évfordulójáról emlékeztünk meg. A másik centenárium közismertebb: a máriapócsi kegykép harmadik könnyezése történt száz esztendeje.

2004. szeptember 12-én a Kisasszony napi búcsú szentbeszédében hirdette ki dr. *Keresztes Szilárd* megyéspüspök úr, hogy a 2005-ös esztendőt az évforduló alkalmából jubileumi évvé nyilvánította.

2004. december 5-én nyitotta meg ünnepélyesen a jubileumi évet Máriapócson *Antonio Maria Veglio* érsek, a Keleti Egyházak Kongregációjának titkára. A nyitó szent liturgián részt vett *Krzysztof Nikievitz*, a Keleti Egyházak Kongregációjának és *P. Michael Blume*, a Vándorlók és Útonlevők Pápai Tanácsának másodtitkára, valamint *Juliusz Janusz* apostoli nuncius.

A centenáriumi esztendő bezárása a kegykép harmadik könnyezésének tényleges évfordulóján, december 3-án lesz ugyancsak Máriapócson a Magyar Katolikus Püspöki Kar tagjainak részvételével.

A most közölt írásban *dr. Janka György*, a nyíregyházi Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola egyháztörténelem tanszékének tanára mutatja be a száz évvel ezelőtti eseményt.

AZ 1905. ÉVI MÁRIAPÓCSI KÖNNYEZÉS TÖRTÉNETE

1905. december 3-án délután – mely az ó-naptár szerint Szűz Mária templomba vezetése ünnepének vigíliája, előestéje volt – vecsernyét végeztek a máriapócsi kegytemplomban, melynek végeztével szokás szerint vaslépcsőt helyeztek az ikonosztázion elé, hogy a hívek az ekkor még a képállvány királyi ajtaja felett elhelyezett kegyképet megérinthessék. Elsőként a kegykép őre, Gávrís Kelemen bazilita atya ment fel, aki a kép üvegkeretének felnyitása után megrendülve vette észre, hogy a Szűzanya arca feketévé, jobb szeme fehérsége pedig pirosra változott és abból könny szántott nedves barázdát az arcon, lencse alakú, villogó cseppben végződve. Gávrís atya azonnal lement a kegyképtől és visszatérve egy rózsaszínű selymekendőt helyezett a Szűzanya álla alá. Nem sokkal később a hívek egy második könnycseppet is láttak kigördülni a jobb szemből, mely az előbbivel egyesült és az arcon végigfutott. Ekkor körülbelül hatvan ember volt a templomban és mindenki sírt. A kegykép könnyezésének híre futótűzként terjedt el a környéken, s nagyon sokan jöttek el megnézni a csodát. Annál is inkább, mert a könnyezés december 3-tól 19-ig, azaz az ó-naptár szerinti Szent Miklós püspök ünnepéig mindennap folytatódott. De-

cember 19-én délben a könnyezés megszűnt, de december 30-án és 31-én újra látható volt, összesen tehát a könnyezés 19 napon át tartott. Külön érdekesség, hogy 1905. december 31-én Legeza Miklós újszentelt áldozópap 9 órakor primíciát tartott a templomban, s a liturgia kezdete előtt kézvezetője, Karczub Endre, az ungvári szeminárium spirituális nemcsak egy kristálytisza könnycseppet figyelt meg a Szűzanya jobb szeme alatt, hanem három nedves pontot a kendőn, amelyek szintén könnycseppek voltak.

Természetesen egy ilyen nagy horderejű eseményről az illetékes egyházi főhatóságot is értesíteni kellett. Zubriczky Tivadar máriapócsi házfőnök 1905. december 6-án jelentést tett Firczák Gyula munkácsi megyéspüspöknek a könnyezés kezdetéről. Firczák püspök kézhez véve az értesítést, 1905. december 9-én egyházmegyei vizsgálatot rendelt el, öttagú vizsgálóbizottságot jelölt ki, kitűzte a vizsgálat időpontját, és erre meghívta a közigazgatási hatóság illetékes embereit, élükön Szabolcs vármegye alispánjával.

A vizsgálóbizottság tagjai lettek: dr. Mikita Sándor c. prépost, munkácsi székes-egyházi örkanonok, az ungvári püspöki szeminárium egyházjog- és egyháztörténet-tanára, mint elnök, Lengyel Endre c. prépost, szentszéki ülnök, hajdúdorogi püspöki külhelynök, Jozevics Jenő OSBM munkács-csernekhegyi monostorfőnök, Mosolygó Antal máriapócsi kerületi esperes, nyírgyulaji parochus, Slepkovszky Sándor nyírcsászári parochus mint jegyző. A vizsgálat időpontjául a püspök 1906. január 11–12–13. napját rendelte el, s erről minden érdekeltet értesítettek.

Az egyházmegyei vizsgálóbizottság a kitűzött időpontban, 1906. január 11-én délelőtt az Istenszülő kegyképe előtt a templomban a Szentlélek segítségül hívásával kezdte meg működését.

A megkérdezett tanúknak a következő kérdésekre kellett válaszolniuk:

- „1. Örömmel vagy kényszerítve vall-e a tanú?
2. Mit látott a máriapócsi templomban a Szűzanya kegyképén? Jelen volt-e a templomban a könnyezés kezdetén, azaz dec. 3-án du. 4 órakor?
3. Hány szeme könnyezett? Mely napon és mely órában látta a könnyezést? Közvetlenül szemlélte-e?
4. Mikor könnyezett, nem változott-e a Szűzanya arca és nem lett-e szeme piros? Nem mozdult-e ki a kegykép a helyéből?
5. Milyen volt a könny? Nem volt-e az olaj avagy valami vegyi folyadék?
6. Nem látta-e a Szűzanya bal szemét is könnyezni?
7. Hány napig tartott a könnyezés?
8. Mikor nagyobbodott és mikor kisebbedett a könnyezés? Mikor tisztult ki a Szűzanya arca a kegyképén? Mikor szűnt meg a könnyezés?
9. Mit látott a kendőn, amely a kegyképén a b. Szűz álla alatt volt?
10. Nem tulajdonítja-e ezt páralerakódásnak, avagy a faanyag benső izzadásának?
11. Nincsen-e itt érzéki csalódás, csel, csalás, mesterség, avagy mágia?
12. Mit gondol, nem cseppentett-e Gavris atya a kegyképre olajat, avagy gumiarábikumot a hívek megtévesztésére?

13. Minő hír szárnyal a hívek között a könnyezésről?

14. Kinek tulajdonítja a tanú e könnyezést?”

A tanúk sorában először a bazilita atyákat és teológusokat kérdezték meg: Zubriczky Tivadar 54 éves bazilita áldozópapot, a máriapócsi monostor főnökét, Ruzinkó Emmánuel 35 éves bazilita áldozópapot, a máriapócsi monostor vikáriusát,

Maxim Athanáz 28 éves bazilita áldozópapot, elemi népiskolai tanítót,

Dolhy Leontin 24 éves bazilita áldozópapot, elemi népiskolai tanítót,

Szkiba Teofán 22 éves bazilita III. éves hittanhallgatót és népiskolai tanítót,

Motrinecz Bertalan 21 éves bazilita III. éves teológust,

Bihary Pál 23 éves bazilita növendéket, IV. éves teológust,

Gávriss Kelemen 35 éves bazilita áldozópapot, ecclesiarchát és a kegykép őrét,

valamint Förster Károly 33 éves egri egyházmegyes áldozópapot, pócspetri plébános.

1906. január 11-én délután hallgatta ki a vizsgálóbizottság:

Koleszár János 48 éves görög katolikus ungvári háztulajdonost,

Holozsnyay Tivadar 42 éves makkosjánosi görög katolikus esperes-parochust, szentszéki tanácsost,

Lechmann György 43 éves görög katolikus vallású kapási (Ung vm.) kiérdemesült községi bírót,

özv. Mislyán Andrásné Kolbász Mária 48 éves őrmadai (Ung vm.) lakost,

Jánosik Jánosné Szemán Mária 42 éves görög katolikus királytelki lakost,

Wirtzfeld Jenő 39 éves evangélikus református vallású máriapócsi gyógyszerészt,

Papp Györgyné Prodan Papp Mária 43 éves görög katolikus újfehértői lakost,

Petróczy János 48 éves római katolikus nagybátori királyi aljárásbírót,

Pungur József 50 éves evangélikus református nyírbátori királyi segéd telekkönyvvezetőt,

Popernyik Jánosné Hlavács Anna 38 éves görög katolikus királytelki lakost,

Tóth Istvánné Szalai Teréz 47 éves görög katolikus nyírvasvári lakost,

Klepács Andrásné Bacsóka Zsuzsanna 37 éves görög katolikus királytelki lakost,

Bodnár Andrásné Hornyák Rozália 39 éves görög katolikus nyíregyházi lakost,

Ács Istvánné Popovics Mária 53 éves görög katolikus nyíregyházi lakost,

Pályu Péter 41 éves görög katolikus máriapócsi földművest,

Kiss László 39 éves görög katolikus máriapócsi földművest,

Lengyel János 53 éves görög katolikus leveleki gazdálkodót,

Slepkovszky Sándor 34 éves nyírcsászári görög katolikus parochust.

Ugyanezen délutánon, 1906. január 11-én, egy szakértői szemlét végeztek, melynek során a kegyképet levették az ikonosztázióról és a templom közepén vegyi és fizikai vizsgálatnak vetették alá. A vizsgálat szakmai vezetője dr. Ekkert László római katolikus vallású budapesti egyetemi tanársegéd vegyészdoktor volt, Wirtzfeld Jenő evangélikus református vallású máriapócsi gyógyszerész és dr. Balkányi Jenő izraelita vallású máriapócsi körorvos közreműködésével. Egyházi részről Matyaczkó

Tivadar munkácsi székesegyházi kanonok, Holozsnyay Tivadar makkosjánosi görög katolikus esperes parochus, Zubriczky Tivadar máriapócsi házfőnök és Szegedy Bazil krasznibrodi bazilita házfőnök voltak jelen. A kegykép alapos vizsgálatát követően a szakértők az alábbi véleményt fogalmazták meg és hitelesítették:

„Szabolcs vármegye Mária-Pócs községében a Szent Bazil rend kegytemplomában levő Boldogságos Szűz kegyképének könnyezése tárgyában összeült bizottság felszólítására a helyszínén alatt írt napon eszközölt vizsgálataim eredményei a következők: A képállványon elhelyezett kegykép sem a szem könnykivezető csatornája nyílásainál, sem az arc egyéb helyein, sem a fölött, vagy mellett átyukasztva vagy megfúrva nincsen. A képen, arra az utóbbi időben került nem száradó, vagy száradó olajnak, úgyszintén guminak vagy enyvnek nyomai sem észlelhetők, éppúgy a kegykép állá alatt elhelyezett rózsaszínű selyemkendőn sem. Megfelelő nagyítás alkalmazásakor láthatók a kép egész felületén apró szemecskék, amelyek a kép festésénél használt festékek szemecskéi. Rövidesen: vizsgálataim során nyomait sem állapíthattam meg az olyan előzetesen eszközölt kísérletezéseknek, amelyek a kegykép könnyezésének mesterséges előtűntetésére irányultak volna. E szakvélemény felolvastatott, aláíratott és arra a három szakértő az esküt külön külön letette. – Dr. Ekkert László, s. k. egyetemi tanársegéd, Wirtzfeld Jenő, s. k. okl. gyógyszerész, dr. Balkányi Jenő s. k. orvostudor.”

A vizsgálat második napján, 1906. január 12-én délelőtt eskü alatt a következő személyek vallomására került sor:

Paulovics Jánosné Demeter Julianna 40 éves görög katolikus máriapócsi lakos,

Dudás Mihály 68 éves görög katolikus vallású nyugalmazott tanító, máriapócsi lakos,

Dudás Mihály 47 éves görög katolikus máriapócsi cipész,

Peszternák Józsefné Vargovics Johanna 30 éves római katolikus máriapócsi lakos,

Lazók József 66 éves görög katolikus máriapócsi gazdálkodó,

Gábor János 61 éves görög katolikus máriapócsi gazdálkodó,

Hrács Mihály 42 éves görög katolikus vallású, a máriapócsi kegytemplom sekrestyéje,

Horváth Péterné Kalina Jolán ágostai hitvallású 32 éves máriapócsi lakos,

Sereghy János 49 éves c. esperes, nyírbaktai görög katolikus parochus,

Ifj. Gergelyffy Dezső 26 éves római katolikus máriapócsi ügyvédjelölt,

Bicsánszky János 43 éves görög katolikus gyulaji gazdálkodó, kiérdemesült községi bíró,

Forgács Andrásné Czakó Mária 45 éves evangélikus vallású máriapócsi okleveles szülésznő,

Purzás János 33 éves görög katolikus nyírgyulaji gazdálkodó,

Purzás Mihály 40 éves és Fedora Ferenc 41 éves görög katolikus nyírgyulaji gazdálkodók,

Andrikó Mihály 75 éves görög katolikus ramocsaházi gazdálkodó,

Fülep Jánosné Kazár Borbála 39 éves római katolikus petneházi lakos.

A vizsgálat második napján, 1906. január 12-én délután vallomást tett:
Demeter Sándor 44 éves görög katolikus kislétai gazdálkodó és főegyházgondnok,
Papp Sándor 45 éves görög katolikus kislétai gazdálkodó községi hites,
Galgóczi Istvánné Bakos Julianna 48 éves római katolikus vallású,
Szkiba József 22 éves görög katolikus máriapócsi gazdálkodó,
Leveleki Mihályné S. Fodor Julianna 50 éves görög katolikus nyírbátori lakos,
Kiss Lászlóné Subecz Julianna 40 éves görög katolikus máriapócsi lakos.
A vizsgálat harmadik, befejező napján, 1906. január 13-án délelőtt az alábbi szemtanúk tettek vallomást:

Kardos Péter 36 éves görög katolikus máriapócsi gazdálkodó,
Ács Jánosné Jobbágy Anna 40 éves görög katolikus máriapócsi lakos,
Tóth Miklós 45 éves görög katolikus máriapócsi hentesmester,
Tóth Miklósné Kocsis Julianna 47 éves római katolikus máriapócsi lakos,
Bojcsik János 52 éves görög katolikus máriapócsi kertész,
Özv. Czapár Jánosné Koleszár Verona 55 éves máriapócsi lakos, az „Élő Rózsafüzér” társulat vezetőnöje,

Pákh Sándor 21 éves bazilita növendék, okleveles tanító, II. éves teológus,
Seszták András 20 éves bazilita növendék, II. éves teológus,
Tóth György 43 éves római katolikus máriapócsi szabómester.

A munkácsi püspök által kirendelt egyházi vizsgálóbizottság a jegyzőkönyvet a máriapócsi monostorban 1906. január 13-án, délelőtt 10 órakor zárta le, melyet a bizottság fent említett tagjai aláírásukkal hitelesítettek.

Dr. Mikita Sándor kanonok, a vizsgálóbizottság elnöke a jegyzőkönyvön kívül még 15 vallomást csatolt a felterjesztett dokumentumokhoz, ezek közül ötten saját kezűleg nyújtottak be írásos tanúvallomást, a többiek előtte ill. Slepkovszky Sándor nyírcsászári parochus előtt vallottak eskü alatt a könnyezésről.

A 15 további tanú:

Dr. Janicsek József eperjesi királyi katolikus főgimnáziumi tanár,
Karczub Endre szentszéki ülnök, az ungvári szeminárium spirituális,
Szaplanczay György c. esperes kislétai görög katolikus parochus,
Özv. Viszcsánszky Pálné Gyuricska Mária 66 éves görög katolikus ungvári lakos,
Kubai Alajos a „Fonciere” pesti biztosító intézet titkára,
Legeza Miklós hajdúdorogi görög katolikus segédlelkész,
Özv. Máttyás Györgyné sz. Jevcsák Zsuzsanna 61 éves gör. kat. pallói (Ung vm.) lakos,
Gurály Rozália 19 éves római katolikus nagykaposi lakos,
Stefkó János görög katolikus 47 éves máriapócsi kereskedő,
Tokár György 29 éves görög katolikus máriapócsi vendéglős,
Benő Mihályné Bényei Mária 23 éves görög katolikus máriapócsi lakos,
Rinyu Miklós 28 éves görög katolikus máriapócsi kovácmester,
Csillám Mihály 31 éves görög katolikus máriapócsi gazdálkodó,
Sáriczky András 56 éves római katolikus máriapócsi kovácmester,
Hajstuk János 60 éves görög katolikus máriapócsi kalmár.

A tanúvallomások alapján megállapítható, hogy mindegyik tanú örömmel és kényszerítés nélkül tanúskodott, sőt, még mások is jelentkeztek, akik kihallgatására az idő rövidsége miatt nem került sor. A könnyezés december 3-tól 19-ig, valamint december 30-án és 31-én, összesen 19 napon át tartott. A könnyezés intenzitása változó volt, a legbőszéesebben december 5-én, 9-én, 16-én és 18-án volt megfigyelhető, amikor az Istenszülő bal szeméből is folytak könnycseppek. A könnyezéskor a Szűzanya arca elváltozott, barnás fekete lett, sötétebb, mint máskor, a szem fehérsége pirosra változott. December 19-én és 31-én, a könnyezés befejezésekor az arc kitisztult. A könnyek kristálytiszta és csillogók voltak, valamint különböző nagyságúak. A Szűzanya álla alatt elhelyezett selyemkendőn látszottak és jól megfigyelhetők voltak a lehullott könnycseppek nyomai. Csalásnak, cselnek, fizikai fondorlatnak a lehetőségét a háromtagú szakértői bizottság kizárta. Páralerakódásról nem lehetett szó, mert akkor a templom párája más képeken, vagy a kegykép más részein, illetve a kegyképet védő üvegen is lecsapódott volna, márpedig azok végig száraz voltak.

Belső izzadás lehetősége szintén nem állt fenn, egyrészt, mert a kegykép anyaga kétszáz év alatt teljesen kiszáradt, másrészt akkor nemcsak a szemeknél, hanem az arc többi részénél, sőt, a kép teljes felszínén is mutatkoznia kellett volna.

Az érzéki csalódás lehetőségét cáfolja, hogy a kihallgatott tanúk – különböző korú, nemű és foglalkozású, műveltségű valamint vallású személyek (akik között négy protestáns vallású is volt!) – a kegyképet közvetlen közletről látták, s a vallomások egymást nem gyengítették, hanem erősítették. Ezt támasztotta alá az a kb. 150 ki nem hallgatott tanú is, akik részt vettek az 1906. január 12-én este 6-kor tartott ünnepélyes Akathisztoszon és mély meghatódottsággal együtt imádkoztak.

Mindezeket kidomborította dr. Mikita Sándor kanonok, az egyházi vizsgálóbizottság elnöke Firczak Gyula megyéspüspökhöz címzett 1906. május 31-én keltezett, az írásos dokumentumokhoz csatolt kíséző levelében. Megállapította, hogy a kiküldött bizottság egyhangúlag elismerte a könnyezés természetfeletti jellegét. Személyes véleményét így fogalmazta meg: „az Úr Máriapócszon kiöntötte a maga irgalma bőszégét”. Jelentését a 88. zsolttár második versével fejezte be. „Az Úr irgalmasságát mindörökké éneklek”.

Firczak Gyula munkácsi görög katolikus megyéspüspök a beküldött jegyzőkönyvet 1906. június 12-án egyházhatóságilag jóváhagyta, és annak kinyomatását engedélyezte. Így jelent meg a munkácsi egyházmegyei főhatóság jóváhagyásával 1906-ban Ungváron, az Unió Könyvnyomda Részvénytársaság nyomdájában az „Adatok a Boldogságos Szűz Anya Mária-Pócsi Kegyképének 1905. évi december havában történt könnyezéséről” című 57 oldalas könyvecske.

Demeter István akvarellje

Szemle egy friss történeti műről (2.)

„Szerettem volna végre megtudni, igazában milyen volt Magyarország.

Mert – abban az eszmélő pillanatban észleltem először és később, irdatlan idegenségben, még sokszor – nem tudtam.

Ebben a tudatlanságban volt és van valami kísérteties.”

(Márai Sándor: Föld, Föld!)

Fiatal, tudós szerző művét, diplomamunkáját tarthatta kezében lapunk szerkesztője 2005 késő tavaszán, nyár elején. Veres Tamás történész városunk szülötte. Örömmel ajánlva mondhatjuk róla: igaz keresztyén polgártársunk ő, aki tanulmányait a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen folytatta és zárta az idei tanév végeztével. Diplomamunkáját az Új és Jelenkori Magyar Történeti Tanszék konzulentúrája – dr. Varga Zsuzsa egyetemi adjunktus – mellett készítette el. Munkájának címe: A falusi társadalom átalakulása a XX. század második felében, néhány zempléni község példáján. Alcíme: A Szerencsi Járás 1946–1953 között.

Ebből a friss munkából előző számunkban Harc a „klerikális reakció” ellen címmel közöltünk egy fejezetet. A második részletet az alábbiakban olvashatják. (S. I.)

VERES TAMÁS

Erőszakos kollektivizálás a szerencsi járásban

A kommunisták fő célkitűzése az iparosítás mellett, kezdettől a mezőgazdaság kollektivizálása volt. A kollektivizálási elképzelések nyilvánosságra hozatalával politikai okokból vártak, nehogy idő előtt elveszítsék a parasztság támogatását. 1948 februárjában jelentették be először, fél évvel a lengyelországi – Sztálin terveit bemutató – találkozó után, a száz főnél több munkást foglalkoztató cégek államosítása előtt. A kérdés elsősorban politikai természetű volt, nem szakkérdés. A gyakorlati megfontolások mit se számítottak. Az erőltetett iparosítást – társadalmi ellenállás nem lévén – kevesebb harc árán vitték keresztül, míg a kollektivizálás makacs ellenállásba ütközött. A parasztságot létalapjától, társadalmi pozícióját meghatározó tulajdonától, munkájának céljától akarták megfosztani. Ezért – az addigi sikertelenség miatt – az első öt éves terv egyik fő célja a kollektivizálás keresztülvitele volt.

A kollektivizálást a Tiszántúlon kezdték. Tévedtek, ezekben a falvakban korábban is szabadabb volt az élet, protestáns hagyományaikhoz hozzátartozott az ellenzéki-

ség. Őrizték a naturálgazdálkodás, de még a szilaj pásztorkodás elemeit is. Rákosiék bíztak a baloldali cselédekben, törpebirtokosokban, de az ellenzéki gazdamentális keresztülhúzta számításaikat. Kádárék majd épp ezért nem itt, hanem a Dunántúlon kezdték a téeszésítési kampányukat.¹

A kollektivizálás elérése érdekében többféle módszert használtak fel. A mezőgazdaságok adóterheit háromszorosára növelték 1949 és 1953 között. A beszolgáltatás mennyiségét növelték, míg a beszolgáltatáskor kifizetett összeget csökkentették. A búzáért 60 forintot fizettek, míg annak önköltsége 280-ra, feketepiaci ára 300 forintra rúgott. Minden lehetséges módon sanyargatták a parasztságot, bírságoltak, ahol tudtak. Összeségében a birtokos parasztság egyharmadát marasztalták el közellátási büntetben. A legrosszabb esztendő az 1952-es volt, amikor a rossz idő és a padlássöprés eredményeként a birtokos parasztok kétharmadának a vetőmagra- és a betevőnekvaló sem maradt meg. A tagosítás is nehéz helyzetet teremtett, hiszen 4 millió hold cserélt gazdát, természetesen a magángazdaságok számára előnytelenül, megingatva a magántulajdon szentségébe vett hitet, és elriasztva a tartós beruházásoktól, például a talajerő-utánpótlástól is.

A nyomás hatására a termelőségvetkezetek száma 1949 és 1953 nyara között megsokszorozódott.²

	Mezőgazdasági termelőségvetkezetek száma	Részesedésük a mezőgazdasági területből	Tagok száma
1949. 12. 30.	1290	0,6	34 500
1953. 06. 30.	3768	19,1	300 000

A szocialista mezőgazdaság pocsék eredményeket produkált. Ennek egyik oka a szakértelem hiánya volt. A 3307 tsz-elnökből 2203 főnek semmilyen szakirányú végzettsége nem volt.

A munkaegységre alapozott fizetési rendszer idegenül hatott, nem motiválta a dolgozókat.

Szükséges példa, de a kalocsai járásban fekvő Homokmégy községben 1956 tavaszára összedrótzott négy téesz az év végére úgy oszlott fel, hogy gyakorlatilag érdemi munka nem folyt benne.³

A parasztság az elnyomás hatására aláírta a belépési nyilatkozatokat, vagy földjeit felajánlotta az államnak, más esetben felhagyott a gazdálkodással – mintegy 360 000 fő vállalt munkát az iparban –, a legrosszabb esetben az öngyilkosságba menekült. „A helyi kulákság elleni harcot – mint másutt is – gyakran kísérték megalázó eljárások és atrocitások, jó néhány paraszt megveretéséről máig is beszélnek a faluban, többen

¹ Romány Pál, Az Agrárpolitikai tézisektől a Nemzeti Agrárprogramig, In: Gunst Péter (Szerk.) A magyar agrártársadalom a jobbágyfelszabadítástól napjainkig, Budapest (Napvilág Kiadó) 1998, 369.

² Donáth Ferenc, A márciusi fronttól Monorig, Budapest 1992, 185.

³ Valuch Tibor, Rekviem a parasztságért, Debrecen, 1988, 27.

fizikailag és idegileg összeomlottak, hirtelen elhaláloztak; de egy-egy tragikus öngyilkosság is megrázta a falut. Egy kulákasszony pl. a „Meg vannak szorongatva, de még egyik sem halt bele!” cinikus kiszólás hatására még aznap felakasztotta magát.⁴

A jelentések patetikus hangnemben írnak a téeszek fejlődéséről, gyarapodásáról a mezőgazdasági politikában bekövetkezett fordulat után. Ha jobban szemügyre vesszük a jelentéseket, azt látjuk, hogy az egy főre eső birtokállomány néha igen csekély, s az állatállomány úgyszintén. Ennek oka, hogy a kollektivizálás kezdetén a magaura parasztok még nem törtek meg, nem léptek be, földjüket még nem adták le.

A birtokállomány kicsi voltára hívja fel a figyelmet a B.-A.-Z. megye története című könyv is. Az adatokat táblázatba rendeztem, és kiszámítottam az átlagos birok nagyságokat, a szakirodalom által is megerősített feltételezésem alátámasztására:⁵

Község, téész	Létsz. fő	Terület hold	Szőlő hold	Ló	Csikó	Szarvas- marha	Sertés	Barom- fi	Juh	Fő/ terület
Taktaharkány, Alkotmány	30	168		4	3	24				5,6
Szerencs, Lenin	49	396		8	1	65	50			8
Tiszalúc, Vörös Hajnal	101	720		10	11	69	62		280	7,1
Mád, Petőfi	25		12							2
Tállya, Vorosilov	45	72	21	2						2,6
Monok, Kossuth	166	545		10	1	23	98	34	240	3,2
Ond, Kossuth	54	338		8		24				6,2
Megyaszó, Kossuth	90	439		10	6	25				4,8
Alsódobosza, Petőfi	44	298		10	5	25				6,7
Mezőzombor, Új Élet	32	233		2	1					7,2
Legyesbénye, Első Megyei Tanácskozás	58	540		6	5	78	65			9,3

⁴ Závada Pál, Kulákprés, Budapest (Művelődés Kutató Intézet), 1986, 99.

⁵ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ő. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, Termelőcsoportok alakulása a járásban, 1950. Függelék: 1. Táblázat.

A szerencsi járás összességét tekintve egy-egy tagra 6,27 hold föld esett. Ne felejtjük el, hogy a tagoknak családjuk is volt. A fenti összeírást követő bizakodó beszámoló után, persze felhívják a figyelmet arra, hogy a szövetkezetbe való belépést gátolja a kulákok támadása.

A téeszek fejlesztéséről ütemterveket bocsátottak ki, amiben meghatározták a fejlesztés módszereit is. A már meglévő téeszek fiataljainak a gyűléseken beszélni kell arról, „hogymenyivel jobb és szebb lett az életük” (eredeti helyesírás).⁶

A létszámot persze egészen egyszerű módszerekkel is lehetett fejleszteni, a statisztika számainak növelése érdekében. 1951 áprilisában a mezőzombori tszcs ülésén, ahol beszámoltak arról, hogy „civakodás és hasonló dolgok között él a tagság”, egyszerűen kiadták a tagoknak, hogy fejlesztésüket be kell hozni a téeszbe.⁷

Ezek után a járásban a következő hónapra 12 db III. típusú tszcs alakult.⁸

A megalakuló téeszeket járási szintről próbálták ellenőrzés alatt tartani, mert a fejlesztés és a különböző eredmények nem voltak a nekik megfelelő szinten. 1951 májusában jelentették a szerencsi Lenin Tszcs-ről, hogy *a munkacsoportok csak papíron vannak megalakítva, a versenymozgalom nincs kifejlesztve*, „a barázdákban sok a gaz, és nagyon sűrűn van vetve, úgy hogy nem is tudnak közé menni, pedig még virágzik (a cukorrépa)”, és „a burgonya sincs helyesen megkapálva.”⁹

Úgy találtam, a parasztok erőszakmentes téeszbe-csabításának másik módszere a minta téeszek létrehozása lett volna. Ezek egyfajta Patyomkin-téeszek lettek volna, *azzal a céllal, hogy bizonyítsák a tsz magasabbrendűségét*. Az eredeti tervek szerint minden járásban létre akartak hozni egyet. A Szerencsi Járási Pártbizottság a nagyterületű tiszalúci Vörös Hajnal Tsz-t javasolta, és biztosította a szükséges beruházásokat is.¹⁰

1952. augusztus 20-án, a frissen kitalált alkotmány ünnepe alkalmából a járás kiadványban tájékoztatott *a kollektivizálás nagyszerű eredményeiről, s arról, hogy ez az egyedül járható út*. A járás területén ezen időszakra több mint 600 dolgozó parasztcsalád lépett a téeszekbe. Tarcalban 35 családdal két III. típusú téesz is alakult, a tiszalúci Új Életbe 30 család, Mádon 24 család lépett be, de az abszolút rekorder Megyaszó volt. Itt egy III. típusú és három I. típusú tsz alakult. A helyi Kossuth Tsz-be több mint 100 család lépett be. Augusztus 15-ére a falu 477 tag családdal szövetkezeti község lett. A szántók 75 százaléka szövetkezeti kezelésbe került. A négy téeszből három

⁶ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ö. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, Ütemterv a T. SZ. CS. Őszi fejlesztéséről, Szerencs, 1950. július 29.

⁷ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ö. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, Téeszcs-ülés jegyzőkönyve, Mezőzombor, 1951. április 29.

⁸ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ö. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, Járási jelentés, 1951. május 3.

⁹ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ö. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, Jelentés a szerencsi Lenin Tszcs-ről, 1950. május

¹⁰ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ö. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, MDP B-A-Z Megyei Bizottsága a Járási Bizottságoknak, 1952. április 2. Csatolva a járás válasza

alacsonyabb szintű, kevesebb kötöttséggel járó tszcs volt. A helyiek a községi párt-szervezetet a környékhez viszonyítva keményebbnek tartják, legalábbis így emlékeznek. A kiadvány egy helyi gazda járandóságait is felsorolta, e szerint *Beluscsák József munkaegységei fejében kapott 2540 kg búzát, 1200 kg árpát, 1680 kg kukoricát, 150 kg cukrot, 4800 kg szénát és 4800 Ft-ot. Ezen felül borsót, lencsét, burgonyát, zöldséget és gyümölcsöt kapott a csoporttól. Háztájiban tojást, tejet és zöldséget termelt, amiből biztosítani tudta családja kiadásait. Termékfeleslegével szabadon rendelkezik.* Hát mégis eljött Megyaszóra a Kánaán! A fenti felsorolás hitelességét kezdetben kétségbe vontam a többi irat tükrében – a dokumentumok szerint ebben a faluban is panaszkodtak a munkaegységek kifizetésére –, amíg egy másik iratból rá nem jöttem, hogy Beluscsák József a Kossuth tszcs vezető pártfunkcionáriusa volt. „Dolgozó Parasztok! Látjátok, hogy a mezőgazdálkodás egyedül helyes útja a szövetkezeti gazdálkodás és ezen az úton biztosíthatjátok magatoknak a gondtalan életet és népünk felemelkedését.” – Mindezt a nyomorúságos 1952-es esztendőben, amikor nemhogy a vetőmag, de még a betevőnekvaló sem maradt meg.

A kiadvány második fele arról szól, hogy *a járás a begyűjtésben és adózásban is élen jár.* Tudjuk, az adót milyen módszerekkel hajtották be, pl.: a cséplőgép alóli beadást szigorúan ellenőrizték a népművelő brigádok, *akik felvilágosították a földműveseket a beadás mielőbbi teljesítésének hasznáról.* „Ennek a példamutató helytállásnak az eredménye, hogy járásunk a megye 13 járása közt folyó versenyben a negyedik helyről első helyre emelkedett és a járási beadási terv 118,5 százalékos teljesítésével országos versenyben a második helyre emelkedtünk. A mi járásunk minden becsületes beadójának igazi öröme ez, mert a mi járásunk népe ezen keresztül bizonyítja Kormányunk nagy Pártunk a Magyar Dolgozók Pártja és szeretett vezérünk Rákosi elvtárs iránti hűségét és őszinte szeretetét. Kit nemzetgyűlésünk most választott meg a miniszter tanács elnökévé” (eredeti helyesírás).

Persze, *bár a járás teljesítette a tervet, községi szinten vannak elmaradások, ezért nem szabad elbizakodni.* Az első három község a versenyben Tiszaladány, Taktaharkány és Megyaszó lett. A sorrendből briliáns logikával azt a következtetést vonják le, „hogyan különösen az utolsó 10 község dolgozóinak és vezetőinek van még mit behozni a lemaradásból, hogy a szegényteljes hátsó helyről előbbre kerüljenek. Az elsőeknek meg azért, hogy a hátsók utol ne ériék.”

Az új célok is megfogalmazódnak. A szabadpiaci jogok visszaszerzése érdekében, „a kulákok nyíltabb leleplezésével” *a hátralékok pótlása, valamint szeptember 19-ig, a járásban született Kossuth születésnapjának 150 éves évfordulójáig teljesíteni a harmadik negyedéves tervet.* Valószínűleg többek elátkozhatták Kossuth születése napját még a derék monokiak közül is, nemcsak a járás többi falvában élők. Ezenkívül a vezetés a „több gabonát a hazának” országos jelszava mellé felvette a *több tojást, baromfit, hizott sertést, vágómarhát és tejet a hazának jelszavakat.*¹¹

¹¹ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ő. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, A járásbizottság kiadványa az alkotmány ünnepén, 1952. augusztus 20.

A birtokos parasztságot nem a felsorolt módszerek, hanem az erőszak, az elkeseredés a kilátástalanság hajtotta a tsz-ekbe. A tsz-ek száma a Sztálin halálát követő fordulatig növekedett. Az 1953. január 1-i jelentés szerint számuk így alakult:¹²

Típus	Técszcsék száma	Családok száma	Tagok száma	Terület (hold)
I.	14	720	740	5600
III.	19	990	1219	6956
Önálló	4	283	419	1918
Összesen	37	1993	2378	14474

A técszbe kényszerítés fontos eszköze volt a tagosítás is, amikor is, hogy a tsz-földek egy táblában legyenek, a magánbirtokosokét önkényesen elvették, s távolabbi, esetleg rosszabb minőségű földet kaptak. Ezzel elveszett a hosszú távú földműves tevékenység alapja, a földbirtok állandóságába vetett hit.

A járásból csak egy konkrét példát találtam, s az már az eset felülvizsgálatáról szól, de jól bemutatja, hogy a járásban is az országos folyamatokkal megegyező módon zajlottak az események.

Az alábbi tagosítási eset Tarcalon történt, nem jelzett időpontban. A felülvizsgálatot Tóth István, a megyei tanács vb-titkára végezte. Az eredeti „tagosítási jegyzőkönyv szerint mindössze 11 dolgozó paraszttal nem sikerült a megegyezés”, az 546 érintett közül. Azonban „a helyszíni eljárás tapasztalatai azt mutatják, hogy a megegyezés csak látszólagos volt”. Az érintetteknek nem kell a kiutalt 250 hold „vízjárta, nedves terület”. Mivel ilyen földeken nem tudtak termelni, Tóth István adó- és beszolgáltatási kedvezményt szeretne elérni számukra.¹³

Már említettem az 1951 áprilisi mezőzombori tszcs-ülést, ahol a jegyzőkönyv szerint *a tagok között civakodás és hasonló dolgok fordulnak elő*. Ez nem volt egyedi jelenség, a szövetkezetek rengeteg problémával küzdöttek. A cselédekből, birtoktalankból, törpebirtokosokból szerveződött szövetkezetek tagjai egyszerűen nem értettek a gazdálkodáshoz. A nagygazdákat és a birtokos parasztokat, akik értettek hozzá, háttérbe szorították, képzett agronómus pedig nem volt elég. Nem volt műtrágya, munkagép, vetőmag. A munkaegység alapú elszámolás nem motivált, a munkamórál és a termelékenység alacsony volt. A belépés körülményeire a kényszer, az erőszak volt jellemző. Nem csoda, hogy az 1953-as fordulat után megindult a tsz-ek felbomlása.

¹² BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ó. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, Mika István járási titkár jelentése, 1953. január 1.

¹³ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ó. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, B-A-Z megyei Tanács VB. Mezőgazdasági Osztály Földbirtok-rendezési Csoport, A tarcali dolgozó parasztok sérelmének orvoslása, Kivizsgálta Tóth István a Megyei Tanács VB. titkára. 1953. december 31.

Ebben az évben meghalt Sztálin. Persze közvetlen összefüggés aligha van a két eset között, március 11-én azt jelentették, hogy a „megyaszói Béke Tszcs-nél nincs minden rendben, mert a(...) tagok nem vették ki részüket a mezőgazdasági munkából aktívan és a vetéssel is eléggé lemaradtak.”¹⁴

Hogy megértsük, milyen viszonyok lehettek egy korabeli tsz-ben, nézzünk bele egy ez év júliusából való téesz-elnök elleni feljelentésbe. A Kossuth tsz vezetősége összegyülekezett, *s arra jutott, hogy nem hajlandók tovább együtt dolgozni Nagy Károly elnökkel.* El is küldték Beluscsák Józsefet – vele már találkoztunk –, a tsz üzemi párttitkárát Szerencsre, hogy járjon el az ügy érdekében. A járás mezőgazdasági osztályán előadta, *hogy az elnök a párt utasításait nem nézi semmibe, lebecsüli a párt vezetőségét.*

Az 1952 őszen elkezdett baromfiólat nem fejezte be, ezért 1300 naposcsibe elpusztult. A háztáji földeket későn, s akkor is koma-sógor alapon osztotta ki. 20 holdat parlagon hagyott, ezt már másodszer kell szántani a csoport jövedelmének rovására. A sürgős mezőgazdasági munkák idején saját háztáji földjeit a kertészeti brigáddal kapáltatta be 5 liter sörért. 2,5 hold répa nem lett kiegyelve, ezért teljesen tönkrement. A cukorgyár az ezért járó előleget nem fizette meg, így a tagok nem kaptak munkabérek előleget. Tehenének kész szecskát hordat.

A brigádokkal nem törődik, 10 hold napraforgó még lábön van, pedig a beadás még nincs teljesítve. „Ha a vezetőség rámutat a hibáira, reakciósnak nevezi őket és asztalveréssel intézkedik.” A kaszálással nem törődött, ezért 2000 mázsa takarmány tönkrement. Kukoricavetés idején szalmát hordatott a tagokkal, ezért bizonyos mennyiségű (olvashatatlan, hogy mennyi) kukorica tönkrement. A kapás területeket rosszul osztotta fel, ezért azok a családok, akiknek nem elég, kénytelenek bérelni. A tsz-be 8 holddal érkező Merz Dánielnéval szerelmi viszonyt akart folytatni, s azután, mivel Merzné ellenállt, folyton üldözte. Merzné ezek után addig nem hajlandó dolgozni a tsz-ben, amíg Nagy Károly az elnök. A gépi kapálást elutasította, emiatt a növényápolási munkákat komolyan hátráltatta. A felgyűjtött lucernát hagyta tönkremenni, mivel nem hordatta be, a kár 200 q-ra rúgott. A múlt évi búza-járandóságát 80-ról, 180-ra hamisította. A hízóknak nincs megfelelő helyük. Aratáskor a brigádokat rosszul szervezte meg. Nem küldött zsákokat a kombájnokhoz. Egyéb hibái is voltak. Beluscsák szerint a munkafegyelem meglazulásáért is felelős, ugyanis „egy pártgyűlésen azt mondta a tömeg előtt, hogy egy nadrágom van, ezt is a kuláknál kerestem, bolond, aki dolgozik”. „Több esetben a tsz-irodában részegen jelenik meg.”

Ezeket még ezzel tetézte: „A párthoz való helytelen magatartását igazolja az is, hogy tsz-elnök léte egy pár héttel ezelőtt született gyermekét pappal kereszteltette meg, a többi gyermekét pedig a figyelmeztetés ellenére is beírta hittanra.” – Ezzel aztán politikailag is támadhatóvá vált. A tsz vezetősége kérte leváltását, valamint azt, hogy „a helytelen rágalmak miatt tavaly ősszel leváltott Kiss Sándort, aki egyébként csoportunk egyik legjobb tagja jelenleg is, kell megbízni az elnöki funkciók ellátásával,

¹⁴ BAZML XXXV/1. 85. f. 41. ő. e. Népmvelők tapasztalatairól, Jelentés a Járási Bizottság ülésére, 1953. március 11.

ellenkező esetben a laza fegyelem, a hiányos vezetés, a csoport széttűllését fogja hozni magával.”¹⁵

A tsz-ek felbomlása el is indult. A titkárok sorra küldték jelentéseiket ezzel kapcsolatban. Az 1953. augusztus 29-i helyzet a következő volt: *a felbomlás veszélye fenyegette a megyaszói Kossuth és Béke Tsz-eket, az alsódobszai Búzakalász, a szerencsi Lenin, a tállyai Vorosilov, a mezőzombori Béke, a csobaji Éberség, a báji Béke, a taktakenézi Forradalom Tsz-t. A jelentés szerint a szakmai vezetés közepes, de szaktudásukat nem tudják érvényesíteni a szakképzettek sem, a munkaszervezés elmaradottsága miatt.* „Általában az elnököknél hiányzik a szaktudás.” (...) „A politikai vezetés nem kielégítő.” *A vetési munkák nehezen indulnak, mivel a tagok a feloszlásra várnak, Csobajban már a vetőmagot ki is osztották egymás között.*¹⁶

Mika járási titkár 1953. október 1-jei jelentéséből megismerhetünk egy másik visszacsapást, ami elvette a földművesek kedvét a mezőgazdálkodástól, nevezetesen azt, hogy *az alacsonyabb típusú tsz-eknél a tagok nem arról a területről arattak, amit szántottak és trágyáztak. A jelentés szerint a meg nem nevezett egyik I. típusú tsz tagjai követelik vissza a földet, de legalább azt kérik, hogy amelyik földet szántják és trágyázzák, arról is arassanak, ne nyílhúzás alapján döntsék el ezt. Példaként Juhász Józsefet hozza fel, aki negyven szekér trágyát hordott földjére, elvégezte az előírt 22 cm mélysántást, aminek eredményeként 12 q termett rajta, de azon amit ő kapott csak 7 q.* „Történeljék bármi velünk, de így nem kezdjük meg a szántást” – mondta Juhász József. Ebben a jelentésben írt arról is Mika, hogy *a zömöt meggyőzték, hogy csak azért, hogy mindenki megkapja a saját földjét, nem lehet feloszlani a tsz-t.*¹⁷

Feloszlatási kérelmeket is találtam, melyben hosszabban-rövidebben felsorolják a feloszlátás okait. A taktaharkányi Béke Tszcs tagsága a közgyűlésen egységesen a feloszlátás mellett volt az 1953. július 14-ei ülésen. Ez a forrás arra is rávilágít, hogy közvetlenül milyen események bátorították fel a parasztságot a kilépésre. „Folyó hó 4-én Nagy Imre miniszterelnök és folyó hó 11-én Rákosi Mátyás elvtárs által elmondott beszédek alapján a tszcs-ból már a folyó gazdasági év végével egyesek is kiléphetnek, de a tagság többségi határozata révén a tszcs fel is oszthat. (...) Nagy Imre és Rákosi Mátyás elvtársak beszédeikben hangsúlyozták a kizárólagos önkéntesség elvét, mely a tszcs alakulásakor nem érvényesült eléggé. Most elhatározásunk meggondolt és befolyásmentes, annál is inkább, mert az erőszak alkalmazását az említett beszédek – melyekben most már bízhatunk – semmilyen körülmények között nem tűrik.” (Sic!) Ezután leírják, hogy *szertintük egyéni gazdaként jobban építhetik a szocialista hazát.* Ráadásul „Nagy Imre és Rákosi Mátyás elvtársak az egyéni gazdáknak is messze menő támogatást ígértek”. Elgondolásaik alátámasztására közölték, hogy *az 1951-et,*

¹⁵ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ó. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, Jegyzőkönyv, Szerencs, 1953. július 11.

¹⁶ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ó. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, Viskevits Elemér titkár, Jelentés a felbomló téeszekről, 1953. augusztus 29.

¹⁷ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ó. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, Mika István járási titkár jelentése, 1953. október 1.

a tsz-szervezést megelőző években jobb volt a termésátlaguk. Kéri a sürgős intézkedést, hogy az őszi munkákat már a saját földjükön tudják végezni, hogy újabb bizonytalan évek ne menjenek neki. „Eddig a földet csak átmeneti vagyonnak tekintettük, mivel minden évben más-más helyen kaptuk azt meg, s bizony nem műveltük, nem gondoztuk, sokan talán elhanyagoltuk. Még ha ugyan azt a földet műveljük évről-évre, a gondozása következetes és folyamatos lesz, nem lesz elhanyagolva, kizsákmányolva a föld, mert mindenki véglegesen a magáénak érzi. Kérjük továbbá, hogy a visszamérendő földeket lehetőleg a tagosítás előtti helyen adják ki, mivel erre nagyrészt mód van, hogy annál jobban, nagyobb szeretettel munkálhassuk azt meg.”

A szöveg többszöri visszatérő eleme a visszaadás sürgetése. A föld szeretete, az önálló gazdálkodóként való működés utáni vágy megmaradt. Az irat stílusa miatt is felüldülést jelentett, hisz néhány kötelező formulától eltekintve, természetes, szép, ízes, irodalmi nyelvünk alapját adó felső-tiszai nyelvjárásban íródott, nem a korszakra jellemző, kellemetlen, állandóan formulákkal dobálózó hivatalos stílusban.¹⁸

A megyaszói Petőfi Tszcs tagjai sokkal rövidebben fejtik ki véleményüket. Ők is hivatkoznak az említett beszédekre, a visszamérés gyorsaságának fontosságára, hogy többet termelhessenek a nép államának. Indoklásuk azonban csak egy pontból áll: „A közös gazdálkodást azért mondják fel a tagok, mert ezelőtt egy évvel, mint jó barátok, testvér, rokon, alakították meg a Petőfi csoportot, ugyanezek az emberek a mai napon már egymásnak megöelő ellenségei, tehát így a közös gazdálkodásban jó munkát nem lehet végezni.”¹⁹ Röviden: Közös lónak túros a háta.

A megyaszói Sallai Imre Tszcs tagjai arra hivatkoztak, hogy *nem gondozták úgy a földjüket, mint azelőtt*, „várva azt, hogy mikor lesz kénytelen saját földjét elhagyni”. „Aztán pedig jött a csoportokban az egyenetlenkedés az osztozkodások alkalmával, mert mindenki csak a jót szerette volna, azt pedig nem lehetett megtenni, mert ahova a nyila esett, oda kellett jutni.” Lentebb így folytatják: „sok volna a panaszokat leírni, de száz szónak is egy a vége, a nép – a tagság – legnagyobb kérélmé az, hogy a csoportból való kilépését szíveskedjék engedélyezni, hogy egyénileg dolgozhassunk, még pedig ki-ki a saját földjét szeretné visszakapni.” Ez az utolsó gondolat utal arra, hogy a parasztokat a földjükhöz érzelmi szálak is fűzték, különösen az öröklött birtok elvesztése okozhatott törést.²⁰

A megyaszói Béke Tszcs kérélmét is megtaláltam. Ez a legrövidebb, lényegre szorító irat. A várhatóan magasabb termelékenységre és a köztudomású problémákra hivatkoznak.²¹

¹⁸ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ő. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, A taktaharkányi Béke Tszcs kérélmé a Földművelésügyi Minisztériumhoz, 1953. július 18.

¹⁹ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ő. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, A megyaszói Petőfi TSZCS kérélmé a Földművelésügyi Minisztériumhoz, 1953. október 1. előtt, pontos dátum nincs

²⁰ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ő. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, A megyaszói Sallai Imre TSZCS kérélmé a Földművelésügyi Minisztériumhoz, 1953. július 18.

²¹ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ő. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, A megyaszói Béka TSZCS kérélmé a Földművelésügyi Minisztériumhoz, 1953. július 16.

A feloszlás elfogadása még nem jelentette a gyors önállósodást. A feloszlott megyaszói Petőfi Tszcs egykori tagjainak nem tudták birtokba adni földjeiket, mert a kijelölt napon jöttek rá, hogy a térképet magával vitte a Megyei Tanács Földrendező Csoportjától kiküldött munkálatokat végző elvtárs. Mire visszavitte, a földeken már elkezdték a határjelző karók kidobálását. „Így húzták-halasztották a kiadást, amiért felelősségre vontuk a Járási Tanács Mezőgazdasági Osztályát, ők pedig a Megyei Tanácsra hivatkoztak.” Tehát a hátráltatás tudatos volt, mégpedig a fentiek szerint megyei szintről eredt, de a jelzőkarók kihúzását valószínűleg a helyi emberek vitték véghez.²²

1953 októberére a járásban két tsz oszlik fel teljesen, a többi tsz-ből kilépések történtek, őket elszámoltatták. A feloszlóban lévő megyaszói Béke és Kossuth Tsz-eknél a folyamatot sikerült megállítaniuk.²³

Az év végi kimutatás szerint, a helyzet a következő volt²⁴

Megmaradt tagok	Kilépett tagok	Megmaradt föld	Kivitt föld	Tsz-ek eredetileg	Gyengén működők	Felbomlott
1258	674	10976	4456	37	8	4

Ezek szerint a tagok és a területek harmada kikerült a szövetkezeti rendszerből, míg a tsz-ek szintén harmada bomlott fel vagy működött gyengén, ami nagyjából azt jelentette, hogy erőnek erejével tartották össze. Lássuk, milyen módszerekkel.

Az egyik az volt, hogy kádereket küldtek ki, akik feladata a parasztság tsz-ekben tartása lett volna. Ha megnézzük a róluk szóló jelentéseket, nem csodálkozhatunk, hogy ez nem sikerült.

Taktaharkányba Szilágyi elvtársat küldték, aki csendes, jóindulatú káder volt, „csak október elején nem tudta leszerelni a tömeges megmozdulást”.

Alsódobszára Sidlovics elvtárs érkezett, „a 47 kilépő tagokkal is beszélget állandóan, de az eredmény nem sok, kivéve 3–4 ingadozik” – jelentik róla. „Az elvtárs éberén figyeli az ellenség hangját, és a tagságnak megmagyarázza, hogy ne hallgassanak az ellenség hangjára.” Sajnos azonban Sidlovics elvtárs sem volt tökéletes, ugyanis „két ízben őt is látták, hogy többet ivott, amit el sem ismert,” és „eléggé kényelmes, úgy érte, hogy ha szabadnapon volt, nem igyekezett vissza, 1 nappól egy és fél lett.” „Ezt figyelmeztetés után is egyszer megcsinálta.”²⁵

Megyszóra Kupcsik elvtárs érkezett a Szerencsi Cukorgyártól. *Harcosan végezte*

²² BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ó. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, Mika István járási titkár. Jelentés a téészből kilépett tagok helyzetének tisztázásáról, 1954. január 20.

²³ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ó. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, a Járási és Megyei TSZ Megerősítő Bizottság terve, 1953. október 12.

²⁴ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ó. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, Kimutatás a Szerencsi járás téészeiről, 1953 vége

²⁵ BAZML XXXV/1. 85. f. 23. ó. e. Vélemény a téész megszilárdítására küldött személyekről, Mika István, Véleményezés, 1953. október 3.

*munkáját, elbeszélgetett azokkal a tagokkal, akik nem jártak rendszeresen dolgozni, vagy ingadoztak a bennmaradás ügyében. A helyszínen, munka közben is felkereste a tagokat. No, de Kupcsik elvtárs is hibázhatott. A jelentés szerint nem eléggé türelmes, ellenben indulatos, a tagok többször észrevették, hogy nem józan, és az ivást nem is hagyja abba. Ruzskai elvtárs a Mádi Vegyes Ásványbányától szintén Megyaszóra érkezett. A jelentés szerint Ruzskai elvtárs csendes, politikai végzettsége gyenge, 3–4 dolgozónál többet nem tudott meggyőzni. Mika István járási titkár visszaküldésre javasolta őket.*²⁶

Honnan voltak a járásnál pontos információk a járás 26 községének kilépőiről, honnan tudták, hova kell kiküldeni kádereiket az ingadozók megtartására? Nos, a helyi jelentéseken kívül volt egy másik, közvetve maguktól a feloszlatusukat kérő tsz-ek tagjaitól érkező forrásuk is. Hogyan? Oly módon, hogy a Földművelésügyi Minisztériumba címzett feloszlatusi kérelmeket a Megyei Bizottságtól visszaküldték a járási titkároknak, hogy „a meglazult termelőszövetkezetek megerősítése érdekében végzett munkájukban felhasználják”. A titkárok arra is felhívták a figyelmet, hogy „a jegyzőkönyveket ne hozza az illető termelőszövetkezet tudomására, mivel ennek még most nem volna jó kihatása.”²⁷

A tsz-ek megszilárdítására 5 hónapos tervet készítettek a szerencsi járásban. Ennek sarkalatos pontja az volt, hogy *minden tsz-ben pártszervezetet kell kialakítani, ahol szocialista öntudatra kell nevelni*, ugyanis a tsz „tagság jó része még nem érzi magáénak a Tszcs-t.” „Rossz a munkafegyelem s lopják, rongálják a közös vagyont,” mivel a „szocialista öntudat (...) nagyon alacsony.”²⁸

*A megerősítés érdekében elhatározták, hogy a gyengébb tsz-ekből kikerült, kiemelt tagokat a tsz megszilárdítása érdekében vissza kell helyezni, valamint újra elővették a minta-tsz-ek kialakításának gondolatát is.*²⁹ Járási szintről meg is érkezett a válasz, amiben immáron nem egy, hanem három minta-tsz jelölt is volt. Ezek a taktabáji Béke, a tokaji Kossuth és a tiszalúci Vörös Hajnal Tsz-ek voltak.³⁰

A helyzet 1954 tavaszán sem javult. A szövetkezetekben vetőmaghiány volt, búzából, árpából, vetőburgonyából, lóheréből és lucernából. Ezen kívül Taktaharkányban, Ondon, Tállyán, Tarcalon és Bodrogkeresztúron nem tudtak előleget fizetni.³¹

²⁶ BAZML XXXV/1. 85. f. 23. ó. e. Vélemény a téves megszilárdítására küldött személyekről, Mika István járási elnök, Véleményezés, 1953. október 29.

²⁷ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ó. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, Juhász Péter MB. titkárság, Tszcs feloszlatusi kérelmek másolatai a járások számára, 1953. augusztus 27.

²⁸ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ó. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, Mika István járási titkár, A tsz megszilárdításának 5 hónapos terve, 1953. október 25.

²⁹ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ó. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, Bodnár Ferenc a Megyei Mezőgazdasági Osztály vezetője a járásoknak, 1954. május 3.

³⁰ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ó. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, Mika István járási titkár, Válasz a minta-tézesekkel kapcsolatban, 1954. május 14.

³¹ BAZML XXXV/1. 85. f. 93. ó. e. Termelőszövetkezetek szervezésének, fejlesztésének, megszilárdításának és tagosításának az iratai, Jelentés a tsz-ek tavaszi munkára való felkészültségéről, 1954. március 19.

Úgy gondolom, a tsz-ek teljes felbomlása csak idő kérdése lett volna, ha a politika nem szól bele, mint ahogyan az ország kádári kollektivizálása is politikai nyomásra jött létre.

Ez nem azt jelenti, hogy a magyar parasztság alkalmatlan a kollektív munkára, hanem azt, hogy a szövetkezetek kialakulásának természetes folyamatnak kell lennie, hisz szükség van rá a versenyképesség megőrzése miatt, a vetőmagbeszerzés, -értékesítés stb. érdekében. Mint ahogyan Dániában működik, ahol még saját bankjuk is van. A téves köztudattal ellentétben a kádári mezőgazdálkodás fénykorában is csak az egy főre eső gabona és hús előállításában voltunk világszínvonalon, és akkor is az egyéni gazdálkodás volt a termelékenyebb.³² Nem szabad szövetkezetellenesnek lenni, hisz apró földeken sokkal nehezebb a kifizetődő gazdálkodás, megfelelő termékszerkezettel, nem szocialista körülmények között, nyereségorientáltan sok szövetkezet jobban megállja a helyét, mint az egyéni gazdák.

---

³² Juhász Pál, Zsákutcában van-e a magyar mezőgazdaság? Replika 1988/1, 197–211.

Akit érettünk tövissel megkoronáztak

Demeter István grafikája

Beteg és fogyatékos gyermekek hitoktatása

A gyermekorvoslás Miskolc városában jelentősnek mondható orvostörténelmi múltra tekinthet ugyan vissza, de igazán nagy formátumú – minőségi és mennyiségi – fejlődés ezen a területen csak a II. világháború utáni időszakban, dr. Kostyál László egyetemi magántanár Kassáról Miskolcra költözésével következett be, akit túlzás nélkül lehet itteni iskolateremtő mester-professzornak is nevezni.

A tájékoztató írás, melyet az olvasó „itt és most” kitüntethet figyelmével, arról szeretne néhány gondolatot közölni, hogy milyen pedagógiai tapasztalatok voltak a 70-es évek második felétől működő Gyermek Egészségügyi Központban létesített általános iskolában, ahol a teljesebbnek remélt gyógyítási paletta kialakítása keretében már a kezdetektől fogva hitoktatás is folyik.

A beteg gyermek nehézségeinek a fentiek szerinti komplex megközelítése a gyakorlatban azt jelenti, hogy a közelben, a Szentpéteri kapu „túloldalán” működő 10-es számú Petőfi Sándor Általános Iskola igazgatósága és tantestülete már szinte kezdettől fogva szervesen és természetes módon belefolyt a kórházban folyó gyógyító munkába. A kórházban élő-gyógyuló gyermekek délelőttönként vizsgálatokon, kezeléseken, terápiás eljárásokon kell, hogy átessenek (akár műtéteken is!), azonban a délutánjaik szabadok. Ezt a szabadidőt arra használják, hogy majdnem a „külső életükben megszokott módon” iskolai tanulmányokat folytatnak, az említett iskola tanárainak irányításával.

Ezt a felépítési keretet még tovább „cifrázza” két körülmény: a kórházban gyógykezelt-ápolat gyermekek egy része – miskolci lakos lévén – a kezeléseik és az iskolai tanórák után a városi busszal naponta otthonába utazhat, másik részük viszont – egészségi állapotuktól függően – péntek délutánonként mennek haza vidéki-megyei otthonukba. Vagy bejönnek értük a szüleik kocsival, távolsági busszal, vagy mentővel rendszeresen hazaszállítják, és természetesen hétfőn reggel vissza is hozzák őket.

A fentiekben vázolt, látszólag mellékkörülmények révén a gyermekbetegek – akiknek nagy részük bizony igen súlyos beteg(!) – gyógyulásához az intézmény már a kezdetek kezdetén is ideális föltételeket teremtett, aminek azután olyan következményei lettek pozitív értelemben, hogy szinte „csodával határos gyógyulások történtek”, de mindenesetre a gyermekek nagy része annyira megszereti az intézményt, hogy „sírva távozik”, nem is akarván itthagyni azt.

A hitoktatáspedagógiai tapasztalatokat teljesen egyedinek és egyedülállónak gondoljuk, hiszen egy hittanóra a GYEK-ben lényegesen mást jelent, mint az egészséges gyermekek iskoláiban, de tartalmilag ugyanaz: együttélésre tanítást Istennel imában-szentségekben. Különösen a nagy bajok, a testi-lelki betegségek szomorú időiben.

Az Egri Főegyházmegyei Hatóság a 70-es évek elejétől adományozott önálló plé-

bániai jogkört a miskolci Minorita-templomnak, létrehozva a Nagyboldogasszony-plébániát. A Szentpéteri kapui megyei kórház, s így a GYEK is ennek a plébániának a hatáskörébe tartozik.

A kórházi iskolában történő hittanoktatás hordoz néhány olyan egyedi stílusjegyet, melyet a főegyházmegyei hitoktatási konzultációs szakemberek is meglepődve ismerhettek meg egy-egy hittanórán történő hospitálás alkalmával.

1. Az oktatott gyermekek a már korábban leírt „jövés-menésen” túl is jönnek és mennek. S akár az egyik, akár a másik eset történik, a hittanárnak örömmel és szeretettel kell reagálnia mindkettőre. Hiszen ha belép egy gyermek a hittancsoportba, az nagyon jó, mert a gyermek és a szülei ezzel is jelzik: igénylik Isten segítő szeretetét és jelenlétét a gyermek számára a sokszor keserves-fájdalmas kórházi napok-hetek-hónapok-évek idején is. Ha pedig távozik, az szintén jó, mert az azt jelenti: remélhetőleg a gyógyulás útjára lépett.

2. Különböző vallású gyermekek vannak a hittancsoportban, s előfordult már sok hitetlen szülő gyermekével is, hogy kórházi kezelése alatt igényelte a hitoktatást, sőt egy ideig muzulmán gyermek is jött hittanórára.

3. A gyermekek kora nagyon eltérő, néha az első-másodikostól kezdve a nyolcadikosig terjedő korosztályokba tartozókat is tanítanunk kell.

4. Sajnos a gyermekek nagy része átmenetileg, hosszú időre, esetleg véglegesen nem tudja használni a végtagjait, s ez főleg a kéz használatának akadályoztatásában okoz komoly pedagógiai gátló körülményt. Hiszen írni még csak-csak tudnak valahogyan, de rajzolni már majdnem biztos, hogy nem, pedig a rajzolással való hittantanítás, kifestőfüzetek használata főleg a kisgyermekek oktatásának fontos eszköze lehet.

5. A gyermekek templomba járásra szoktatása speciális tapintatot igényel a hitoktatótól, hiszen járáskészségük, önállóságuk többszörösen is korlátozott. Nagy részük tolokocsihoz kötött, önálló helyváltoztatásra képtelen, s szüleiük sokszor abban már nem segítik a gyermeket, hogy templomba is eljusson.

6. Nem utolsósorban igen nagy önfegyelmet igényel a hitoktatótól, hogy ne érzékenyüljön el, ne hatódjék meg a gyermekekkel való kapcsolattartás, tanítás folyamán. A gyermekek az egyébként igen nehéz egészségi állapotukat teljesen természetesnek fogják fel, így előnytelen pedagógiai hatást eredményezhetne egy megrendült, könnyeivel küszködő hittanár. Nem túlzás talán azt állítani, hogy egy hitoktatónak ezt a követelményt a legnehezebb teljesítenie.

Hogyan is zajlik egy hittanóra ezek között a gyermekek között a GYEK-ben?

Először is a gyermekeket „be kell tolni” egy nagy előadóterembe a többi közismereti óra után, mert a hittanóra az utolsó, 17-től 17.45-ig. Ezt vagy a nővérek-orvosok végzik vagy a hittanár, vagy mindannyian, sőt, néha a beteg gyermekek egymást is tolják a toloszékeken. Ekkor persze még zaj van és „rendetlenkedés” a beteg gyermekek szintjén és módján. Szeretettel figyelmeztetjük őket a jó viselkedésre, a jó Isten segítő figyelmével. Ha végre csend van, imádkozunk, többnyire az Úr imádságát, a Miatyánkot. Persze a gyermekek többsége sem fölállni, sem letérdelni nem tud, a kezét imára összekulcsolni szintén nem. Megmutatjuk a kereszttvetést és az illő tisz-

teletre, az Istenre figyelésre is utalunk, azt sugalljuk. Protestáns gyermekek is vannak közöttük, a keresztség nekik „nem kötelező”.

Ezután utalunk a magunk mögött hagyott vasárnap ünnepi tartalmára, mindig elolvassuk az arra a vasárnapra rendelt evangéliumot a Bibliából – katolikus módon. Utalunk arra, hogy az ünnepen ezt a „tisztelendő bácsi” olvassa, szent helyen, a templomban, ahol mi sajnos most nem lehetünk jelen. Megbeszéljük az ünnepet, az evangéliumot.

Az ünnepi időszakok mindig hosszabb időt kapnak, akár több órát is, legtöbb esetben videofilm-vetítéssel. Minden órán van énektanulás: az ének szövegét nagy betűkkel fölírjuk a táblára, majd együtt elolvassa „betanuljuk”. Ezután az éneket a hittanár előéneklí. A gyerekek egy része figyelí a dallamot, s a fölírít szöveg szerint utánaéneklí. Néhány gyerek tud furulyázni, ismeri a kottát is, azt neki kézbeadjuk, ő így segítí a hittanórán az énektanulást.

Minden órára igyekszünk „becsempészni” valamilyen tartalmi tanítást: a tízparancsolatot, a szentségeket, az imákat, az egyházzal kapcsolatos elemi tudnivalókat. Figyelmeztetjük a gyermekeket az élet fontos helyzeteiben a kereszteni ember viselkedésmódjára, tehát az erkölcs legalapvetőbb normáit is igyekszünk megbeszélni. Kitérünk néha arra, „hogý van ez a katolikusoknál, hogý a reformátusoknál” stb. A záró ima legtöbbször az Üdvözlégý Mária, de igen gyakran valamilyen esti, „elavás előtti” ima is. Mindent összevetve: a beteg (legtöbbször mozgásbeteg-béna, esetleg ideg-sérült) gyermekek hittantanításának legfőbb eszköze a szó, a dal, a zene, a film, a vizualitás.

A lényeg: az Isten világához való közelítés a betegség (gyermekbetegség, ami különösen iszonytató!) időiben.

Orvos, tanári kar, hittanár egy véleményen van abban, hogý a beteg gyermekek hittanra oktatása mentálisan komoly eredményeket hordoz a gyorsabb gyógyulásban, s abban, hogý a gyermek tanulmányi előmenetelében ne maradjon el. Ennélfogva: a miskolci Gyermekrehabilitációs Intézetben a leírt orvosi-pedagógiai próbálkozást egyedülállóan hasznosnak és lélekformálónak lehet minősíteni.

Tantum ergo

Manapság is, mikor a katolikus szertartásokban egyre ritkábban hangzik fel a latin szó, az Oltáriszentség dicséretét még mindig latinul énekeljük. Az újabb imakönyvekben már nincs is benne a szövege, így hallás után tanuljuk meg jól-rosszul, aztán a dallamnak engedve itt-ott el is torzítjuk a kiejtést, a szöveg magyar jelentéséről meg fogalmunk sincsen. Nem szükségtelen hát átgondolni, különösen most, az Oltáriszentség évében, hogy mit is éneklünk.

Tantum ergo sacramentum veneremur cernui – így kezdődik a „tantumergo” – ahogy emlegetni szokták. Ez valójában két szó, ejtsük külön! Az *ergo* (hosszú ó-val), ahogy néha magyar mondatban is használjuk, azt jelenti, hogy *tehát*, de itt most inkább csak buzdítás a felszólításhoz, amit a *venerari* = imádni ige tövének á-ja helyére lépő é fejez ki. *Veneremur* – ez a coniunctivusi alak az ergo-val együtt leginkább *hát imádjuk!* jelentéssel adható vissza. Hogy mit imádjunk, azt a sor első és harmadik szava fejezi ki: *tantum sacramentum*, azaz *ily nagy*, magyarosabban: *ezt a nagy szentséget*. A többes számú alanyra utaló, többes számban lévő *cernui* a *cernuus* melléknévből származik, melynek szótári jelentése: fejjel előre bukó, ami itt a szövegkörnyezetnek megfelelően *leborulónak* értendő. Ezt az állapotot kifejező melléknévet, ahogy hasonló esetekben szoktuk, határozói igenévvel fordítjuk, tehát *leborulva* lesz a magyar megfelelője.

A második mondat: *Et antiquum documentum novō cēdat ritui*. A *documentum* szó ma is használjuk, ráadásul eredeti jelentésében, amit ide is behelyettesíthetünk: *írás*. Az *antiquum* (qu-val írva, kv-val ejtve) a jelzője a *documentum* szónak, jelentése az, amit az antik szavunk takar: *régi*. „És a régi írás” *cēdat*, vagyis *adjon helyet*, mert ez is coniunctivusi alak a *cēdō* igéből. Hogy minek adjon helyet, azt az ige mögött lévő főnév: *ritui* és az előtte lévő melléknév: *novō* fejezi ki, a *ritus* (= szokásrend) és a *novus* (= új) részesesete, vagyis: *az új rendnek*.

A harmadik mondat így hangzik: *Praestet fidēs supplemētum sēnsuum defectui*. Az ae-vel írt és é-nek ejtett *praestet* a *praestāre*, vagyis elöl állni, tanúsítani ige coniunctivusa, amit a *fidēs* (hit) főnévvel és a tárgysetben lévő *supplemētum* (erősítés) szóval együtt így fordíthatunk: *A hit nyújtson erősítést*. A mihez? kérdésre a *defectui* válaszol. Ez a *defectus*, vagyis hiány dativusa. Ezt a szót ma csonkult alakban, „defekt” formában használjuk. A *sēnsuum* (amit hosszú é-vel ejtünk, mert az -ns előtt minden magánhangzó hosszú) és két u-val, mert ez az u-tőví *sēnsus* (érzés) főnév többes számú genitívusa. Ezt a két szót itt most az érzékek, az *érzékelés hiányosságának* fordítjuk. Az egész mondat tehát: *A hit egészítse ki azt, amit az érzékek nem tudnak észlelni*, vagyis az Ószövetséget messze felülmúló titkot: az Eucharisziát.

A második szakasz gyönyörű költői leleménnyel kezdődik: *Genitori genitōque* – a szülni, létrehozni igéből származó *genitor* főnév és befejezett melléknévi igenév (*participium perfectum*) dativusa áll itt a *-que* tapadószóval összekötve. Jelentésük:

a szülőknek és szülöttjének. Hogy mi jár nekik, azt elvont főnevek sora fejezi ki: *laus* – dicséret, *et iubilātiō* – és ünneplés, *sālus* – üdv, *honor* – tisztelet, *virtus quoque* – jóság is, jósággal válaszolás is. Ezeknek a főneveknek mindegyike él a magyarban, de módosult jelentéssel. Laudáció: valakinek az érdemeit felsoroló beszéd, jubilál: megünnepel, szalutál: tiszteleg, honorárium: tiszteletdíj, virtus: erősség.

A himnuszban ezek után következik a *sit*, a létige coniunctivusi alakja *legyen* jelentésben. A felsorolást *et benedictio* zárja: és áldás, jónak nyilvánítás. Az utolsó mondat első szava: *procedenti* megint participium, dativusban, a jelentése pedig: *a származónak.* Hogy kitől származónak, azt az utána következő praepositio és névmási ablativus fejezi ki: *ab utrōque* – *kettőjüktől*, az Atyától és Fiútól. A *que* itt nem *és*, hanem az ablativus *ō* rag után tett, elidegeníthetetlen része a névmásnak. Most következik a mondat állítmánya és alanya: *compar sit laudatio.* Ebből két szó már ismerős, a *compar* melléknévről is eszünkbe juthat a paritás – egyenértékűség fogalom, így könnyen megjegyezhetjük, hogy e három szó jelentése: *egyforma dicséret legyen*, tudniillik a Szentléleknek is.

Ezután zárásként a pap ezt éneкли: *Pānem dē caelō praestitistī eis.* – Kenyeret adtál nekik az égből. Erre válaszul a hívek ezt éneкли: *Omne dēlectamentum in sē habentem.* – Minden gyönyörűséget magában foglalót. Habentem – ez a bírni ige participiumának tárgyesete, ezért végződik -em-re, a dēlectamentum semleges főnév, ezért alany- és tárgyesete -um-ra végződik, de az omne kétvégű melléknév, melynek semleges tárgyesete is omne, tehát így énekeljük: *omne dēlectamentum in sē habentem.*

Az Oltáriszentséget dicsőítő Tantum ergo kezdetű ének Aquinói Szent Tamás Pange lingua... című himnuszának két utolsó szakasza. Ez a himnusz szerepel az egyház úrnapi vecsernyéjében, így több szerzetest fordításra ihletett, köztük a ciszterci Farkasfalvy Dénest is. Az ő fordításában olvashatjuk ezt a himnuszot a Szent István Társulat 1984-ben kiadott Himnuszok című kötetében. A középkori latinságnak ezt a ritmikus-rímes remekét Babits Mihály gyönyörű fordításában ismerik legtöbben:

Tantum ergo sacramentum
veneremur cernui,
et antiquum documentum
novo cedat ritui:
praestet fides supplementum
sensuum defectui.

Azért kell e nagy szentséget
leborulva áldani
és a régi Szöveget
új rítussal váltani:
pótolják a rest érzéket
a merész hit szárnyai!

Genitori Genitoque
laus et jubilatio
salus, honor, virtus quoque
sit et benedictio:
procedenti ab utroque
compar sit laudatio.

Az Atyának és Fiának
légyen áldás, dicsőség,
üdv, hozsanna és imádat,
ujjongások hirdessék!
S aki kettejükből árad,
a Lélek is áldassék!

(Elhangzott a Magyar Katolikus Rádióban 2005 szeptemberében)

MINDENNAPI KENYERÜNK

Valamennyi keresztény/keresztyén felekezet tagjainak legfontosabb imádságából vettük ezt az idézetet, amellyel új rovatunk indul. S bár az imádság szövegében mindennapi betevő falatunkat, tágabb értelemben anyagi szükségleteink folyamatos biztosítását említjük, mindannyian érezzük, hogy többről van szó, lelki táplálékunkért is itt fohászunk. Ebben erősíti meg a keresztények közösségét Jézus mondata, mellyel az Újszövetség szerint az őt kísértő ördögnek válaszol:

„Meg van írva: Nem csak kenyérral él az ember, hanem minden igével, amely Isten szájából származik” (Mt 4,4)*.

Ebben az új, induló rovatban miskolci, keresztény kötődésű emberek ismertetik gondolataikat egy-egy általuk választott bibliai igehellyel kapcsolatban. A megkérdezett személyek között reménység szerint világi és egyházi hivatásúak egyaránt lehetnek majd. De egyiküktől sem a választott bibliai idézetek teológiai magyarázatát várjuk, hanem az általuk választott igehelyek életükre, személyiségükre gyakorolt hatásáról faggatjuk. A sorozat bevezető írását Zsúgyel János, a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karának oktatója bocsátja olvasóink rendelkezésére.

ZSUGYEL JÁNOS

A keresztények közéleti felelősségvállalásáról

*„...az apák ettek egrest, és a fiak foga vásott el tőle...”
(Jer 31,29)*

1984 nyarán egy keletnémet kisváros vasárnapi istentiszteleti alkalmán hallottam a Jeremiás könyvéből vett ígéhez kapcsolódó igehirdetést. Egy párnapos tolmácsolási munka miatt kerültem erre az általam korábban nem ismert vidékre, bár a hetvenes években néhány évet az NDK-ban töltöttem, ezért az itteni nép életfeltételeit, hétköznapjait jól ismertem. A szószéken álló fiatal lelkész szavai nagy hatást gyakoroltak rám, hiszen prédikációjában az akkoriban még kevésbé divatos környezetvédelem kérdéseivel foglalkozott. Arról beszélt, hogy a szülők generációjának erőforrásokat pazarlóan felhasználó, környezetszennyező magatartásáért a következő generációk lesznek kénytelenek fizetni, a véten generációk foga vásik bele az „egres savanyú gyümölcsébe”. A fiatal lelkész lendületes szavait számos fiatal is hallgatta a templompadokban. A gyülekezet képe nem is hasonlított az általam ismert magyarországi protestáns gyülekezetek előregedő képére. Úgy érezkeltem, hogy a társadalmi problémákra adható

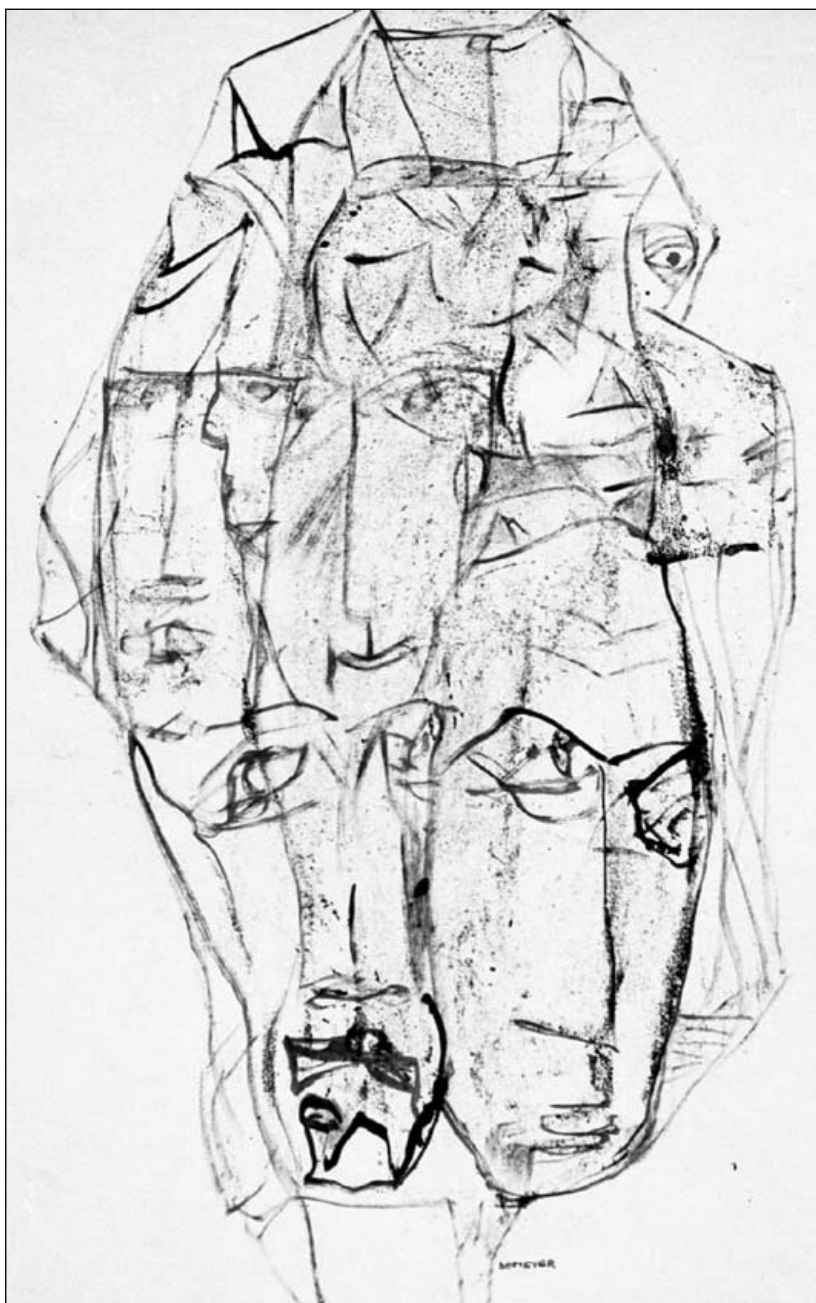
* Károly Gáspár fordítása szerint

keresztény válasz keresése alkalmas lehet arra, hogy a gyülekezeti élet megújuljon, és vonzó legyen az eljövendő generációk számára is. Részben ennek az élménynek a hatására alakult ki az a meggyőződés, hogy a keresztény emberek társadalmi felelősségvállalásának kereteit bővíteni kell.

A rendszerváltozást követően részben a Magyarországi Evangélikus Egyházban, részben a Protestáns Közművelődési Egyesületben, a Keresztény Értelmiségi Szövetségében megnyíló lehetőségek színterén azért tevékenykedtem, hogy a korábban szerényen visszahúzódó keresztényekkel együtt kiléphessünk a templomok, gyülekezeti termek meghittsége-vedettsége nyújtó falai közül a közélet fórumaira, részt vehessünk szűkebb-tágabb közösségünk alakításában. Persze nem mindegy, hogy milyen eszközöket használunk ennek során, hiszen mi nem húzódhatunk be az egyéni felelőség alól felmentést nyújtó, a „cél szentesíti az eszközt” szólás kényelmes fedezékéi mögé. Nem tartozik a szalonképes eszközök közé a bibliai idézetek összefüggéséből kiragadott, „célirányos” felhasználása sem. Ha alaposabban megnézzük a hivatkozott, Jeremiás könyvéből kiragadott idézetet, szövegkörnyezetével együtt így szól:

„Abban az időben nem mondják többé, hogy az apák ettek egrest, és a fiak foga vásott el tőle, hanem mindenki a maga bűnéért hal meg: minden embernek a saját foga vásik el, ha egrest eszik.”

A teljes mondat már pontosan a bemutatott felfogással ellentétes üzenetet fogalmaz meg. Nem helyezi hatályon kívül ugyan a mózesi parancsolatok szerinti törvényt („M megbüntetem az atyák bűnéért a fiakat is harmad- és negyedízig, ha gyűlölnék engem” 2Móz 20,5), de Jeremiás az emberek személyes felelőségét hangsúlyozza életük alakításáért. A német kisváros lelkészének példázata így két évtized távolságából akár erőltetettnek is tekinthető. Bár a prédikáció környezetvédelmi üzenete helyes volt, az igei alátámasztás kívánnivalókat hagy maga után. A társadalmi felelősségvállalással kapcsolatos üzenet azonban csorbítatlan maradt, sőt talán még fel is erősödött. Valamennyi embertársunkkal egyetemben személyes felelőségünk is, hogy a természeti-társadalmi környezet megőrzéséért és javításáért a keresztény értékek talaján tegyünk és szóljunk. Ehhez kapcsolódó jogaink mellett álljunk ki, és ne hagyjuk senkitől sem elvitatni. Vegyük ehhez szükség szerint igénybe a Biblia segítségét is, de használjuk az igéket a megfelelő körültekintéssel, keresztényi alázattal.

Demeter István grafikája

Unokaszótár (4.)

Első számunkban megírtam, honnan támadt az Unokaszótár ötlete, és azt is, hogy miről szól. Olyan szavak gyűjteménye, amelyek unokáinknak, a ma élő gyermekeknek már alig, vagy egyáltalán nem érthető (például varga, haris, pór, csángó, mokány, palánk, gersli, főveny, törek) és olyanoké is, amit ugyan mindenki ismer, de nem biztos, hogy ugyanazt értjük alatta (hűség, igazság, felelősség, kötelesség, bátorság, demokrácia).

Megírtam azt is, hogy száznál több levelet küldtem közismert és számomra kedves embereknek, mindüket arra kértem, küldjenek egy szót, illetve szómagyarázatot az Unokaszótár számára. Sokan eleget is tettek kérésemnek, s most, az ő szómagyarázataikat adom közre folytatásokban. Az első számban Csoóri Sándor, Pápay Sándor és Nemeskürty István írásai jelentek meg, a második számban Szokolay Sándor, Jókai Anna és Kellermayer Miklós magyarázatai következtek, a harmadikban pedig Zlinszky János volt alkotmánybíró, Barzó Pál főorvos és Seregély István egri érsek magyarázatait olvashatták. Most újabb kiváló emberek gondolataival ismerkedhetnek meg.

Most is kérem a kedves Olvasót, bővítsük együtt az Unokaszótárt! Az eddigiek mintájára küldjön Ön is szerkesztőségünk címére egy szómagyarázatot.

(G. L.)

SZÉLL KÁLMÁN

Hatalom

Olyan jogosítvány, aminek segítségével a hatalomgyakorló a más emberek vagy dolgok feletti rendelkezést (pl. az igazságszolgáltatást) biztosítja. Legnagyobb hatalma (égen és földön) nyilván az Istennek van. Földi teljhatalma a diktátornak, aki ekként egy népet és országot tart hatalmában, szolgaságában. A demokratikus államfők hatalmát a törvények korlátozzák. Minél magasabban áll valaki a hatalmi skálán, annál több ember és dolog felett rendelkezik; egyúttal kevesebb ember gyakorolhat felette hatalmat. Bár a hatalom a földön személyekhez kötődik, némi felértékelése árán szokás általában (vagy összegzetten) értelmezett, személytelen hatalomról, mint olyanról is beszélni.

A történelem során a közhatalmat gyakorlók szerepe változott. Korábban a hatalommal rendelkező a hatalomgyakorlásban senkinek sem (vagy csak keveseknek) tartozott elszámolással. A demokrácia korában a politikai hatalomgyakorlás többnyire a hatalom alatt állók választása révén nyeri jogosultságát (legitimációját), s a gyakor-

lásba többé-kevésbé a választók is beleszólnak. (Most nem beszélek a hierarchikus katonai, vagy akár egyházi hatalomról, és a kinevezéssel nyert hatalomról sem, noha az alábbiak részben ezekre is vonatkoznak.) Korábban a hatalom erőt és gazdagságot is jelentett, amely felértékelte a hatalomviselőt. Ám még a mai, demokratikus korban is olykor szintén jelent erőt, önbizalmat és gazdagságot, ezért a hatalom sokakat *bűvkörébe* von, megrészeget.

A demokráciában a hatalom valójában csak eszköz a közjó megvalósítására, szolgálatára, ám egyesek azt célnak tekintik önös vágyaik kielégítésére, hasznuk, gazdagságuk biztosítására. A miniszter szó eredetileg szolgát jelent, akinek lényegi munkája a nép szolgálata. Ám ezt sokan félreértik, a népet alattvalóknak, tisztségüket karrierjük csúcspontjának tekintik. „Beleszeretnek” a hatalomba, amit tűzzel-vassal – akár erkölcstelen eszközök által is – védeni, őrizni, megtartani akarnak. „Kapjon valaki hatalmat a kezébe, rögtön kiviláglik, ki ő” – tartja a mondás. Kevés dolog minősít jobban egy embert, mint az, hogyan képes élni (vagy visszaélni) a kapott (szerzett) hatalommal.

A Biblia szerint minden hatalom Istentől való. Ezzel az isteni ajándékkal csínján kell bánni. A hatalom képviselői az isteni gondviselés szolgálói, képviselői. Szolgálják a közjót, legyenek igazságosak, rendelkezéseiket a szeretet irányítsa, tiszteljék a hatalmuk alatt állók szabadságát, autonómiáját, érdekeit és emberi jogait, vegyék figyelembe, hogy a hatalmuk alatt állók Istenben, a közös atyában testvéreik. Röviden: *a hatalom szolgálat, szeretetből fakadó irányítás és nem zsarnoki uralom!*

JENEY EDIT

Paraszt

Mezőgazdasági munkával foglalkozó személy, őstermelő, agrárvállalkozó, agrármunkás, földműves, gazdaember. E felsorolásba éppen a lényeg nem fér bele. Hiányzik belőle az, amit a múlt század elején úgy mondtak: „a föld népe”. A paraszt szó ugyanis nem csak foglalkozást, s ehhez kapcsolódó szaktudást jelöl, hanem az értelmében benne van a természet rendje által meghatározott, illetve ehhez illeszkedő életforma, értékrend, műveltség, a „mindennek rendelt ideje van” józansága és szabadsága. Ez utóbbi azt is jelenti, hogy az Isten, a természet és a közösség hármasságában rendelt ideje és megélési rítusa van a vetésnek, az aratásnak, a munkának, az ünnepnek, a mulatságnak, a házasságnak és a meghalásnak... Talán a ma embere lassan ráébred arra is, hogy a földdel kapcsolatosan egyedül a parasztember „ősdi” felfogása a helyes. E felfogás szerint ugyanis a föld nem egy olyan termelési eszköz, amit a nagyobb haszon érdekében mihamarabb ki kell szipolyozni, hanem olyan kincs, amit működőképesen

kell hátrahagyni a következő nemzedékeknek. (Ezt manapság úgy mondjuk: a földet az unokáinktól kaptuk kölcsön.) Elsősorban a parasztság teremtette, hordozta, örököltette át népi kultúránkat, ez a réteg őrizte meg a legteljesebben szokásrendjébe, hitvilágába, népi imádságaiba, népművészeti formavilágába beleépítve, belerejtve sajátos, többezeréves ősműveltségünket.

Talán ennyi magyarázat is elég ahhoz, hogy megértsük: mennyire hamis és minden alapot nélkülöző az, ha a „paraszti” kifejezést a „bunkó”, a „bugris” megfelelőjeként használjuk. A paraszti világban az emberek közötti kapcsolatrendszer nagyon is szabályozott volt, ezért butaság leparasztolni azt, aki nem ismeri, vagy nem alkalmazza az illemszabályokat. S ugyan mi alapján mondhatunk „buta” jelző helyett parasztot, amikor csak a józan paraszteszünket kellene elővenni, hogy rájövünk: komoly szak tudás, szervezői készség kellett ahhoz, hogy sok jószággal, tíz-ötven-száz hold földdel gazdaságot vezessen valaki! S ha mindez nem elég ahhoz, hogy végképp töröljük szótárunkból a most tárgyalt kifejezés gúnyos értelmezését, érdeklődjünk szüleinktől ősaink felől! Mivel még ötven évvel ezelőtt is a mai Magyarország lakosságának majdnem a fele mezőgazdaságból élt, szinte biztos, hogy felmenőink között vannak parasztok is. Tehát aki „paraszt”, az nem csak a magyar népet sérti meg, annak önbecsülése sincs.

A parasztság viszonylagos állandósága, nagy lélekszáma, életmódja, munkája, a belőle kiemelkedő tehetségei, s nem utolsósorban józan szemlélete révén mindig is nemzetünk erőtartalmát, fennmaradásának zálogát jelentette a történelmünk vihariban. E komoly nemzeti erő megroppant a II. világháborút követő, szovjet mintára történő erőszakos kollektivizálás során. Az addig önállóságára büszke parasztból kiszolgáltatott bérmunkás lett, majd ugyanők, illetve gyermekeik a rendszerváltást követően sok esetben munkanélkülivé váltak... Szétverték, tönkretették, kiüresítették a paraszti társadalmat. S ma kabarékban, filmekben, színdarabokban, sokszor a valóságos helyzet ismerete nélkül hamisan, nevetséges figuraként ábrázolják a vidéki embert.

CZIBERE TIBOR

Kutatás (tudományos)

Miért...? Ez a kicsiny gyermekek szájából elég gyakran elhangzó kérdés megválaszolása bizony sokszor nem kis gondot okoz a felnőtteknek. Nemcsak azért, mert a gyermek életkorának (akkori ismereteinek) megfelelő szinten kell a lehetőleg helyes választ megfogalmazni, hanem elsősorban azért, mert a válasznak a gyermek kíváncsiságát mindenképpen *kielégítőnek* kell lennie. Ha ugyanis az adott válasz nem felel

meg ennek a követelménynek, akkor újabb *miért?* és újabb *elégtelen* válasz következhet, egymás után sorozatban, amit mindenképpen érdemes elkerülni. Annál is inkább, mert ennek a *kérdés-felelet* fogalompárosnak nemcsak a gyermekkori ismeretszerzésben van kitüntetett szerepe, hanem az ember egész életét (s egyben az egész emberiség történetét is) átfogó *megismerő tevékenység* lényegét képezi. Az ember a kezdetektől fogva keresi-kutatja önmagát és környezetét, hogy a megszerzett ismeretei révén képes legyen folytonosan jobbítani életminőségét. E kutatási tevékenysége az embernek nemcsak a minket körülvevő fizikai (anyagi) valóságra terjed ki, hanem arra a szellemi valóságra is, amely éppúgy részét képezi életünk színterének, mint a fizikai valóság. Az előbbivel a *természettudományok* (fizika, kémia, biológia stb.), az utóbbival a *szellemtudományok* (filozófia, történelem, teológia stb.) hivatottak foglalkozni. A tudományos kutatás lényegét tekintve nem más, mint megismerő tevékenység, amely az emberi kíváncsiságot (az adott témában feltett konkrét kérdést) kielégítő válaszokat keres, és persze talál is, mert enélkül céltalanná válna. A *keres-talál* ígypárosítás is szükséges eleme a tudományos kutatásnak, hiszen a kereső-kutató emberi magatartás feltételezi az eredménybe vetett *hitet*, amely nélkül ezt a tevékenységet (de másfajta sem) tartósan kifejtteni nem lehet. A tudományos kutatás feltétele az emberi haladásnak, nélküle nem lenne fejlődés sem az anyagi, sem a szellemi valóság birodalmában.

HOFFMANN RÓZSA

Kikelet

Ha behunyod a szemedet, és szép lassan, ízlelgetve többször is kimondod ezt a szót, bizonyára örömet szerez lágy, dallamos zengése. A szép hangzást a szó közepén levő „l”, a zöngétlen, tehát finoman szelíd „k” és „t” mássalhangzók, valamint a két magas hangrendű magánhangzó okozza. Közülük is az „e” megisméltlődése egy kis kedves játékoságot kölcsönöz a rövid kifejezésnek. Ha még néhányszor elmondogatod magadban: „kikelet”, előbb-utóbb el is fogsz mosolyodni. Mert mosolyra fakaszt nemcsak a szó hangzása, hanem a jelentése is.

Valószínűleg ismered, de csak ritkán használod. Inkább a rövidebb, pattogósabb, köznapi „tavasz” hagyja el az ajkadat, amikor a hosszú telet felváltó időszakra vagy évszakra gondolsz. Szép szavunk a tavasz is, de semmi mást nem jelöl, mint a négy évszak egyikét. Sok minden eszünkbe juthat persze róla, hiszen az elmúlt tavaszok napsütéses élményei kiszínezik ezt az egyszerű kifejezést.

Ám a „kikelet” titokzatosan mesél nekünk mindazokról a csodákról, amelyeket évről évre átélünk a ködös, zimankós, fagyos téli hetek elmúltával. Mesél az egyre korábban felkelő Napról, amely melegével lassan előcsalogatja rejtekhelyeikről

a téli álmukat alvó állatokat. Dalol a kipattanó rügyekről, amelyek észrevétlenül bomlanak ki zöld lombbá. A káprázatos virágokról, amelyek – téli álmukból felkelve – napok alatt ellepik a kerteket, mezőket. Aztán az ősszel a földbe ültetett első növényekről, a retekről, újhagymáról, zöldborsóról, amelyek szintén korán kikelnek, hogy friss vitaminjaikkal egészséges táplálékhoz juttassanak bennünket. És az emberek hirtelen támadt jókedvéről, mert hiszen mindannyian örülünk a simogató meleg napfénynek. Mesél tehát az örökös újjászületésről, újrakezdésről, a feltámadásról.

Lám, mennyi titokzatos szépség rejtőzik egyetlen, lassan elfeledett szavunkban! Használd bátran, és ne hagyd eltűnni anyanyelvünköt!

Alkohol, cigaretta, marihuána, extasy

Kerekasztal-beszélgetés a szenvedélybetegségek megelőzéséről, kezeléséről a miskolci egyházi középiskolákban

A Szemle 2. számában jelent meg egy kerekasztal-beszélgetés a négy miskolci egyházi gimnázium igazgatójával, *Iskoláinkban nevelődik az új magyar keresztény értelmiség* címmel. A beszélgetés végén szó volt arról, hogy a kedvező különbségek mellett azonos gondokkal küzdenek az egyházi és az állami középiskolák a nevelés bizonyos területein, hiszen a tanulók ugyanannak a magyar társadalomnak megannyi problémáját, ellentmondásait viszik be a falak közé. Az egészségtelen életmód sajnálatos terhe sok magyar családnak. A szenvedélybetegségek (a dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás) megjelenése már egyre fiatalabb korban okoz egészségi és mentális problémákat. Így van-e ez az egyházi gimnáziumokban is? Ha igen, milyen módszerekkel próbálnak segíteni, hogyan akarják visszaszorítani ezeket a káros folyamatokat a pedagógusok? Most ezekre a kérdésekre vártunk válaszokat.

Kerekasztal-beszélgetésünkön részt vett négy tanár, *Ambrus Judit* (Fényi Gyula Miskolci Jezsuita Gimnázium), *Bányász Mónika* (Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskola), *Kovács Ilona* (Fráter György Katolikus Gimnázium), *Taskó Márta* (Lévay József Református Gimnázium és Diákotthon), és *dr. Orosz Imre* gyermekorvos. (G. L.)

Milyennek mondható napjainkban a középiskolás fiatalok általános egészségi állapota? Sokat olvashattunk korábban arról, hogy egyre kevesebb fiatal felelt meg a katonai sorozásokon a követelményeknek. Sok az elhízott gyermek, a dohányzó és alkoholt fogyasztó középiskolás. Tudjuk, a drogfogyasztás elterjedése is főként ezt a korosztályt veszélyezteti.

Dr. Orosz Imre: A fertőző betegségeket nagyjából elfelejthetjük, az antibiotikumok elterjedése miatt egyre kevesebb komoly betegséggel jelentkeznek a gyerekek az orvosi rendelőkben, de ez nem hozta magával azt az általános egészségjavulást, amire számítani lehetne. A gyerekeknek az utóbbi időben romlott a teherbíró-képességük, fizikai állóképességük, a gerincük állapota, mert ha ortopéd szakorvosi, vagy gyerekgyógyász szemmel megnézzük őket, láthatjuk, milyen sok a gerincferdüléses, a lúdtalpas, a túlsúlyos gyerek, az olyan szemproblémával jelentkező, ami egyértelműen a televízió és a számítógépek túlzott használatából fakad. Még jelentősebb a szellemi ráhangolódás hiánya, aminek oka, hogy túl sok olyan dologgal foglalkoznak a gyermekeink, amivel nem kellene. Túl sok krimi, erőszakot látnak, és ebből fakadóan a lelki egészségük is komoly károkat szenved.

Ha a gyerekek többet mozognának, kevesebb elhízott lenne közöttük és nem lenne annyi beesett mellkas, oly sok mozgásszervi probléma és állóképességi hiányosság.

A dohányzás olyan átok, amely ellen nem lehet elég korán elkezdni a küzdelmet, hiszen az előrevetített statisztikák azt jóslják, hogy a mai fiatalok fele a dohányzással kapcsolatos betegségekben fog meghalni. Ha egy családban a szülők dohányoznak, természetes, hogy a gyermeknek is meg van engedve. Találkoztam a rendelőben 16 éves nagylánnyal, aki erősen dohányoságú volt, de kiderült, hogy csak olyan környezetben él, ahol mindenki dohányzik körülötte. Ha ő nem cigarettázik is, passzív dohányzásra van kényszerítve. A dohányzás ma sikk, a gyerekek szemében pozitív dolog, nem foglalkoznak a felnőttek intelmeivel, mert csak az valaki a szemükben, az a menő, aki dohányzik.

Az alkohol szempontjából is sok a probléma. Ha figyeljük az iskolai kirándulásokat, azt látjuk, egyre kisebb gyerekek tartják természetesnek, hogy ilyenkor lehet sörözni, de még tömény szeszeket is isznak. Talán még az iskolák is úgy vannak ezzel, hogy kiránduláson meg szabad engedni, az iskolai bulik alkalmával is, mintha a pedagógusok is szemet hunynának ilyenkor. Emlékszem, hogy harminc évvel ezelőtt 18 éves kor alatt nem volt szabad alkoholt fogyasztani, most 14 év fölött már megismerkednek a gyermekeink a sörrel, a borral és a röviditalokkal, és azután később nem is képzelhető el társas együttlét alkohol nélkül.

Bányász Mónika: Nemcsak az állóképességük rosszabb a gyerekeknek, hanem a megküzdési képességük is. A saját osztályomban még érettségi előtt is azt tapasztaltam, nemhogy szembenéznének és megküzdénének a problémával, inkább elmene-külnek előle. Ha dolgoztatírás van, megpróbálják a szülőkkel megbeszélni, hogy ott-hon maradjanak, tehát lelkileg is kevésbé terhelhetők.

A dohányzás megkezdése életkorban előbbre került. A férfidevianciákat könnyebben elfogadta a társadalom, a nők később kezdték, de erősen „belehúztak”, hogy utolérjék a férfiakat. A mi iskolánkba több lány jár, az én osztályomban csak három fiú van, közülük egy dohányzik, de a lányoknak az egyharmada. Nem tartják nőiet-len dolognak, hogy dohányozzanak, igranak, csúnyán beszéljenek, nemi hovatar-tozás szerint nincs semmi visszatartó erő. Én tudom, ki dohányzik az osztályomban, arról már nem vagyok meggyőződve, hogy a szülők tudják-e. Ha megkérdezne egy szülő, elmondanám neki, mert én mindent megteszek, nemcsak, mint gyermekvé-delmi felügyelő, hanem osztályfőnökként is, hogy indirekt módon próbáljam meg őket befolyásolni.

Taskó Márta: Hogy milyen a szülői háttér, egyértelműen látszik a gyermekeken. Abban az osztályban, ahol korábban voltam osztályfőnök, a problémás családokból problémás gyerekek jöttek. Emberileg segítőkészek és aranyosak voltak, de ott nem volt sikk tanulni, az ő hatásukra sokan elkezdtek dohányozni és bizony ittak is. A mostani osztályomban a szülőknél láttam, ahogy kommunikálnak, hogy konzerva-tív gondolkodású emberek, a gyerekeik nem isznak és nem dohányoznak. Az előző osztályból többen már nyolcadikban elkezdtek. Igaz, egy részük ki is pergett. A mos-taniak nem, és húzzák magukkal azokat a gyerekeket is, akik hajlamosak lennének „elcsalingázni”. Az előző osztályban más volt az arány, ők elvitték azokat rossz irány-ban, akiket lehetett.

Ambrus Judit: Én pozitív dolgokról szeretnék beszélni azzal kapcsolatban, hogy a gyerekek milyen befolyással vannak egymásra. Mikor a jezsuita gimnáziumba kerültem, nagyon örültem, hogy az egész iskola dohányzásmentes, sem az épületben, sem az udvaron nem lehet dohányozni. Még dohányzó kollégát sem láttam, aki irritálta volna a gyerekeket.

A szabadidős tevékenységben sok programot biztosítunk a diákoknak, jók az adottságaink is. Van két sportpályánk, uszodánk, az udvarunk is olyan, hogy – szemben a régi iskolámmal, ahol a gyerekek a szünetekben is csak a folyosókon ugrabugrálhattak – kimehetnek, ott a kosárpályán, megkapják a lehetőséget a mozgásra. Számtalan közösségi programunk van hétvégére is. Nálunk a métázás lett az iskolai versengés egyik módja, és a különféle sportversenyeken is rengeteget mozoghatnak. Tudom, ez is kevés, de a szilvásváradai kirándulásunkon olyan öröm volt nézni, hogy a túrázásokon kívül azt igényelték a legjobban, hogy mozogjanak. Persze mi magunk is bentülővé tesszük a gyerekeket, mert a napi hat-hét órája mellett még otthon is tanul hármat.

A DROG AZ EGYHÁZI INTÉZMÉNYEK DIÁKJAIT IS KÍSÉRTI

Már a rendszerváltás előtt is sokat hallottunk a drogfogyasztás elterjedéséről, annak ellenére, hogy a hivatalosan hozzáértők erről nem beszéltek, sőt letagadták az igazságot. Ma sem beszélnek erről a témáról annyit, mint kellene, és sokan úgy gondolják, hogy nincs is olyan nagy baj. Arról is meg vannak győződve sokan, hogy egy egyházi iskolában ilyen probléma nem lehet. Hogyan emlékeznek vissza, mikor, milyen körülmények között került szóba ez a téma saját iskolájukban, miért gondolta úgy az iskolavezetés, hogy megbízza önöket ennek a kérdésnek a kezelésével?

Kovács Ilona: Minket egy szakmai szervezet keresett meg, ők pályázat keretében foglalkoztak ezzel a témával. Kértek, hogy szeretnének a mi iskolánkban is drogpreevenációs foglalkozásokat tartani, adjunk lehetőséget erre. Igazgató úr egyetértően nyúlt ehhez a témához, bár a drogkérdés még egyáltalán nem merült fel az iskolában. Akkor egy közös pályázatot írtunk, és azóta is, már negyedik éve teljesítjük a pályázási feltételeket.

Drogos gyerekekkel azóta sem találkoztunk, ami persze nem jelenti azt, hogy a gyerekeink sem találkoztak ezzel a kérdéssel. Akármennyire igyekszünk is széles körű szabadidős tevékenységeket szervezni, tudjuk, hogy a mi gyerekeink is járnak diszkóba, s ott találkoznak a droggal. Az előző tanévben volt egy felmérésünk, ahol erre a kérdésre is választ vártunk, diákjaink őszintén leírták, voltak már olyan szórakozóhelyen, ahol tapasztalták a drog jelenlétét. Próbáljuk felhívni a veszélyekre a figyelmüket, és igyekszünk a személyiségüket olyan irányba fejleszteni, hogy ha találkoznak a droggal, ellent tudjanak állni, nemet tudjanak mondani.

Az, hogy alkoholt fogyasztanak, dohányoznak fiataljaink, tudjuk, társadalmilag nem tiltott dolog és maguk a diákok is elismerik. A drogfogyasztás nem elfogadott,

ezért nem is fogja a gyerek bevallani, sem az iskolában, sem otthon, csak akkor, ha már konkrét jeleket tapasztalunk és baj van.

Bányász Mónika: Mi ötödik éve működünk, mint egyházi iskola, mi vagyunk a legkisebb testvér. Még az önkormányzati fenntartó idejében, 1998-ban elkezdődött nálunk a drogrevenió, egy 180 órás pedagógusképzésen vettünk részt, mi, gyermekvédelmi felelősök, én akkor kezdtem ezzel foglalkozni. Záródolgozatként a Kossuthban csináltam egy vizsgálatot, hogy a tiltott, illetve a legális drogok fogyasztása hogyan néz ki az iskolában, és készítettem egy prevenció programot középiskolásoknak.

Pályáztam a prevenció programra a megyei önkormányzatnál, és sikerült egy pszichológust behozni és megfizetni, kilencedikeseknek teljes szűrést végezve, önismereti relaxációs csoportot szervezve. Utána indult meg az Oktatási és a Népjóléti Minisztérium közös pályázata az egészségfejlesztésre. Ezt is megpályázzuk minden évben. Eddig a diákoknak és a pedagógusoknak szólt, tavaly óta a szülőkre is kiterjed a prevenció munka. A '98-as vizsgálatból kiderült, hogy a diákok többet tudtak a drogokról, mint a pedagógusok, a rendszerváltás után már mindenhez hozzá lehetett jutni Miskolcon. Osztálykirándulásokon találkoztak a tanárok először politoxikomániával, gyógyszer és alkohol együttes használatával, de nem igazán akartak ezzel szembesülni.

A pályázat alapján tudtuk finanszírozni a tanárok képzését, ami a *Csendes Éva* által vezetett Életvezetési ismeretek és készségek nevet viselte. Itt a tiltott drogokról is ismereteket lehetett szerezni és olyan interaktív technikákat megtanulni, amit osztályfőnöki órán és a drogrevenióban is tudnak hasznosítani. Ennek minden évben megteremtettük a tárgyi feltételeit is. A pályázati pénzekből oktatókzetteket szerezünk be, foglalkozási anyagokat, és már nemcsak azok használják, akik kiképződtek, hanem más kollégák is.

Ezek szerint ebben az iskolában sem derült ki, hogy akárcsak egyetlen gyerek is kipróbálta volna a drogot?

Bányász Mónika: A felvilágosítás, az énerősítés a dolgunk, hogy tudjanak nemet mondani, de van olyan gyerek is, aki hozzám fordult, mert volt ilyen gondja. Az már jó dolog, ha valaki segítségért folyamodik. Nem mondhatom, hogy ebben a tekintetben különösebben érezhető lenne, hogy egyházi iskola vagyunk. Nálunk nem úgy van, mint mondjuk a jezsuita gimnáziumban, hogy oda az a szülő viszi a gyermekét, aki ilyen értékrendet képvisel. Mi vegyes típusú iskola vagyunk, gimnázium és pedagógiai szakközépiskola. Az a belső visszatartó erő, ami egy vallásos családban megvan, nem biztos, hogy nálunk is érezteti már a hatását. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy a mi iskolánk rosszabb, csak más feladataink vannak a családi háttérből adódóan.

Ismét a doktor úrhoz fordulok. Mint hat fiú édesapja és gyermekorvos, hogy találkozott ezzel a problémával?

Dr. Orosz Imre: Hiába jártak a gyerekeim a jezsuita gimnáziumba, amikor iskolán kívüli programokon vettek részt, lehetőségük nyílt volna rá, hogy kipróbálják a drogokat. A legidősebb fiú 20 éves, a következő 19, tőlük kérdezősködtem erről. Mint gyerekorvos, úgy gondolom, hogy nem olyan nagy a probléma, mint amenny-

nyire napirenden van. Egy elég nagy körzetben dolgozom és a városban rendszeresen ügyelek is, egy kezemen meg tudom számolni, hogy az elmúlt öt évben hány ilyen esetben „szaladtam bele”. Például szülők hívtak azzal, ott fekszik a gyerekük és nem tudják, mi a baj vele. Egy kollégiumba hívtak ki ügyeletes munkám során, hasonló okokból. De nagyon ritkán találkozok drogbalesettel, drogos mérgezésekkel. Ugyanakkor tudjuk, hogy léteznek, de talán túlságosan is félünk tőle és ezért túllihegjük ezt a problémát.

Pontos statisztikát nehéz felállítani, de látjuk a városban sétálva, a kocsiból kitekintve, hogy a dzsekijükben benne van a nejlonzacskó, és feltűnik, hogy onnan veszik a levegőt. Extasy-tabletták kerülnek elő leginkább razziák alkalmával a szórakozóhelyeken, de ezek a fiatalok a rendőrséggel kerülnek szembe, nem az egészségüggyel. Az valószínű, ha a szülők tapasztalnak valamit, nem mondják el a gyerekorvosnak, ezt a problémát mindenki igyekszik elrejteni.

ROSSZUL MŰKÖDŐ CSALÁDOK, A SZERETETHIÁNY VESZÉLYEI

Folytassuk ismét az iskolákkal. Hogyan találkoztak ezzel a problémával a Fényiben és a Lévyban?

Ambrus Judit: A mi iskolánkban évek óta működik egészségfejlesztő program, sok meghívott vendéggel, és három éve keresett fel bennünket is a már említett Csendes Éva-féle bt, hogy szívesen állnak rendelkezésünkre. Való igaz, hogy először a pedagógusokkal kell azokat a technikákat megismertetni, melyek alapján a gyerek őszintén tud beszélni velünk. Az a lényeg, hogyan tudok segíteni rajtuk, ha ilyesmi előfordul, teljes titoktartás mellett. Előfordulhat, hogy a szülőknek nem mondják el, de ha bennem megbíznak, akkor felkeresnek. Igazgató úr kérésére a prevenciót kiterjesztettük erre a területre is, mert a környezet a mi gyerekeinket is veszélyezteti. Mindenki elmehet diszkóba, bár annak idején azt mondták a diákjainknak, hogy lehetőleg csak iskolai rendezvényeken vegyenek részt, de mindenki után nem járhatunk.

Amikor kiscsoportos prevenciók foglalkozásokat tartunk, annyi élményanyagot hoznak – hiszen egészségkárosító a dohányzás, az alkohol, a nyugtató és egyébek –, hogy jól láthatjuk, mennyi veszélynek vannak kitéve. A lényeg tehát az őszinteség, erre megtanítani a diákokat és persze arra, hogy tudjanak nemet mondani.

Én sem tapasztaltam soha bent az iskolában, hogy valamelyik gyerekünk akár csak gyanús is lenne. Nálunk a szülők tudják, mennyire odafigyelünk a gyerekükre, és maguk is vállalják, hogy ebben a témában segíteni fognak, nehogy olyan szerekhez nyúljon a gyerek, ami árt az egészségének.

Taskó Márta: Nálunk hamarabb lett családsegítő szolgálat, mint ahogy kialakult a drogkoordinátorféle felelősség, ugyanis biológiateanárokként azt tapasztaltuk, hogy a gyerekek vevők arra, hogy az ezzel összefüggő betegségekről, ezek gyógyításáról beszéljünk. Jöttek a betegségeikkel kapcsolatos kérdések, elmondták a problémáikat és rájöttünk, nincs lehetőség arra, hogy beszélgessünk a gyerekekkel.

Megalakult a családsegítő szolgálat, amely tudatos iskolai kezdeményezésre jött létre, hiszen azt láttuk, hogy a hozzánk járó tanulók jelentős része nem teljes és nem harmonikusan működő családból jön hozzánk. A családsegítő szolgálatot titoktartás kötelezi. Munkájából derült ki néhány rosszul működő családról, hogy a gyerek ebbe az irányba menekül. Olyan szereket használ, próbál ki, amivel ezt a hiányt pótolja. Ekkor jött a Csendes Éva két munkatársa, s mi is szerződést kötöttünk velük.

(Csendes Éva is pedagógus, aki tapasztalta, hogy a gyerekek közül elég sokan alkoholt fogyasztanak, drogoznak. Ő fordította le a szakirodalmat angolból, hiszen magyar nyelvű ebben a témában nem volt. Nagyon jó érzékkel – pedig nem pszichológus – nyúlt a témához, ráadásul a legjobb időben, még a kezdeteknél, amikor Magyarországon nem volt ezzel a kérdéssel foglalkozó szervezet.)

Évről évre pályáztunk, de aztán azt tapasztaltam, hogy beleuntak a gyerekek. A kiskunhalasi református gimnáziumban indították be először a szülői egyesületet, mert egy-két gyerek problémája kapcsán rájöttek, hogy nem lehet minden évben ezzel terhelni a gyerekeket, másrészt megvan a veszélye, hogy akit eddig nem érdekelt a drog, annak is felkeltik a kíváncsiságát.

Azt tapasztaltam, hogy a harmadik évtől ugrásszerűen megnőtt azoknak a száma, akik kipróbálták. Akkor döntöttünk úgy, hogy ez mégsem járható út, mert nem az a cél, hogy mi keltsük fel az érdeklődésüket, hanem a megelőzés. Legyen valamilyen ismeretük róla, ugyanakkor a szülőkhöz is eljusson a híre. Ekkor kerültünk kapcsolatba a kiskunhalasiakkal, akiknek már volt egy működő programjuk. Mindenféle jogi buktatót megjártak, támadta őket a televízió, rágalmazták őket, aminek az lett a szerencsés következménye, hogy ugrásszerűen megnőtt azoknak a szülőknek a száma, akik odavitték a gyerekeiket tanulni.

Nem csak az a cél, hogy beszéljünk erről, hanem hogy a gyerek felvállalja, nem drogozik, és ezzel együtt elutasít más dolgokat is. Ezt úgy lehet elérni a legjobban, hogy önként belépnek egy olyan egyesületbe, ahol a család vállalja, a gyerek bármikor tesztelhető, vizsgálható, hogy nem használ szereket. Ezt nem lehet kötelezővé tenni, hiszen emberi, személyiségi jogokat sérthet, de ha a szülő és a diák is vállalja, működőképes.

Belekezdünk egy kampányba. Minden osztályból meghívtunk két szülőt és megkértük őket, segítsenek a szülői értekezleten a többieket is meggyőzni, hogy ez jó dolog. Nem a gyerekeket akarjuk ellenőrizni, csak azt, hogy álljanak egy jó ügy mellé. Volt, aki segített, és olyan is, aki kijelentette, márpedig az ő gyerekeit nem ellenőrizhetjük, mert az nem olyan...

Senkit nem akartunk kényszeríteni, ennek ellenére mára az iskola több, mint ötven százaléka benne van a szülői egyesületben. Azok a gyerekek is, akik így-úgy veszélyeztetettek: egyedül neveli őket valamelyik szülő, aki sokat dolgozik, hogy el tudja tartani őket, tehát sokat vannak egyedül. Ahol családban él a gyerek, de a szülők rossz házassága miatt kallódik, s legalább így próbálják megmenteni. Ez a járhatóbb út.

A kilencedik osztályosoknak minden évben előadást tart egy ifjúságvédelmi rendőr, aki kapcsolatban van olyan fiatalokkal, akik a rendőrség közelébe kerülnek. Ezt nem unják, megkérdezhetnek tőle mindent, de nincs „túllihegve” az egész, mert ebből több konfliktus volt, mint hogy nem tudtak semmit.

AZ EGYÉNI BESZÉLGETÉS SEMMIVEL NEM PÓTOLHATÓ

Mit jelent ez a teszt? Valamilyen vizsgálatot, vagy csak beszélgetést?

A vizeletet vizsgálja meg az orvos, szűrőpróbaszerűen, teljesen véletlenül kiválasztva őket. Dr. Nagy Gábor a vizsgálatot végző orvos, egyben szülő, s az az öt gyerek, akit én elviszek hozzá, majd ott is hagyom, valamilyen egészséges ajándékot kap. Gyümölcsöt vesz nekik, vagy müzliszeletet, és sorsolásos alapon az egyikük uszodabérletet kap egy hétre. Kedvezményt kapnak abban, hogy nekik rövidebb az óra, és az orvos két ápolónője beszélget, szórakoztatja őket, így nem a félelem dominál, hanem jókedvvel töltik el az időt. Volt olyan gyerek, aki tudvalevőleg kipróbálta a drogot. Az édesanyja sokat dolgozik, nem marad a gyerekre ideje, sokat van felügyelet nélkül. Mikor először eljött, nagyon megijedt, hogy mi lesz, a következő héten már kért, hogy megint őt vigyem, hátha ő nyeri az uszodabérletet. Ennek a gyerekek visszatartó erő, hogy figyelnek rá, míg a másik ezt negatív figyelemnek érzi, mégis úgy, hogy érdemes volt nem elszívni a füves cigit.

A szülői egyesület egyébként nemcsak a drogról szól, hanem hogy a gyerekek egészségesen éljenek. Nem az iskola keretein belül működik, a gyerekek szülei alapították meg.

Tud számot mondani, hogy körülbelül hány vizsgálatot végeztek el?

Eleinte tíz tanuló ment hetente, de elég drága ez a vizsgálat, kiderült, hogy az egyesület nem győzi, főleg, mert az orvos saját zsebből fizette a tesztekért, bár néhány szülő elég jelentős összeget áldozott rá. Később hetente öt gyerek ment, a tanulók egyharmadát szűrtük, körülbelül kétszáz diákunkat. Most már van tagdíj, évi 1500 forint. Ha ezt mindenki befizeti, elegendő egy évre.

Ez tehát nálunk jó módszernek bizonyult, mert a gyerek fél, nehogy pozitív legyen a teszt. Ha belekerülnének olyanok, akik néha mégis élnek a droggal, de nem a vizsgálat előtt szívják el a füves cigit – hiszen tudjuk, hogy az extasy mellett ez a leggyakoribb –, akkor is kimutatná a teszt. Pozitív eredményről a szülőktől nem kaptunk visszajelzést, ami jelentheti azt, hogy nem használják rendszeresen, nem függők. Ez egyébként látszana, én azt gondolom, észrevenném, ha valaki rendszeresen használná. Azt tudják a tanulók, hogy akkor is lehet szűrni, ha nincsenek benne az egyesületben, csak akkor fegyelmet kapnak.

Ez a módszer azért is jó, mert titkos, és ha valakinek problémája van, mer segítséget kérni. Előfordult, hogy ilyesmiért el kellett tanácsolni valakit, nem az volt az első eset, a segítségnyújtás minden lépcsőjét végigjárta, de nem használt. Mikor már másoknak is behozza a drogot, akkor nem szabad megtartani az iskolában. Volt olyan tanuló,

aki bekerült ebbe a segítő körbe, és élt a lehetőséggel. Senki nem tudott róla, azóta már sikeresen leérettségizett, fel is vették és nagyon hálás, hogy kapott lehetőséget. Ezt mindenkinek meg kell adni, senkit nem szabad stigmatizálni, s ha van aki nyomon követi, és tud vele beszélgetni, azzal sokat segít. Önmagában ugyanis nem elég a szűrés, a felvilágosítás, kell valaki, akivel meg tudja beszélni a gondjait.

A szülők nem ragaszkodnak ahhoz, hogy ott legyenek a vizsgálat alatt?

Nem, a szülő is vállalja, hogy a gyermekével tesztet végezhetünk. Vagy azért, mert megbízik benne, vagy mert szeretné őt ellenőrizni. Nem kötelező belépni, aki belép, tudja mit vállal.

Kovács Ilona: Kell tehát olyan felnőtt, aki tud beszélni a gyerekekkel, meg tudja őket győzni, hogy fogadják el a segítséget. Mi felfedjük a problémát, megbeszéljük velük, de nekik is el kell fogadni. Ehhez kell a segítség, a lelki támasz. Azok a gyerekek, akik már nemcsak kipróbálták, hanem használják is a drogot, nem fognak bemenni a drogambulanciára.

NEM IGAZ, HOGY A LÁGY DROGOK VESZÉLYTELENEK!

Dr. Orosz Imre: Ha bemennének a drogambulanciára, ott konkrét segítséget nem tudnak adni nekik. Egy szipuzó, körzetembeli fiú ügyében akartam segítséget kérni, és azt mondták, hogy menjen be hétfőn reggel 9-re. A gyerek nyilván nem megy el, és ha elmegy, akkor lehetőséget kap, hogy pingpongozhasson. Ha tegyük fel, nem szereti ezt a sportot, akkor legközelebb már biztosan nem fog elmenni a foglalkozásra. Mindenki beszélt a családról. Ma a család válságban van Magyarországon. Sok a válás, olyan helyekről kapunk ilyen híreket, akikről nem is gondoltuk volna. Egyre több a válási árva, a csalódott, a felnőttekhez fordulni nem tudó kamasz, akinek ráadásul megvan a lehetősége, hogy kábítószerhez nyúljon. A megoldáshoz az is kellene, hogy a társadalom, a politika engedné, hogy az egyház nagyobb befolyást gyakoroljon a közéletre. Az még fontosabb lenne, hogy a családokat próbálná jobban együtt-tartani a társadalom, ezzel sok problémát megoldanánk, mert a bajok mindig azzal kezdődnek, hogy a gyerek nem kap otthon elegendő szeretetet. Akkor bandázik, akkor kezd inni, dohányozni, ami egyre természetesebb lesz, és innen már csak egy lépés a drog. Ügyeletben találkoztam olyan esettel, hogy egy fiatalot lehívtak a bérház kis boltjába, megkínálták kólával, és abban már benne volt a kábítószer.

Azt gondolom, az iskolákban sokkal határozottabban kellene megtiltani kirándulások alkalmával is az ivást. Ott kell elejét venni minden bajnak, mert onnan már csak egy lépés a drog, nem beszélve arról, nem igaz, hogy a marihuána, és a lány drogoknak kikiáltott más kábítószeresek nem veszélyesek, azoknál meg lehet állni. Jól emlékszünk rá, Konrád György állt ki azért, hogy a trafikokban is lehessen marihuánás cigarettát kapni, ahogy egyes nyugati országokban. De tudjuk, hogy akkor kisiklik az élet, tanulási nehézségek, más sikertelenségek érik a fiatalot, jönnek a problémák, és

már a baráti köre is csak onnan van, akik a lágy drogokat használják. Csak *egy* olyan jöjjön közéjük, aki kemény drogokat is használ, már nincs megállás.

Felállították a tűcserélő automatákat, éppen a gyermekügyelet mellett, és be-bevetődnek oda emberek. Szükség van ezekre a fecskendőkre, tűkre, elviszik, így láthatjuk, hogy használják a kemény drogokat is. Sokszor a gazdag szülők mindent megtesznek a gyermekük anyagi biztonsága érdekében, annyit dolgoznak, hogy csak a pénzt tudják odaadni, annyit, amennyit igényel a gyerek, de azt már nem ellenőrzik, hogy mire költi, pontosan ők veszélyeztetik a gyermeküket. Minden baj levezethető a kereszty nevelés hiányából. Ha arra neveljük a gyermekeket, hogy ne ölj, másokat, de magadat se hozd olyan helyzetbe, hogy a kábítószer miatt meghalass, és szeretetet is kapnak a családban, ezek a gyerekek otthon kibeszélhetik magukból a feszültségeket, ezzel a drog ellen is nagyon sokat teszünk.

Bányász Mónika: Látjuk, ha van egy stabil értékrend, egy szerető család, akkor a serdülőkor fejlődési krízisét túl tudja élni a gyerek. Nekem kilencedikes osztályom van, náluk látom, hogy a cigaretta „kapudrogként” szerepel. Egy lány elmesélte, előfordult, hogy megálltak az iskola előtt dohányozni, rögtön odament melléjük egy idegen lány, és megkérdezte, nem kell-e nekik füves cigi? Már felajánlják a lehetőséget, nem is kell utánamenni.

Kovács Ilona: Ahogy éveken keresztül tartottuk ezeket az osztályfőnöki órákat, képzett nevelők, a gyerekekben merült fel az igény, hogy rendőr szakemberekkel találkozhassanak. Az idén sikerült ezt megszervezni, ez azért jó, mert úgy érzem, mi egy kicsit hitelünket veszítettük, mert nem vagyunk jelen azokon a helyeken, ahol találkoznak ezekkel a szerekekkel. Sokszor megkérdezték, hogy a tanárnő volt már ilyen helyen? Úgy gondolják, hogy egy rendőr, aki ott van ezeken a helyeken, konkrétabb dolgokról tud beszélni, mint a tanárok. El tudja mondani, hogy a díler odamegy és felkínálja nekik a drogot. Amikor mi beszélünk, az csak szöveg, ezért ezek a pályázatok, az osztályfőnöki órák már nem túl sok haszonnal járnak.

Bányász Mónika: Ezek a módszerek sok olyan technikát bevisznek az osztályfőnöki órára, amivel a tanár–diák kapcsolatot nyitottabbá lehet tenni. Nálunk nem direkt mennek a dolgok, hogy most öt óra csak erről szól, az első a dohányzásról, a második a marihuánáról, a harmadik a heroinról, hanem a kilencedikeseknél inkább arról, hogy megismerjem magam és a társamat. Hoztak ezek a technikák jó dolgokat is az iskolába, a bizalmi kapcsolat lehetőségét kínálták fel a gyerekeknek, hogy ott a tanár, ha segítségre szorulsz, megkeresheted.

Dr. Orosz Imre: Nagyon nehéz a helyes módot megtalálni, amivel jó hatásokkal elérhetjük ezeket a gyerekeket. Én is tartottam sok helyen felvilágosító előadást, a megelőzéssel kapcsolatos beszélgetéseket. Az egyik csoportot nagyon érdekelt, kérdeztek, itt én is másképp tudtam előadni, mint abban az osztályban, ahol közben mással foglalkoztak, nem figyeltek oda, nem érdekelték őket. Azért is nehéz erről jól beszélni, mert nagy ellenszélben vagyunk. A másik oldal például apró kis megjegyzésekkel két sláger között egy rádióműsorban többet ér el a rossz irányba, azt a gyerek inkább követi, amit egy sztár mond, mint amit mi mondunk.

Ambrus Judit: Ebből a beszélgetésből kiderült, hogy mennyi mindent megteszünk a gyerekekért, olyan programokat igyekszünk biztosítani nekik, ahol jól érzik magukat. Nálunk is hagyománya van a kortárs-segítésnek. Egy nagyobb gyerek a kisebbek csoportjában vezet beszélgetést a felnőttek jelenléte nélkül. Volt tükörszínházunk is, ami azt jelenti, hogy a gyerekek egymás szemébe nézve elmondják, kiből mit látnak, hogyan lehet a bajokon segíteni. Tehát sok mindennel próbálkozunk. Úgy gondolom én is, ahol megvan az erkölcsi alap, a szülői háttér és segítség, ott több az esély. Engem is bosszant, ha a televízióban látom a sztárokat, tudjuk, az a sikk, amit ők mutatnak, ahogyan ők élnek, és gyakran olyan dolgoknak biztosítanak reklámot, ami nem biztos, hogy használ a gyerekek egészségének, fejlődésének.

Taskó Márta: Erre példa, hogy amíg Miskolcot szerencsétlente Müller Péter Sziámi, a Vian-klubban tartott olyan előadásokat fiataloknak, melyek szinte a marihuána élvezetének, hasznának a programja volt, nem mindig direkt módon kimondva. Ez az egyik tanulóknak olyan hatással volt, hogy ezt a fajta meggyőzést egy az egyben áthozta az iskolába. Amikor a drogambulancia munkatársai szerveztek beszélgetést, és kérték, hogy tanár ne is legyen bent, a többiekől visszahallottam, hogy ez a tanuló úgy manipulálta a két drogambulanciás munkatársat, amennyire csak lehetett, ő irányította a beszélgetést, ami végül csak arról szólt, hogyan kampányoljunk a marihuána mellett. Ennek erős negatív visszhangja volt, és számomra ez volt az utolsó lökés, hogy ez a bizonyos éves, ötórás program, hogy minden osztályban megszervezzük, nem működik. Nem lehet ez a módszer a drog kampánya, főleg úgy, hogy egy híres emberre hivatkozva behozzák az iskolába. Annyi előnye volt ennek is, hogy észrevetük, ez a diák kialakított maga körül egy holdudvart, és bár kapott több lehetőséget, a tantestületi megrovás után őt és a két csatlósát, akik terjesztették ezeket az „eszméket”, kizártuk, onnantól kezdve nem volt gond az iskolában. Ha egy ilyen konkoly bekerül az intézménybe, tönkretetheti minden munkánkat. Az a művészet, felismerni azokat a gyerekeket, akik rossz hatással vannak a kortársaikra. Mihelyt nincs ilyen tanuló, és azok lesznek a hangadók, akik a jó értékeket képviselik, akkor azok, akiknek gondjuk van, segítséget kapnak.

Én sem látom azért olyan nagynak a problémát a drog szempontjából, nincs túl nagy „közönsége”, legalábbis a mi iskolánkban. Viszont a dohányzás és az alkohol sokkal több kárt okoz, inkább ezek ellen kellene küzdeni.

Kovács Ilona: Mi is dohányzásmentes iskola vagyunk, a pedagógusok sem dohányoznak. Egy felmérésből kiderült, hogy a gyerekek nagyon elítélik a dohányos embereket. Sajnos az alkoholoról nem tudom ugyanezt elmondani, már az ötödikes és hatodikos gyerek is leírta, hogy miért ne lehetne inni, csak mert a tanárnőnek nem finom. Mikor megkérdeztük, hogy mikor találkoztál először az alkohollal, elmondták, hogy szilveszterkor csak egy kortyot kínáltak a pezsgőből, születésnapkor csak kettőt, tehát már a családban megkóstolhatják.

Merre kell továbblépni, mit kell kitalálni, hogy még kevesebb gond legyen a gyerekekkel?

Taskó Márta: Biztos, hogy mi sem tudunk mindenről, ami az iskolában történik, de ha odafigyelünk, észre lehet venni, ha valamelyik gyerekkel gond van. A visel-

kedéséből, a mozgásából, a beszédéből meglátszik. Ahogy ránézésre megmondható egy tanulóról, dohányzik-e, a drognak is vannak olyan tünetei, amelyek nem mindig kézzelfoghatók, de a viselkedése és a beszéde között valami nincs szinkronban, és ha utánajárok, faggatom, vagy ő keres, kiderül. Talán az előforduló esetek 90 százalékáról tud az ember.

Ambrus Judit: Azt gondolom, hogy a társadalomnak is jóval többet kellene tenni, hogy az erkölcsi megítélések ebben a témában szigorúbbak legyenek. A médiának sem így kellene működnie, és a város is tehetne azért, hogy legyenek drogmentes szórakozóhelyek. A főutcán vannak olyan bezárt üzlethelyiségek, amelyek hosszú idő óta kihasználatlanok, és ahol értelmes programokkal várhatnák a fiatalokat. Ha az lesz a beszédtema a gyerekek között, hogy olyan helyen voltak, ahol sem cigaretta, sem ital, sem drog nem volt, és ott is jól érezték magukat, biztosan sikere lenne.

Taskó Márta: Nálunk van egy Lévy-klubrendszer, ami eddig csak az iskolán belül működött, mi lenne, ha kibővítenénk a négy egyházi iskola között, mert épp az volt a tanulók baja, hogy kevesen vannak. Ez péntek délutánonként, este 10-ig tartana. Táncolhatnának, lenne büfé, van filmklub is. Ha mind a négy iskolában hirdetnék, idejehetnének.

Kovács Ilona: Kellenek iskolán kívüli szórakozóhelyek is, a gyerekeknek igényük van rá, nemcsak az iskolában akarnak szórakozni, ahol csak „iskola ízű” programok vannak.

Lehetne kérni a várost, vagy egy vállalkozót, hogy nyisson ilyen szórakozóhelyet, és vállalja, hogy drog- és italmentesen működteti.

Bányász Mónika: Hirdesse a tulajdonos, hogy ilyen szórakozóhelyet nyitott, én biztos vagyok benne, hogy vannak erre igényes gyerekeink, akik nem tudnak hová menni, csak az iskolába. A drog tehát nem csak iskolai ügy, sokkal szélesebb téma. Az iskola alapprofilja mégiscsak az oktatás és a nevelésnek is csak egy területe ez. Ha egy intézmény jó nevelőiskola, akkor a megelőzésben is tud alternatívákat kínálni a gyerekeknek.

Taskó Márta: Egy dologról szeretnék még beszélni. Nálunk működik egy szeretetszolgálat. A tizedikeseket elvisszük egyházi fenntartású intézetekbe, óvodába, anyaothonba, a MÁON-ba, Sajósenyére, ahol közép súlyos értelmi fogyatékosok vannak. Hat egymás utáni alkalommal részt vesznek a foglalkozásokon, megpróbálnak segíteni, és itt szembesülnek azzal, hogy nem olyan kerek a világ, vannak, akik sokkal nagyobb problémákkal küzdenek, mint ők. Ez megdöbbeníti őket, látni a hatását, hogy de jó, hogy nekem ilyen a családom, de jó, hogy én egészséges vagyok, és nem is olyan borzasztó ez a világ számomra. Azt gondolom, sok ilyen dologgal is lehet őket segíteni.

E számunk szerzői

Dr. Besenyei Lajos közgazdász, a Miskolci Egyetem rektora,
a népesedési kormánybizottság tagja

Demeter István (1914–1977) r. k. plébános, festőművész

Dr. Cs. Varga István Németh László- és Jeszenyin-kutató irodalomtörténész,
az ELTE habilitált professzora

Dr. Czibere Tibor gépészmérnök, Kossuth-díjas akadémikus, egyetemi tanár

Hoffmann Rózsa tanár, egyetemi docens, PPKÉ BTK

Jelenits István SchP, piarista paptanár

Jeney Edit újságíró, a Miskolci Polgár főszerkesztője

Pehm G. Antal szerzetespap (TORG)

Ratzinger, Joseph – XVI. Benedek pápa

Sasvári István mérnök-tanár, hitoktató

Dr. Széll Kálmán ny. o.v. főorvos, c. e. docens

Szőke Ágnes tanárnő

Veres Tamás történész

(A 37. oldalon a fotót Dobos Klára készítette)

ADEPTUS®

MÉRNÖKI, ÉPÍTŐIPARI ÉS KERESKEDELMI Rt.

3525 Miskolc, Szepessy u. 3-5.

Telefon: (46) 501-391, 412-706

Telefax: (46) 501-397, 501-398

E-mail: adeptus.mi@mail.datanet.hu

CÉGÜNK TEVÉKENYSÉGI KÖRE:

- Építőipari fővállalkozás
  - Magasépítés
  - Mélyépítés
- Acélszerkezet-gyártás,
-szerelés

Tartalomjegyzék

- VÖRÖSMARTY MIHÁLY: Országháza (3)
- REVICZKY GYULA: Az új nyolc boldogság (4)
- JOSEPH RATZINGER: Ökör és számár a jászolnál (5)
- PEHM G. ANTAL TORG: A két út, amely bölcsességre vezet (9)
- BESENYEI LAJOS: A család jövője a tudásalapú társadalomban (13)
- HOFFMANN RÓZSA: Család és iskola (23)
- JENEY EDIT: Mit adhat ma nekünk 1956? (34)
- CS. VARGA ISTVÁN: Irodalmi emlékhelyből zarándokhely? (37)
- JELENITS ISTVÁN SCHP: A magyar nyelvről (42)
- Görög katolikus centenáriumaink évében II. (51)
- Szemle egy friss történeti műről (2.) (58)
- VERES TAMÁS: Erőszakos kollektivizálás a szerencsi járásban (58)
- SASVÁRI ISTVÁN: Beteg és fogyatékos gyermekek hitoktatása (71)
- SZŐKE ÁGNES: Tantum ergo (74)
- MINDENNAPI KENYERÜNK
- ZSUGYEL JÁNOS: A keresztények közéleti felelősségvállalásáról (76)
- UNOKASZÓTÁR (4.)
- SZÉLL KÁLMÁN: Hatalom (79)
- JENEY EDIT: Paraszt (80)
- CZIBERE TIBOR: Kutatás (tudományos) (81)
- HOFFMANN RÓZSA: Kikelet (82)
- Alkohol, cigaretta, marihuána, extasy (84)
- Kerekasztal-beszélgetés a szenvedélybetegségek megelőzéséről,
kezeléséről a miskolci egyházi középiskolákban (84)